

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

**Sefer 'ir Binyamin asher banah ḥomat ha-'ir
u-me-gedulehah ve-'amudim aśah le-bet bet Yiśra'el
ḥeleq ha-sheni ... ha-rav ... Binyamin Ze'ev Ṿolf n.r.u av
bet din ve-rosh metivta de-ḳ.ḳ. Zmigrod ... ..**

Binyamin Ze'ev Ṿolf

Frankfurt de-Oder, [1698]

VD17 1:698249Q

הטוס תכסמ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10824

חד אמר מלך והדיוט וחד מלך והדיוט ומלך :

הנה לכאורה פלוגתא זו אינו שייך לכאן כלל . אבל לל דבא לתרץ כאן קושית הגאון ברא דהאיך יתכן לומר שהיה מלך והדיוט הלא מקרא מלא דבר הכתוב כי מלך ארבעים שנה על ישראל וזה המעשה היה בתחלת מלכותו ואיך יתכן לומר שנטרד ממלכותו ולא חזר למלכותו עוד . אבל לפי נחמא דאפי' כשחזר למלכותו ה'ל ביעותא מיניה ולמה קרוי ל' מלך והדיוט שבתחלה המלך על העליונים ועל השמים ולדבר זה כאשר נטרד ונעשה הדיוט שוב לא חזר למלכותו הראשונה רק כאשר מלכו ב' דוק :

שמגיע לכל שעה מאה שנים לפי שעתו של הק' בה נמצא אחרי שגלו ישראל לסוף תתן שנים ה'ל לגבי הק' בה שמה שעות ומחנה ואז באה שמה בעוד יומם באותה שעה ממש שהשקיע הק' בה הגלגל חמה ליעקב אבינו כדי שיהיו האבות סימן לבנים כי בחזרתם יורח עלינו כבוד ה' כמו שכתבת יעקב הזרית לו השמש וכו' דיוק ה' אלהינו שהקדים שתי שנים לנושנתם כדי שיהיו הבנים מעין סימן האבות ואז יקויים בנו ונרחם לכם יראי שמי וגו' ואז חזר חזק על ציון יאר במהרה בימינו אמין :

כרוך האל בורא ומניס ועתיק . שוכני לגמור מסכת גיטין :

מסכת סוטה

קסג אמר רב שמואל בר יצחק כי פתח ל' בסוטה אמר הביאין מוונגין לאדם אשה אלא לפי מעשיו שנא' כ'לא יגווחו' . והאמר רבי יהודה אמר רב ארבעים יום קודם יצירת חולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני וכו' : לא קשיא הא בזיווג ראשון הא בזיווג שני :

קסג א"ר חקדא דרש מרימר מד' וישקור ה' על הרעה ונ"כ כי צי"ק ה' אלהינו . משום רציון ה' אלהינו וישקור על הרעה . אלא צדקה עשה חק' בה וכו' . עולה אמר שהקדים שתי שנים לנושנתם א"ר אחא בר חיננא ש"ס מהרה דמרי עלמא תמני מאה וחמשים ותרתיה זוה :

ופרש' ז'ל שהקדים שתי שנים לנושנתם שאלו היו מנין ונושנתם שיעולה תת' ב שנים כפי' ה' היה נתיקים ונושנתם בארץ היה מתקיים בהם גם תאבדון מהר לכך גלו לסוף תת' שנים כדי שלא יתקיים ונושנתם . וגם תאבדון מהר לא יתקיים . ועל זה אמר רב אחא בר יעקב ש"ס מהרה דמרי עלמא תמני מאה וחמשים ותרתיה הוה . הקשו בתו' גנ"ל דמהרה פירושו תת' שנה דלמא תאבדון מהר אחר תת' שנים שהוא ונושנתם קאגור קרא . ובאמת מהרה אין יוצא מידי פשוטו . ולא תירצו שם כלום . ולעגל דבאמת רב אחא בר יעקב לא קאי אהאי פסוקא כלל רק על פסוק ואבדחם מהרה הנאמר בק' ש"ס נאמר סתם ואבדתם מהרה ולא נתן ארכא כלל שיהיו תת' שנים בא' מנין ונושנתם כאמר הכתוב כאן אלא ש"ס מהרה דמרי עלמא לא יתפרש רק בתמני מאה וחמשים ותרתיה ואף שלא נכתב בק' ש כמה שנים יהיו בארץ סתמו כפירושו אחר שכתב ואבדתם מהרה ולכך שינה מלשון המקרא האמר כאן לומר מהרה דמרי עלמא ולא קאמר מהר דמרי עלמא כלשון המקרא כאן אבוד תאבדון מהר . כי לא קאי אהאי קרא וכו' . אך בגוף החשבון שהקדים הק' בה שתי שנים לנושנתם ולא הספיק להקדים אף שעה אחת או יום א' שלא יתקיים ונושנתם שעי' גם אבוד תאבדון לא יתקיים כל עפי' משאר ז'ל במ' רפ' וינא שאל' הק' בה ליעקב אתה סימן לבניך מה אתה ביציאתך מבית אביך השקפתי עיניך לגלגל חמה ובחזרתך החזרתי לך לגלגל חמה . אף בניך בצאתם אומגלה יולדת השבעה נפחה נפשה באה שמה בעוד יומם . ובחזרתם מהו אמר ונרחם לכם יראי שמי וגו' . דוק ותשכח כי השקיע הק' בה שמש בעוד יומם באותה שעה ממש שהשקיע הק' בה ליעקב לגלגל חמה . כי זה תדע משאר ז'ל בפסמים שמי שהיה טמא משקיעת החמה עד צאת הכוכבי' מהלך חמש מילין לאדם בינוני ולפי מ' בספר מגן אברהם בא' ח סימן תכ"ט .

פרש' ז'ל והאר' י אמר רב וכו' מי היה זיווג לפי רשעו וזכותו . והא קודם יצירתו עדיין אין נודע רשעו וזכותו ומכריזין בת זיווגו ואת הכל גלוי לפניו . והא הכל בדי שמים חוץ מיראת מיראת שמים כדאמרין במסכת נידה ואלו דיוק ורשע לא קאמר . ע"כ פרש' . והנה אף כי רבים אומרים . ומתמיהים עצמם על פרש' ז'ל דמה ראייה היא זו מזה לדיוק ורשע לא קאמר אחרי אשר זה נודע מכל המפרשים שפירשו הפירוש בדיוק ורשע לא קאמר הוא שאין הק' בה מוציא בפיו דיוק ורשע שלא תהיה גזירתו יתברך מבחשת הבחירה ולכך דיוק בלשונם בדיוק ורשע לא קאמר . אבל באמת הכל נפוי לפנינו מעשה איש ותחבולתיו אף מה שהיה אחר כמה דורות . וא"כ אפשר גם כאן להכריז בת פלוני לפלוני שהק' בה וידע כי מעשה שניהם יהיו שוים . וזה אינו מבטל הבחירה שאפשר שיכחזר לעצמם דרך הטוב או הרע . מ"מ ז'ל ולתרוך דברי רש' ז'ל דאף גם זה לא יתכן להיות גזירתו מכרתת על שני בני אדם להיות מעשיהם שוים ואם יכ' א' מהם דיוק או רשע מוכרח גם השני להיות כמוהו והימן הנמנע בדרכי הישרים כן כרוך לפרש לפרש' ז'ל . וזה ז'ל לפרש דכתי' התו' בבחן בדה בת פלוני לפלוני נראה לר' קודם יצירת הזכר בין אם נולדה הנקבה עדיין בין אם לא נולדה . אשר דכתי' התו' הסקיים להלמן . ולפי' יתכן מאד . דהוקשה להתו' מאי פריך המקשן בזה לפי הפירוש שפירשנו עפי' הכרוז ההוא שתבטל הבחירה להיות שניהם שוים במעשה דוקא . הלא רב יהודה דיוק בלשונם ואמר שמכריזין בת פלוני לפלוני שמכריזין על הזכר בשמו . ועל הנקבה בסתמא שאין קוראין אותה בשמה רק בשם אביה כדי שלא תהיה ההכרח על אותה פלונית דוקא להיות שוה לפלוני ואפשר שיתקיים הגזר בבתו של אותה פלוני אחרת . ואם כן לק' . לכך באו התו' לפרש מה שמכריזין בסתמא הוא אינו מזה הטעם לפי שהסכר מוכרתת מי שקדם בהולדה ויש לו כבר שם ראוי לקראו בשמו . ועל השני א"ל לפירוש בשם מטעם הגז' : וקודם יצירת הולד פירושו היינו קודם יצירת הזכר בין אם נולדה הנקבה כבר וכו' וא"כ לפי' ה'ל להכריז פלונית לבן פלוני כדי שלא יהיה הוא מוכרתת במעשיו להיות כמוה . רק קמי שמיא גליא כי שניהם יהיו שוים במעשים . ואם ישנה הזכר מעשיו יתקיים הגזר בבן פלוני אחר . אלא ז'ל דאין זו הכוונה וזאת פלוני לפלוני לאו דוקא נקט . פריך שפיר היקשן דוק :

מסכת סוטה

קסו ואמר רב חסדא בתחלה קורם שחטאו ישראל חיתה השכינה שרויה עם כל אחרון ואחר שנאמר כי ה' אלהיך מתהלך בקרב חגנך וגו' וכיון שחטאו חיתה השכינה מסתלקת מהם שנאמר ולא יראה בך ערות דבר ושכ מאחריך :

להעביר ראשון והוא עפי' האמת לפי שנחטא הראשון כנגד הכלל עמו במלכותו לכך היתה תפלה למטה אם נא מצאתי חן וגו' ולכן נא אדני בקרבינו איה' נמצא עמנו חמיד וזוה וסלחת לעונינו אף אם יהיו רבים יהיה נסלח עפי' הדין הנז' דוק :

קסח אר' יוחנן משום רשב' כל מי שיש בו גסות הרוח בעובר ע'ונו' ר' חסא בר חנינא אמר כאלו בא על העריות כלם כתיב הכא תועבת ה' כל גבה לב : וכתיב התם כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ וכו' :

כל הטעם פשוט בזה אחרי אשר נודע כי לכך הגאווה אסורה לפי שה' מלך גאות לבס ואסור להדיוס להשתמש בשרביטו של מלך כמו כן נודע ג' טעם העריות הוא מזה הטעם שאסורין להשתמש בשרביטו של מלך אשר כל היחודים למעלה במדות הקדושות הנה בקרובים כידוע ליודעי חן . לכך יפה הקיסוס האי תנא להיות עון המתגאה ככא על העריו' כי הנה קרובים בענין א' . ועפי' כל הטעם כ' כון מה שלמדו ר' ל' מפסוק ויותר שהיה קהלת חכם עוד לימד דעת את העם וגו' שתקן שניות . מה ראו כל הדורות הראשונים שלא גזרו על השניות עד שבא שלמה ותיקנה ולפי מר' ל' חמורים הנה השניות אשר אי לא שניות פגעו בערוה גופא . ולמה הניחו מקום בזה להתגדר . ולפי' ניחא מאד . דזה דרשו ר' ל' בפסוק מי זה מלך הכבוד וגו' שלא כדעת הק' בה מדת כ' מלך ב'ו און משתמשין בשרביטו ואין יושבין על כסאו . אבל הק' בה אינו כן וישב שלמה על כסא ה' למלך וכו' . והנה חכמת שלמה אשר היה חכם מכל האדם וידבר על הענינים והאצנים וגו' היה הכל לפי שיבש על כסא ה' והיתה חכמתו מן העליונים להיות כחמד ממלאכי השרת נודע מכל הספרים הראשונים . לכך כל הדורות הראשונים קודם שבא שלמה לא היו צריכי' לגדר שניות דלא ליפגעו בערוה גופא להיות כי אומת מלכות עליהם להשתמש בשרביטו של מלך מלכי המלכים . אך כאשר בא שלמה אשר ישב על כסא ה' וראו הכל כי לא כדעת ב'ו מדת הק' בה . וכני' אדם יושבין על כסאו ומשתמשין בשרביטו . מש' שלמה דלא ליפגעו בעריות לזה אמר ויותר שהיה קהלת חכם לפי שיבש על כסא ה' לימד דעת את העם ואין תיקון וגו' ראה לגזור על שניות לעריו' . כי בזמנו דיבר דומן :

טעם למה תיקן שלמה שניות

נמצונו למדין כי הק' בה התנהג כן עם אבותינו להיות שכינתו בתוכנו עד התעורר ראשון . וכאשר היה עם אבותינו כן הוא עמנו היום ג' כ' כאשר נודע מספרי המוסר והיראה כי בזמן שאלה חוטא מיד מסתלקת השכינה ממנו וגם המלאכים נדלים ממנו כנודע . וזוה תנן משפטי ה' אמת מאשר ל' ע' ק' לרה' . וז' אומרים ר' חסדא משה כלפי' :

ביאור חסד . ופרק' בגמ' היכי עביד . ר' אומר כוכב . ריב' ג' ור' אר' נושא וכו' . תנא דבי ר' ישמעאל מעביר ראשון ראשון סדכו וכו' היא המדה . ופירשו כלם דרזנא דבי ר' ינאי לתרנו היכי מילת' דב' ק' ק' לומר היכי עביד להיות רב חסד משה כלפי עני' חסד . והנה לכאורה יפלא מאד מה מתרן בזה תנא דבי ר' על קושית המקשן שהקשה היכי עביד להיות משפטו וזינו דק . מתרן שהוא מעביר ראשון ראשון . והא גופא תיקשי למה באמת מעביר ראשון ראשון . וגם מסיים וכך היא המדה למה באמת המדה כן היא לעשות עול במדה ח' . אבל לפ' ישרים דרכי ה' אחרי אשר זה כבר נודע גם כפי מהדורי מילי בי ישראל במנות הק' בה הם כשומרים לפי דעת הפוסקים אליהם דלכת' שאם היו הכעלים עם הזומר במלכותו בשעת שאלה אע"פ שלא היה עמו בשעת שכינה ומיתה פטורים השומרים . וזוה יכולים :

לפטור כל העולם מן הדין אחרי אשר פנים בפנים דיברה עמנו והיה עמנו בשעת נתינת התורה שהיא תולת השאלה ומסירתה להשומרים פטורים אכחזו מן הדין . אך לדעת רב המנונא בגמ' דב' מ' פ' השואל דב' ה' דל' לעולם השומרים חייבי' עד שיהיו היעלים עמהם משעת שאלה עד שכינה ומיתה . עכ' פטורים אכחזו מן הדין של חטא הראשון לפי שקודם שחוטא האדם אז השכינה עם כל אחד ואחד . והיה הכפל עמנו גם בשעת שכינה ומיתה בזה ראוי לפטור אליהם דכ' . לכך יפה אר' ישמעאל מעביר ראשון ראשון וכך היא המדה לפי שכן ראוי לנהוג להיות מעביר עון ראשון שהיה כבעלים זה הק' בה גם בשעת שכינה ומיתה עם השומר כי לדברי ר' פירוש של מעביר ראשון הוא שמתל העון הראשון לגמרו ועיון בפ' עשרה מאמרו ולדברי האי תנא ר' נסתלקה קושית הגמ' כתיב ורב חסד . וכתי' ואמת . בתחלה אמת ולכסוף ורב חסד . ולפי דעת ר' אר' ל' תירוץ הגמ' כי החסד הוא חסד של אמת שכן ראוי לנהוג עפי' האמת להעביר עון הראשון . והחסד הוא להיות מעה כלפי חסד לתפוס ההלכה בדין זה שהי' הנהגתו עמנו בדין השומרים ועכ' בשטת זו :

ביאור ה' חסד של אמת . וזוה דעת קדושי' תלע מה שאר' ל' כנסהדרין על פסוק וימחר משה ויקוד ארצה ושתחו . מה בפסוק ראה . רבנן אמרי אמת ראה . אשר דברי החכמים לפי פשוטו הנה תמהים מה הקשה המקשן מה ראה . ומה היא התשובה אמת ראה . אבל לפ' נכון הדבר . כי זה בתפלת משה באמ' אם נא מצאתי חן בעיניך אדני ולכן נא אדני בקרבינו כי עם קשה עורף הוא וסלחת לעוננו . נמצונו למדין מתפלתו כי עי' שילך ה' בקרבינו וסלח לעונינו תפס משה כדעת רב המנונא הנז' שצריך שיהי' הכפל עם השומר גם בשעת שכינה ומיתה . ולזה הקשה מה ראה . כי מהיכן למד משה כן לתפוס ההלכה כיוצאה להור' כן שהי' הכפל חוקא גם בשעת שכינה ומיתה . ומתרני רבנן כי אמת ראה . שנקרא הק' בה רב חסד ואמת . והנה תרתי דסתן . וז' ל' כתיב ונמצונו הכל שהחסד הוא עפי' האמת לפי שהנהגתו לעשות זאת

קסו מאי יד ליד לא ינקא רע וכו' : אפילו טשה צדקה בסתר ובתיב מתו בסתר יכפה אף וגו' לא ינקא סריגה של גיהנם :

פרש' ז' ל' אע"פ שכופה אף וחמה אינו מכפר על גסי הרוח . וזה מסכי' למה שאר' ל' בגמ' דב' ב' פ' על פסוק וחסד לא יומים חטאת כל דקדק וחסד שא' עושים חטאת הוא להם לפי שאין עושין אלא להתייחר וכו' . נמצונו למדין כי הנדק אינה יוכפרת על גסי הרוח . וזוה יש ללמד זכות על איש חמודות זה ד' ריאל דאסביה ענה לכ' לומר לנו חטאך כדקדק פסוק וגו' ואף שבאמת על דני' בענש ד' ריאל על זה לדעת ר' ל' יש לתרן מעש' דקדק כיונותו אחרי שהנדקא אינה מכפרת על גסי הרוח . ומי לנו גדול ב'וסי הרוח כיוזרו שאמר אותו רשע אע"פ על כתי' עב אדם לעליון ידע ד' ריאל כי לא תועיל לו הנדקא לכפר עונו לגמרי וכו' . שכתאמת נא' במקרא ולקצת ירחיק תרי' עשר משה כולא על כבוד נכר ונעשה חיה לכסוף כנודע . ולא הועילה לו הנדקא רק לפי שעה . כ' ל' פשוט :

קסו ואת דבא שפל רוח . דב הונא ורב חסדא ח' א אתי רבא וחד אמר אביא את דבא . ומסתברא כמר' אביא את דבא שהרי השרה הק' בה שכינתו על הר סיני ולא הגביה את הר סיני למעלה :

הנה הטעם של מסתברא יפלא מאד על המ' השט' דאמר אחי

תירין על דני' שבת עשה ל' רע

אחי דכא והסברא מכחישו שהרי כלנו עמדנו בסיני וראינו
כי לא הגביה הר סיני למעלה . כל דפלוגתת רב הונא
ורב חסדא תליא בפלוגתת ר' לבי כמ"י פ"ה בהעלותך
בפסוק והאיש משה עבדו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה
ולא מן האבות . ר' יוסי אמר אף מן האבות אבל לא ממלאכי
השרת . נמצא דלדעת ת"ק מיעוטא דמכל אשר ע"פ
האדמה אחי למעוטי שלא היה משה עבדו יותר מן האבות .
רק מאותן בני אדם אשר היו על פני האדמה שהיו בחיים .
ולדעת ר' יוסי מיעוטא דמכל שני האדמה אחי למעוטי שלא
היה עבדו יותר ממלאכי השרת . אבל עכ"פ היה עבדו יותר
מן האבות . א"כ אחרי שהענוה גדולה מכולם לדעת ת"ק
היתה מעלת משה יתירה מן המלאכים אך לא מן האבות .
ולדעת ר' היתה מעלת משה גדולה מן האבות אך לא ממלאכי
השרת . ובה נחלקו ג' רב הונא ורב חסדא מאן דס"ל אחי
דכא ס"ל כת"ק דמעלת משה גדלה מן המלאכים ואם כן למה
עלה משה אל האלקים ולא ירדה השכינה למטה ללמד למשה
תורה ומצוות אלא ע"כ ס"ל דאחי דכא . ולכך אף כי היה
האיש משה עבדו מאד הוצרך לעלות השמים ולא ירדה השכינה
אליו . ומה שירד הק"ה על הר סיני לפי שעה הוא ללמד
לכל ישראל תורה ומצוות וא"כ להגביה כולם למעלה . ומאן
דס"ל אחי דכא ס"ל שפיר כר' יוסי דאמר מכל האדם אשר
ע"פ האדמה למעט אחי מלאכי השרת שלא היה משה כמותם
ואם כן אחרי דמלאכי השרת הוו עדיפי מושה לא יקשה
למה עלה משה אל האלקים ולא ירדה השכינה אל משה לפי
שמעלת המלאכים גדולה ממה והאריך אפשר לירד הק"ה
ופעליו ר' יוסי אל משה שהם גדולים ממנו . ובה תדע
והבין מר"ל בשבת פרע"ק בשעה שעלה משה למרום אמרו
מלאכי השרת ומה לילוד אשה בינינו . א"ל הק"ה לקבל
התורה בא . א"ל רב"ש חמדה גנוזה שגנוזה אל"ך מששת
ימי בראשית חמה מבקש ליתן לב"ו מה אנוש כי תזכרנו ה'
אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים
ונת' . אשר זה לא סיפא רישא כי מתחלה פתחו כבוד
לומר מה לילוד אשה בינינו וסיימו בקיטרו . התורה על
חמדה גנוזה שרונה ליתנה לב"ו . אבל לפ"ד יתכן הכל
כי ודאי אי ניומה דמשה לא הגיע למעלת האבות בענוה א"כ
יפלא למה נתנה התורה ע"י משה ולא ע"י האבות אחרי אשר
זה נודע כי קבלת התורה היתה על יד משה לפי שהיה עבד
מכל האדם כנודע מהפייטן של סבועות ומאסה התורה
באבות העולם דהו עדיפי מיניה . אך באמת לדעת ר"ל
בגמ' דע"פ לחשבון הנא דבי א"י דאמר שני אלפים תוהו
ושני אלפים תורה . מתחילין שני אלפים תורה מן והנפש
אשר עשו בחקן כתרונמו יתפשטא דשעכידו לאורייתא .
נמצא לפ"ו התחילה התורה מימי אברהם . והנה המלאכים
לא קטרגו בימי אברהם על תנית התורה לומר אשר תנה
הודך על השמים דהוה ס"ל דמשה לא הגיע לאבות העולם
כי מיעוטא דמכל האדם אשר ע"פ האדמה למעט האבות
בא אבל משה עדיף ממלאכי השרת ומכ"ש האבות עדיפי
ממלאכי השרת . אך כאשר ראו בשעה שעלה למרום
הוקשה להם מה לילוד אשה בינינו שאם הוא גדול בענוה
צריך להיות הקדוש ברוך הוא את דכא כי א"ל לומר שאתו דכא
למה לא עשה כן להאבות להגביהם למעלה . ואחרי אשר
השיכם הק"ה כי לקבל התורה בא כי עתה מתחלת קבלת
התורה לפי שמעלתו גדולה ממעלת האבות ולכך אתו דכא .
לכן גם הם פתחו פיהם בחכמה ואמרו מאחר שמעלתו גדלה
ממעלת האבות כל דמכל האדם אשר ע"פ האדמה למעוטי
מלאכי השרת אחי דהו עדיפי מושה א"כ האדונינו מה אדיר

שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים כי מעלתו גדולה
ממעלת משה וכנ"ל ודוק :

קסח א"א כל מי שיש בו גסות הרוח ראוי לדבוע
כאשרה וכו' . וא"כ כל מי שיש בו גסות הרוח
אין עפרו ננעד וכו' :

פרש"י ר"ל אין עפרו ננעד אינו מקיץ בתחית המתים . כל
דדרשינן בהא סמוכים . אחרי מי שיש בו גסות הרוח ראוי
לדבוע כאשרה ויודין כע"ז עצמה . מהראוי שלא יהיה
עפרו ננעד כי הא דתינינן בע"ז שזקן וזורה לרוח וכדמסיים
ר' יוסי וליף מפסוק זאת חטאתכם אשר עשיתם את העגל
לקחתי ואשרוף אותו באש ואבות אותו שחין היטב וגומר .
ואשליך את עפרו . נמצא כי עפר ע"ז אסור בהנאה
ומהראוי שלא יהיה עפרו ננעד ולהשליך עפרו . ועפ"ז
עניתי ואמרתי במר"ל כי עפר אהרן ואל עפר תשוב תלך
לא נאמר אלא תשוב מכאן רמז לתת"ה מן התורה . להיות
ידוע כי א"ה רמז לקבלו הבריות לחלוה ולכן נקנסה עליו
מיתה וא"כ אחרי אשר היה דינו כדון ע"ז מהראוי להיות אין
עפרו ננעד ולא יקיץ בתחית המתים . לכך בחזונו דבור
אשר יבא מפי הק"ה לקנוס עליו מיתה לומר אל עפר תלך לפי
שהיה נעבד בו רמזו לו רמזו חיבה לומר אל עפר תשוב שיחיה
בתת"ה להיות עפרו ננעד בתחית המתים ודוק :

קסט כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הק"ה אין אני וחוא
יכולים לדור בעולם שנאמר גבה עינים ורחב
לבב באותו לא אוכל אל תקרי אותו אלא אתו :

הא דינאו נסי הרוח מכלל הרשעים אשר הוא לא אל חפץ רשע
ולא יגור אתודע . ולמה נקט נסי הרוח לדון בפני עצמו
שאין הקב"ה יכול לדור עמהם בעולם . כל לפי שכל
מדותיו יתברך המה בסאסאה ופועל אדם ישלם לו ואחרי שהיה
לגסי הרוח ללמוד מדעת קונם שאר"ל בסמוך לעולם ולמוד
אדם מדעת קונו שהרי הניח הקב"ה כל הרים וגבעות
והשרה שכינתו על הר סיני ע"כ כל דס"ל לזה הגם רוח אחרי
דק"ל כי לא ירדה השכינה למטה מעשרה ומה דכתיב וירד
ה' על הר הר סיני הוא למעלה מן עשרה . ואם כן אחרי
שהקדוש ברוך הוא הוא למעלה מעשרה מן הארץ מה נזה אס
היה מערה שכינתו על ההרים הגבוהים או על הר סיני הנמוך
והשפל אחרי אשר לא ירד הק"ה עליו ממה . ובהיפך
לזה מנינו במר"ל שקודם מתן תורה אז היה השמים לה'
והארץ נתן אדם . אבל אחר מתן תורה וירד ה' על הר
סיני . ומשה עלה אל האלהים . ומביא משל למלך שגור
על בני רומי שלא יעלו לסוריא . וכשהביא את בתו התיר
לבני רומי שיעלו לסוריא וכו' . וא"כ אחרי אשר לדעת
המדריגה הקב"ה ממש על הר סיני הנמוך והשפל שכלום
ע"כ כל כי הקב"ה חפץ נמוכים וענוים . אך לדעת
הגסי רוח אין הקב"ה מערה שכינתו אף לאחר מתן תורה רק
למעלה מעשרה ולהדיא מנין בירושלמי שלמעלה מעשרה
נקרא רשות אחרת וע"ש ברום מסכת עירובין . לכן יפה
אר"ל כל אדם שיש בו גסות הרוח וכו"ל ללא השרה הקב"ה
שכינתו על הר סיני ממש רק למעלה מעשרה שהוא רשות
אחרת . אמר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור בעולם
לפי דעתו צריך אני לעולם להיות ברשות אחרת ולא בעולם
אחד וכנ"ל ודוק :

קע תלמוד חכם צריך שיחאבו אחד משנכח שבשימיות :

כ"אור
המדרש
אל עפר
חשוב
מכאן
רמז
לתת"ה
מקתור

ס
ה
יו
ה
יו

כ"אור
גמ'
בשבת
פרע"ק
בשעה
שעלה
עשה
למרום

יו
ה
יו
ה

הוא לעה"ב וק"ל קללת חכם אפילו על תנאי היא בזה .
 והנה יפלא מאד על תפלה למשה א"ש הלוקים אשר ביקש
 למנוח היתר על נידויו בזה אשר לראובן שידה הלא אין
 מחליפין זכות בחובה וכמה יכופר הנידוי בזה אשר לראובן
 שידה . כל אחרי דלדעת כמה פוסקים דסבירי להו
 דעונש יהודא היה לפי שהכניס עצמו מתחלה בדבר שלא
 היה נידוי לקיימו להיות ערב לגופא לומר אם לא חביאנו חלק
 והרבה שלוחים למקום ונפרט שהשגן מקטרג בשעת הסכנה
 ובתאמר יעקב וקרמו חסון בדרך שדר"ל בירושלמי אבל בבית
 לא יוכלו שאין השגן מקטרג וכו' . והנה ח"כ כי קצת
 מהמפרשים מתנגלים את יהודה לומר כי מיתה לא שכיחו
 לטמא וחיו בטוה היה בכחו כי הוא גור אריות ובידו להגלו .

וזכיר פחים הוא בדרך עיקש שומר נפשו ירחק מהם . מ"מ
 לזאת יחטא ואשח אחריו אשר אר"ל בחולין פרק גיד הנסה
 בית תיבוק ואשח אשפי שאין נחש יאשימון . אמר ר"ח
 והוא דלתחוק תלתא זימני דכתיב יוסף חיבנו ושמעון חיבנו
 ואת בנימין תקחו עלי היו כלנה ואם כן לדעת יהודא ליהוה ס"ל
 דכתרו זימני הוה חוקה וכמו שיתבאר במ"מ ורא"כ כי יוסף חיבנו
 ושמעון חיבנו ללחש על נפש בנימין ולחש להכני עצמו בערבו
 כי אשפי שאין נחש יאשימו ואין לתרו כי יודע היה יהודא כי
 יוספקו הלא גס יעקב היה יודע כי שמעון בעולם ואשפי את
 ושמעון חיבנו . כי עכ"פ בזה חטא עצמו לריע מוליה בזה
 שהס נאכדים זימני ואינם נמאדים חללו . ואם כן

לפי שיטתו לפום מאי דס"ל דכתרו זימני הוה חוקה וכו' והוכחתי
 דלקמן ה"ל לחש על נפש בנימין שלא יהיה בחפשי לקיים
 והגתיו לפניך אחרי דכבר ריעא מוליה ליעקב בתרו זימני
 כי יוסף חיבנו ושמעון חיבנו כי זה תדע ת"ש היוצא בפרסוק
 ויבר יהודא ויאמר נדקה זימני כי על כן לא נתתיה לשלה בני
 לפי דסבר הוה יהודא דכתרו זימני הוה חוקה וכדפסיק ר'
 צימות פ"ע שומאח שבער אתו ער ועוקן לא רנה ליתיה
 לשלה בנו כי אמר פן ימות גם הוא בחיו . לכן מייאנה
 תמר ועקרה לנשאין הראשונים שלא תהיה זקוקה עוד ליבם
 ואף כי לא היה היבוס גדלה מפני הסכנה מ"מ היבא לאפשר
 במיאון מפני הסכנה מייאנה . ואחרי שמיאנה ועקרה
 לנישאין הראשונים . מותרת היתה לחיות חיי בעלה ע"כ
 תורף דברי הגאון הכל"ף ח"כ שאין הדברים מסודרים שם כן
 בחתיו תוכן ועיקר הדברים מספר נכבד הכל . והנה אי

נימא דהלכה כד מחבירו ונא מחבירו והלכה כרובן דס"ל
 דבתלתא זימני הוה חוקה נמצא בטענות מייאנה תמר שסמ"כ
 על הולדת יהודה שלא רנה ליתן אותה לשלה בנו לפי מה דס"ל
 דכתרו זימני הוה חוקה . ובתמא אלו ידעה תמר כי הלכה
 רוחת בישראל דבתלתא זימני דוקא הוה חוקה לא היתה
 מתמא ונ"כ אחרי אשר היה מישון בטענות היתה אסור לחיותה
 ועפ"י עיניו ואמרת דהוה כונת ד"ל במדרש בני אש ערבת
 לרעך זה יהודא וכו' . נוקשת באמרי פ"ק בשעה שאמר
 חכני אש רבנו . והוא הוה . במאמר פ"ק ה"ל לזימור .
 מאי באמרי פ"ק . אבל לפי נוחא מאד דדברי יהודא היו סותרים
 זה את זה . אחרי אשר לא נתן את תמר בלתי לשלה בנו כי
 אחר פן ימות גם הוא בחיו ע"כ תפס ההלכה והלך כד דכתרו
 זימני הוה חוקה . אם כן יאשח על ערבות בנימין וכו'

שקבל על עצמו נידוי ע"פ אם לא חביאנו והגתיו לפניו והוא
 מן הכחשע ונ"כ לקיימו אחרי דריע מולי של יעקב בזה שיוסף
 חיבנו ושמעון חיבנו . לכך יפה שמתן של ר"ל שדרשו ודייקו
 לשא דקרא נוקשת באמרי פ"ק בשעה שאמר חכני אש רבנו
 נוקש וכשלא בשני מאמרות הנ"ל כי מעתה נתעורר מה
 שאמר פן ימות גם הוא בחיו שדבריו סותרים זהו . והנה
 בתמא חזר יהודא מסברתו הכל ומהוראתו וחזר והודה לומר
 ההלכה

לימה וקרו אמרות שהורות על אמר המנוח הדב"ה מהוה ר'
 שתחול לרשן וכל אשר היה שחל לומר מה זאת דברי חכמים
 וסידותם אשר אמרו נרוך שיהא בו אחד משמנה שבשמינית מי
 שקל בפלג מדת הגאיה לחלקו לכמה חלקים לידע מה היה
 המדה של שמנה שבשמינית . ענה ואמר הוא וכל אחרי
 שנצטוו בספר הקדוש הוהר פראת בשלח השמות אל ע"כ
 היוצאים מפסוקי ויסע ויבא ויט שנצטוו בתענה אורות וכל
 שורה שמנה חדרים שבהם שמנה שמות לכל חדר שם אחד
 מאותן שמות קדושים . וכשורה שמינית יש שם אחד מאותן
 שמנה תיבות ששורה שמינית הוא שם ענו ולזה רמזו ר"ל ת"ח
 נרוך שיהא בו אחד משמנה שהוא משמנה שמו ששורה שמינית
 והוא אחד ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם ענוה וכו' דפ"ח
 וד"ק :

קטא א"ר וירא בשד בתיב ביה ונרפא ארעלא בתיב כ"ו ונרפא
 זה מספוס למה שאר"ל כי ננעים באים על לה"ה ואמרוין מאי
 תקנתיה של מפסדי לה"ה אם עם הארץ הוא ישפיל דעתו . לכך
 יפה אמרו ב"ח בשד בתיב ביה ונרפא לפי שרפואתו להשפיל
 עצמו . אבל חזק לא בתיב ביה ונרפא לפי שאין לו תקנה
 אם לא ישפיל עצמו . ואתיה כמד שחף אם סיפר כבר יש
 לו תקנה ע"י שישפיל עצמו כ"ל פסוט :

קעב ה"ר אמרין לפניו דברי הגדה ומעשים הראשונים
 בגון אש חכמים יגידו ולא בחרו יהודה הורה
 ולא בושבו ראובן הורה ולא בוש וכו' :

הנה ציפה מראה מקשה מה ענין מקרא זה באיוב שאמרו לו
 חבירי אשר חכמים יגידו ולא בחרו מאבוחם מה הגידו לחיוב
 בזה אשר הראשונים ראובן ויהודה הודו על עונם . ופיתר
 יקשה קושית הגאון בעל יפה מראה על מה שהגידו להסוטה
 מעשה הראשונים ופירוש למי להדיח אמרינן שאומרים לפניו
 דברים שאינה כדאי וראוי לשומען ואם חינה ראוי לשומען למה
 הגידו לה כל זאת כל משום דאמרינן בסוטה פנוטל במשנה כי
 יש זכות תולה אף שלא שני וכו' ופריך במראה זכות מאי חילימא
 זכות מזה מי מגבא כולי היא וכו' . ואלא זכות תורה הא
 לא מיפקרא . והנה לדעת האומר כי גדול מי שאינו מנוה
 ועושה יותר מן המצוה ועושה וכו' ד דרש יוסף לאח כן מסברא
 דנפשיה דהא לא מיפקדנא ועבדנא . אם כן תחשוב גם
 הסוטה כן אם יהיה לה חמה זכות תורה דהיא לא מיפקדנא
 שיהיה תולה לה אחוה זכות לכל תענש דדין שמים . לכך
 מוכיחין לפנינו מעשים הראשונים של ראובן ויהודא אשר עד לא
 שמעום קיימום וכל מה שעשו היה שברס באינו מנוה ועושה
 והיה הזכות תולה להם . ואע"פ חכמים יגידו ולא בחר
 מאבותם ראובן הורה ולא בוש וכן יהודה לא סמכו על זכותם
 הגדול דלא מיפקדי ועבדו . וכן חבירי אמרו לחיוב כן אחרי
 אשר היה חסיד מחסידי ח"ה סבור היה להיות שברו כפול
 ומכופל משום דלא מיפקד ועבד . הניחו לוגם כן תוכחת
 מוסר מזה כי אין מחליפין זכות בחובה . כי אף חכמים
 יגידו ולא בחרו מאבותם והודו על עונם חלו דורות הראשונים
 ראובן ויהודא דב"פ לא הוו מיפקדי ועבדו וד"ק :

קעג ס"ד הו ראונו ואל ימות וזאת ליהודא . מלמד שכל
 איתן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היו
 עצמיתיו של יהודא מגולגלין בארון עד שבא משה וביקש עלין
 רחמים ואמר ובש"ע סיג"ס לראובן שידה יהודא וזאת ליהודא
 מיד שמע הקול יהודה :

פרש"י ו"ל שהיו עצמותיו של יהודא מגולגלין בארון לפי שניהיה
 עצמו בערבות בנימין שאמר אשלא אביאנו וחסותי כל הימים

כי
 שבו
 יה
 חתה

כ"א
 חז"ל
 חז"ל
 כ"א
 חתה

ההלכה כרבנן דבתרא וימיני דוקא הוא חוקה ולכן אמר
 דקדק ממני וכמו שפרש הרמב"ם דל שאמר יהודא דקדק ממני
 שהיה דקדק יותר ממני כי כאן הורה ולא בוש ליהוי דקדק
 לפי שסמכה על הוראתו וסבורה היתה שמונתת ליהודא אחר
 שמיאנה ועקרה הניסוחין הראשונים אבל באמת הוא
 הכשילה למאן ומיאונה בטעות היתה כי היתה ראויה להתייבם
 לשלה ולא הוה כאן בית מיוחס כלל ע"י שמתו ער ואוקן לפי
 שלא הווקסה עדיין בתלת גברי ולפי אחריו אשר כבר יהודא
 הורה ולא בוש לומר דקדק ממני כי גם הוא תפס ההלכה
 דבתלת וימיני דוקא הוא חוקה לכוון היתה תפילה למשה רבש"ע
 מי גרם לראובן שיהיה יהודא וא"כ אחריו אשר ראובן שב והבי לעצמו
 דאיה מיהודא ע"כ מה שאמר דקדק ממני הוה הודאה לומר כי
 יש עון בידו כמה שגעה במעשה תור ואין לפרש דקדק
 ממני שלא החזיק לעצמו שום עון בדבר הזה רק אמר שהיה
 דקדק שממנו הוא מעוברת ובאמת לא חשב לעון כלל בזה
 שבה על כלתו כי לפי פירוש זה מה ראה ראובן שהורה
 ללמוד מיהודא אלא כל שחזר בו יהודא מהוראתו וכבר ואמר
 שהיה דקדק ולא הוא וא"כ לא יאשם כלל על בנימין שהרי
 נידון לקיים התנאי כי אין כאן בית מיוחס כלל על תרי וימיני
 אשר יוסף ושמעון איננו וזאת ליהודא למה יהיו עצמותו
 מגולגלין בחרון שבעה קול יהודא ודוק כי נכון הוא מאד :

קעד בשלמא יהודא אודי בי היכי דלא תשרף חמר לא ראובן
 למה לי דאודי והא"ר הניבא חציף עלי מאן
 דמפרש חטאיה אלא כי היכי דלא ליחשדי לאחוריה בהדי :

הנה הדברים לפי פשוטו תמוהין הם וכי נעלם מהם היה מי
 עשה החטא הלו הלא הם נשמע ונתפרסם היה החטא היה
 נודע ג"כ מי עשאו כל לפי מה שר"ל נכסת פ' כמה בהמה
 כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה שג"ל ויהיו בני יעקב
 שנים עשר מלמד שקולס כחד וכו' והנה אחר שעתידה
 התורה לכתוב ויך ראובן וישכב את בלהה ולא היה ראובן
 מודה על עונו כי לא עבר ח"ו העבירה רק שבלבל יצועי אביו
 והיו הבריות מתדמיון הפסוק בפשוטו היו גם שאר בני יעקב
 נחשבים לבעלי עבירה ח"ו אחרי שקולס כחד לכך הורה
 ברבים והוה מפרש חטאיה שילעו הכל כי מוגל חותו דייק
 מאותו עון ולא לחשו לאחוריה בהדי לומר כי שקולס הם
 בעבורתו ולוה שמעתי אחד קדוש מדבר המנו מוה"ר יצחק
 סופר מקראקא ו"ל יהודא אתה יודוך אחיך ע"י מה שתרנס
 המתרגם יהודא אתה אודית ולא כהתית וע"ו שהורה יהודא
 גרם גם לראובן שיהיה ולא נחשדו אחיו בהדיה לכך יודוך
 אחיך כי הוא המתחיל בדבר מזה וז דפחח :

קעה בפאסאה בשלחה תריבנה למה לי טבעי ליה לברך
 חנינא בר פפא דאר"ח בר פפא אין רק בה
 גפרע מן האומה ער שעת שילוחה שנא בפאסאה בשלחה
 תריבנה איני והאמר רבא שלשה כוסות האמורות במצרים
 למה אחת ששתתה בימי משה ואחת ששתתה בימי פרעה
 נבה ואחת שעתידה לשתות עם חברותיה וכת' הנך אודי
 והני אחריני ניגהו וההניא אר"י מנימן גר המצרי היה לו חבד
 מתלמידו רע"ק אמר בנימין אצי מצרי דאשון אשיא לבני מצרים
 שניה כדו שהאבן בני דאוי לבא בקהל אלא אמר הכי
 אתמר אר"ח בר פפא אין רק בה גפרע מן המלך עד שעת שילוחו
 שנאמר בפאסאה בשלחה וגו' :

פרש"י ו"ל עד שעת שילוחה הוא איבדה מן העולם וכדמסיק
 בגמ' שא"י הק' בה מעולם לא הכיתי לאומה ושניתי בה כי אחר
 שהתחיל לפרוע מן האומה כאלה מן העולם לא נשתייר שום
 אדם מהם וכל הני קוש' לדעיל הם שממע שבע"פ שנפרע מן
 המצרים נשתייר מהם ע"כ תוכן הענין בקצרה הנה כל

עין רואה ואזן שומעת ישמע ויראה גודל התמי אשר בתחלה
 מקשה מלרבה דאמר שלשה כוסות וכו' וכי מתוך נפש
 לומר וכת' הנך אודי והני אחריני ניגהו הדר פריך ממנימן
 גר המצרי וא"כ ה"ל לאקשווי בקיבור מהא דמנימן דהא
 ממנימן ליבא אום שיעת דתיקאי מהא דרבה שנאמר דמייתי
 ממנימן לאחוזקי קושיא קמייתא כל לפי שיש מרכותינו
 חומרים נמר ול שפרעה נשתייר מעביעת ים סוף וא"כ מלך
 בניבנה ועליו הכחוב חומר ואולם בעבור זאת העמ דתיך למען
 הראותך כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ וא"כ איבא למימר
 שהיה מנימן המצרי מורעו של פרעה נשתייר ממנימן אך להא
 מקשה מלרבה דאמר שלש כוסות האמורות במצרים חשיב מה
 ששתתה בימי משה ומה ששתתה בימי פרעה נכה וזה
 יש לחרג"כ ככל שאותן שהיו בימי פרעה נכה היו מורעו של
 פרעה נשתייר במצרים אך ליה יקשה למה חשיב כוס
 שלישי מה שעתידה לשתות בימי המשיח הלא עכ"פ יקשה האין
 נשתייר שום אדם מימי פרעה נכה הא אין הק' בה גפרע מן
 האומה עד שעת שילוחה וכת' הנך אודי והני אחריני ניגהו
 דהיינו מה שעתידים לשתות המה יהיו אומה אחרת הנתישבה
 במצרים תיקשי עכ"פ מהא דמנימן גר המצרי שהיה אחר
 פרעה נכה האין נשתייר הוא דליבא למימר דהוא ג"כ
 מאומות אחרו שנתישבו במצרים דא"כ היה מותר לבא בקהל
 מיד וכמו שפרש"י ו"ל וליבא לאקשווי דלמא חותן שהיו בימי
 פרעה נכה היו מאומו אחרו ומנימן נשתייר מפרעה הראשון
 מהיבא תיתי לומר כן דודאי היבא דאיבא למירמא מקראי
 שמנינו מקרא מלא גבי פרעה נכה לבא נכוד נדר מלך בכל
 להכות את ארץ מצרים מוכרחים אנו לזחוק הכ"ל דשקיי לקרא
 דאיכו דייק ומוקי נפש"י כ"ל שבאו מפרעה מלך מצרים
 שנשתייר בימי משה אבל אם באנו לומר הני אחריני ניגהו
 מה ראה מנימן להחזיק את עצמו למצרי לא"ר לבא בקהל
 דלמא הוא ג"כ מהני אחריני שהרי אין הק' בה גפרע מן
 האומה עד שעת שילוחה ואמר פרעה נכה בודאי לא נשתייר
 שם אדם וכנ"ל ודוק והנה בגופא דהא מילת למה באמת
 אין הק' בה גפרע מן האומה עד שעת שילוחה שמעתי בזה
 טעם נכון לפי מה שדענו כי כל מדותיו של הק' בה אין אלא
 מדה כנג' מדה וכמה דתנינן כאן במתנית' במדה שאר מודד בה
 מודדו לו והכל הוא כדו שיתבונן האדם במע"ז לחפש דרכיו
 על מה עשה לוה כבה ומתוך כך ישוב אל ד' וידע מהעונם
 את חטאתו אשר חטא לא כן בא"ה אשר אין הק' בה חפץ
 בתשובתו ומשיא לגוים ויאבדם כשהוא נפרע מהם בסאסאה
 הוא בשלחה שעושה עמהם בלה מיד לפי שאם נשתייר אדם
 מהם יתן אל לבו לשוב וכנ"ל נמצא שאם נפרע הק' בה
 בסאסאה הוא בשלחה אבל אם אינו נפרע מהם במדה כנגד
 מדה י"ל שאפשר להשתייר מהם שאם אינו במדה כנגד מדה לא
 יתן לבו לשוב ועפ"ז שמעתי כי זה כונת מר"ל כפ' בשלח לפי
 שראו ישראל פגרי מצרים ששעברו בחומר ובלבנים נטבעו
 בים אמרו א"כ לא נשתייר אדם ביוצרים נהנה ראש ונאונה
 מצרימה לפי הקדמתו למעלה שאין הק' בה גפרע מן האומה
 בסאסאה רק בשלחה כשהגיע זמנם להיות נאבדים מן העולם
 וזאת במדרש שלכך נטבעו בים בחומר וכמ"ש דרכת בים סוסך
 חומר מים דבים כמו שיעבדו ישראל בחומר ובלבנים ידו הם
 במזלו כמו אכן לכך הסיבנו אשר דברו ד"ל לפי שראו פגרי
 מצרים ששעברו בחומר ובלבנים נטבעו בים אמרו א"כ כי
 הק' בה גפרע בסאסאה לא נשתייר אדם במצרים כי הוא בשלחה
 נתנה ראש ונאונה מצרימה ע"כ ואף כי הקדמה זו נסתרת
 לפי הגמ' הכל ואבדת' דא ינ"א אימא מילת לתרץ מדרש
 תמוה בפסוק אבוכה נגינתי בליה אמרה כ"י זוכרת אני
 השירה ששרתי בליה של פרעה וליה של סנחורב דכתי' וינח
 מלאך ה' בליה ההוא וגו' עם לבבי אימא ויחפש רוחי ואומר
 הלעלוים

ביאור
 למה אין
 הק' בה
 גפרעין
 האומה
 עד שעת
 שילוחה

ביאור
 פסוקים
 יהודא
 חת"י וכו'

ד
 ע
 ט
 ז

מסכת סוטה

הלעולם יונתה ולא יוסיף לרנות עוד ח' ולא שנק ולא
 יסוק . דזה תדע מאחר'ל במדרש בפסוק ומרו ה' כי גאות
 עשה ש'ל יחוקי לישעיה ומרו ה' כי גאות עשה פירוש שיאמרו
 שירה על אותו נס של סגמרב . אל ישעיה מודע זאת ככל
 הארץ כל נס שהוא מפורסם א"כ לומר שירה עליו . אך זה
 נסתר ממה שאמרו ישראל שירה על הים שהיה גם כן מפורסם
 לפי דעת ר'ל שהבאתי לעולה שלכך פרעה נשתייר כדי
 שיגיד גבורת הקב"ה על הים ועליו הכתוב אומר ואולם בעבור
 זאת העמתוך למען ספר שמי בכל הארץ . ואעפ"כ אמרו
 שירה על הים . אם לא שנאמר לדעה ווס'ל כמד' לא כותר
 עד א'שף פרעה לא נשתייר ואם כן היו נריכו' לשירה לפרסם
 הנס . לכך כאשר ראו ישראל את הים הגדולה אשר עשה ה'
 במצרים שחרף פרעה בעצמו נפרע הקב"ה עמו
 בעצמו דכתיב וירא ישראל את הים הגדולה אשר עשה ה' במצרים
 שנפרע הקדוש ברוך הוא בעצמו מפרעה ודן אותם בסאסא
 אם כן לא נשתייר אדם במצרים וכ'ל' אז יסיר משה וכני ישראל
 ויאמרו לאמר אשירה לה' כי גאה גאה שדרו'ל כמה שהם
 ותאמרו הוא נפרע מהם א"כ ז'ל שהוא שעת טילוחה לכך
 רמזו לשורר . הדקן לקמא שלדעת האומר פרעה נשתייר
 ואעפ"כ אמרו שירה ע"כ ז'ל כי גם על נס מפורסם אומרים
 שירה ולזה אמרו ר'ל ביקש הקב"ה לעש' לחזקיה משיח אמרה
 מדה' דמה דוד מלך ישראל שאמר לפניך כל השירות ותשבחות
 לא עשיתו משיח . חזקיה שעשית לו כל הנסים ולא אמר
 שירה תעשהו משיח ונסתתם המ' של למרבה המשרה ע"ז
 כנודע מנסהדרין פרק חלק . והנה בחלק אמר ר' הילל אין
 משיח'ל ישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה נמצא יש להרהר ח'
 בזה דשרא מארי לר' הילל . כי חזקיה כבר היה משיח .
 לכך יפה נדרש המדרש ה'ל ותפס דעה זו כמד' שפרעה
 נשתייר ואעפ"כ אמרו שירה לפי שעל נס מפורסם אומרים
 שירה לכך אמרו ישראל נוכרת אני השירה שרתי כלילה של
 פרעה ואף כי היה נס מפורסם ולמה של סגמרב דכתיב והי
 כלילה ההוא ויבא מלאך ה' . ועל אותה הלילה לא אמרתי
 שירה . לכן עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי ואומר הלעולם
 יונתה כי אי אפשר לטעות בטעות ר' הילל שאמר אין משיח
 לישראל לפי שחזקיה היה משיח שהרי ח'ל להיות משיח אחרי
 שלא אמר שירה לכך אמרתי כי לא שנק ולא ישבוק כי לא היה
 עדיין משיח לישראל : ובא לציון גואל אמן :

קעו וכו' מצינו בנחש הקרמוני אמר הקב"ה אני אמרתי
 מלך יהיה על כל בהמה וחיה . ועבשו ארור
 אתה מכל הבהמה ומכל החיה :

ז'ל ביאורו בהקדים מה שדרו'ל בפסוק חכמות בנתה ביתה .
 וז'ל חכמות בנתה ביתה זה הקב"ה שנברא העולם בחכמה
 שנאמר ה' בחכמה יסד ארץ . טבחה טבחה מסכה יינה אף
 ערכה שלחנה . שנברא הקב"ה כל צרכי עולם שלחנה נערותיה
 תקרא זה אדם וזוהי . מי פתי יסור הנה חסר לב אמרה לו זה
 אדיר . רמזו בזה למ'ש בספר הוהר אשר באמת ופלא על
 הקב"ה אשר נחכמה יסד ארץ וברא כל צרכי עולם בעבור
 האדם כנודע וא"כ לא הותר לאדיר' לאכול בשר וא"כ זונה
 ואלפים למה נבראו מפרש בספר הוהר לפי שהנחש היה ג'כ
 בתוך הבהמות ורצה הקב"ה שיתרחק מן הנחש הארור בכל כחו
 שלא יפתנו לכן רחיקו מכל הבהמות וחיות השדה שלא יהיה
 לו שום עסק עמהם . ח'כ' אלו היה אדיר' חכם לב ונתן אל
 לבו הטעם ההוא אשר לא תוהו בראה לכל העולם בעבורו
 ולכסוף מרחיקו מבהמות שדי לא הלך בעצת רשעים והיה
 מתרחק מן הנחש בכל יכלתו . א"כ יפה נדרש המדרש ה'ל
 חכמות בנתה ביתה זה הקב"ה שנברא העולם בחכמה טבחה
 עיבתה מסכה יינה אף ערכה שלחנה שנברא הקב"ה פל צרכי

עולם וא"כ שלחנה נערותיה תקרא זה אדם וזוהי . א"כ היה
 לאדם להעלות על לב אחר שנברא העולם כדי שיכנס
 לסעודה מיד . וא"כ נאסר לו בשר לאכול . ע"כ הטעם
 כדי שיתבונן כי להרחיקו בא' מן הנחש וכנ"ל . וא"כ מי פתי
 יסור הנה זה אדיר' חסר לב אשר שמע לפיתוי הנחש ולא
 נתרחק ממנו ומעצתו . הדקן לקמא כי אדיר' היה פתי
 בדבר הזה והיה לו ללמוד להתרחק מהנחש . וזוהי היה
 להנחש להתנצל בעצמו לומר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי
 שומעים . אף כי בגוף ההסתה לא היה יכול לטעון כן עפ"י
 מה שר'ל על לשוני לומר פי המדרש כמה שאמרה האשה הנחש
 השיאנו שדרו'ל הטעני . לפי שנס האשה ידעה כי אין זה
 תירוץ מספיק לומר הנחש השיאני כי דברי הרב ודברי התלמיד
 דברי מי שומעים . אך זאת אמרה כי הטעה אותה בפירוש
 הציוני של הקב"ה כנודע מכל הספרים של הפרשנים אשר כל
 אפירש לפי דרכו הטעות מה שהטעה הנחש בפירוש הציוני .
 וזוהי לא שייך למימר דברי הרב וכו' וכי אס' יורה חיזה מורה
 שום טעות בהוראה יתנצל עצמו בדברי הרב וכו' . הלא אם
 לא היה מטעהו לא היה עובר זה השומע לקולו . ולכן אמרה
 הנחש השיאני הטעני . אך לזאת יאשמו כי היה להם ללמוד
 ממה שנבראו לבסוף ונאסר להם לאכול מכל הבהמה ע"כ ז'ל
 כדי שלא יתחברו לרשע הנחש הקדמוני וזוהי שייך לומר דברי
 הרב וכו' . אך גם לזה יש התנצלו' כי אמרו כי מה שנבראו
 לבסוף אין זה מטעם כדי שיכנסו לסעודה ויהנו מכל הבריות .
 רק חשבו כי כל המאחר בבריאה חשוב יותר ונודע הטעם כי
 תחלת הבריאה היה ב'ה' באלול שהיה שייך עדיין לעולם התוהו
 וזה היו' תחלת מעשיך שנברא האדם בראש השנה השיך לתחלת
 הבריאה וכל המאחר בבריאה לזאת מעולם התוהו חשוב יותר
 מאחרו ושליט בחכירו כנודע מדרו'ל . והנה בסנהדרין
 פרק ארבע מיתות דרו'ל ובכל חיה הרומשת על הארץ זה הנחש
 נמנינו למדין שנברא הנחש אחר כל בהמה ועוף שהרי בתחלה
 נאמר דגת הים ועוף השמים ובהמה ואח' רומש על הארץ
 והנה אי נייח להמאחר בבריאה שליט בחכירו המוקדם
 מהראוי להיות הנחש מלך על כל בהמה וחיה ועוף אך כפי
 הכשילו כמה שהסית והטעה את האדם . וכמו שנבאר בסמוך
 אמר הקדוש ברוך הוא אני אמרתי מלך יהיה על כל בהמה
 וחיה לפי שנברא באחרונה וכנ"ל . אבל עכשיו ארור אתה
 מכל הבהמה ומכל החיה לפי שאם אתה אומר כן מאי אמרת
 על הסאת האדם דל'ל דברי הרב ודברי התלמיד וכו' שהרי
 הטענה ובטעות לא שייך התירוץ ה'ל . מאי אמרת דל'ל
 לאסוקי אדעתיה שלא יתחבר עמך אחרי אשר נברא באחרונה
 כדי שיהנה מכל צרכי עולם ולכסוף נאסר בבהמות והיה לו
 ללמוד ולא לומר דלמא הוה ה'ל שנברא באחרונה לפי שהמאחר
 בבריאה שליט בחכירו המוקדם לו . אלא ז'ל דם'ל לדידך כי
 המאחר בבריאה גרוע יותר א"כ מה שאמרתי מלך יהיה על
 כל בהמה וחיה עכשיו ארור אתה מכל הבהמה ומכל החיה וק

קעז הוא אמר אהרונ אדם ואשא את חוה . לפיכך ואיבה
 אשית בינך ובין האשה :

כס' יפה תואר וכח'א הקשו הלא הנחש בא' חוה תחלה לפתותה
 שתאכל . והאין עלה בדעתו שיברוג אדם . וזוהי תהיה
 קיימת וישאנה . ונכנסו שמה בדוחקוס לתרץ . ולעד'ג
 עפ"י מש'רו'ל בסנהדרין פ' ד'מ' בן נח מותר בבתו . וזאת
 מפני מה לא נשא אדם את בתו . כדי שישא את קין את אחותו
 מזוהי עולם חסד יבנה . ופרשו שם התלפז ששאלה חוה
 מעץ הדעת היתה ראוי למות מיד . ואי מזוהי אדם שהיה
 שרוי בלא אשה לכך היתה קיימת . היה לאדם לישא את בתו
 רק מזוהי עולם חסד יבנה נשארה חוה לאדם וישא קין את
 אחותו למלאות פני חבל להיות עולם חסד יבנה . נמצא לפ'ל
 הנחש

ביאור
 המדרש
 הנחש
 השיאני
 הטעני

ביאור
 המדרש
 הנחש
 השיאני
 הטעני

הנחם אשר היה ערום וחכם להרע ידע כי א"א שתמות חוה
מאוס עולם חסד יבנה . לכך אמר אהרן אדם ואשא
אתחיה להיו' הוא ממלא מקומו כי ב"ה אתת' לבי תרי לא חוה'
ואחרי אשר הלך בקומה וקופה דימה להיות כאדם שישא את
חוה . ודוק כי נכון הוא :

קעה אבשלום נתגאה בשערו לפיכך נתלה בשערו :

כ"ל פשוט לפי דאיתא בגמרא נזיר עולם היה אבשלום . ובמשכ'
דנזיר איתא נזיר היה שמואל שנאמר ומורה לא יעלה על
ראשו כאמר בשמואל ומורה ונאמר בשמשון ומורה מה להלן
נזיר חף כאן נזיר . א"ל ר' יוסי והלא חין מורה אלא של ב"ו
דמתגמין ומרות חכש לא תהא עלוהי וכו' . כתב הגאון
מהרש"א ב"א משמע דהאי מורה לכתיב גבי שמאן נמי של
ב"ו הוא ואף יתפרש כי נזיר אלהים יהיה וכו' דה"ק למה ומורה
של ב"ו לא יעלה על ראשו לפי שנויר אלהים יהיה . אבל
כשתבטל הנזירות יהיה עליו מורה ב"ו כמפורש בקרא כי אס'
גולתתי וסר כחי עב"ל . נמצינו למדין כי הנזיר לא יכשל
בשום מכשול מכו' . אך נרמז שדע מה שאמר שמשון הנזיר
על נזיר אחד שבא מן הדרום וראיתיו יפה עינים וכו' א"ל מה
ראית להשחית שערך זה נאה . א"ל רועה היתי לאבא
בעירי והלכתי למלאות מים מן העמקין ונפתכלתי בבואה שלי
ופחו יקריו וביקש לטרדני מן העולם א"ל רשע וכו' העבודה
שאגלחך לשמים מיד עמדתיו ונשקתיו על ראשו וא"ל בני
במותך ירכו נזירי נזירות בשראל עליך הכתוב אומר איש כי
יפליא לנדוד נזיר להזיר לה' . נמצינו למדין כי לפעמים
מזוה לסתור נזירותו ולגלח שערו . לכך הטיבו אשר דברו
רז"ל ודקדקו בלשונם הקדש שאל תתמה על החפץ כי אבשלום
נתלה בשערו והלא נזיר עולם היה אבשלום ומתראוי שלא
יעלה מורה על ראשו וכו' כי נזיר אלהים הוא . לכך שנו
הכמים במשנה אבשלום נתגאה בשערו א"כ טוב היה
לו לסתור הנזירות וכאזוהו נזיר שבא מן הדרום לפיכך לא
הועיל לו הנזירות ולפי שנתגאה בשערו לכך נתלה בשערו
ופשוט הוא לעב"ד :

קעט ת"ר שמשון בעיניו מרד שנאמר ויאמר אל אביו
אותה קח יי' כי הוא ישרה בעיני . לפיכך
נקרו פלשתים את עיניו שנאמר ויאחזוהו פלשתים ונקרו
את עיניו :

הא דנקט בלשון נקיה וקלה שבעבירות לומר כי הלך אחר
עיניו והלא גם בבעשה חטא שנשאה . כ"ל ע"פ מ"ס בירושלמי
וגם כאן כתב רש"י ז"ל והוא למעלה בחידושינו במסכת גטין
כי מעשה דתמנת כאן לא היה קלקול כלל לפי שנשאה אחר
הנזירות בנישואין גמורים . רק מה שמרד בעיניו זה היה
קודם הנזירות . עבר על לל תחנם שדרז"ל אסור ליתן להם חן
לומר כמה נאה גויה זו . וסבר שמאן כי זה הפסוק לא נאמר
רק בשבעה אומות לכד' ופלשתים לאו מארץ שבעה אומות
הם ודלא כדעת התו' בגטין שלדעתם גם פלשתים מארץ
שבעה אומות הם וראיתם מינחם שהיה גר בארץ פלשתים

ציאור
מדד"ל
כי קרוב
הוא
קרובה
השבע
השבע
אברהם
לחבית
וכו'

עולם ממש ניחא . אבל אי נימא כתשובת הקב"ה לאברהם
וכי אמרתי לשמשו העליו אמרתי לך אסיקתו אחתי . אס כן
מתחלה לא הוקדש ינחם כלל לעולה . י"ל כי פלשתים אינו
מא"י וחייילא שבעת אברהם . ועוד כ"מ בזה אי נימא
פי' של והעלהו לעולה הוא עולה ממש . כ"ל מה שחזר הקב"ה
ואמר אל תשלח ידך הוא מטעם שארז"ל מטובה לרעה לא איש
אל ויכוב . ומרעה לטובה הוא אמר ולא יעשה וחשיב
במדרש בשעה שאמר קח נא את נכך וגו' הוא אמר גלא יעשה
בשעה שאמר ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה ההוא
אמר ולא יעשה . אבל אי נימא פי' של והעלהו לעולה לאו
לעולה ממש קאמר רק אסיקתו אחתי א"כ י"ל שגם מרעה
לטובה אינו חוזר . ואס כן יפה נדרש המקרא הזה כמין
חומר ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כדד"ל
קרובה השבעה שנשבע אברהם לאבימלך ואף כי השבעה
לא חייילא כי פלשתים מא"י הוא שהרי גר אס ינחם אפ"ה לא
נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי אמר אלהים פן ינחם העם
בראותם מלחמה דרו"ל מלחמת בני אפרים שהרגום אנשי
גת על שמנו לקץ וטעוהו יסברו כי נענשו על שעברו על
השבעה כדאיתא במד"ל לדעת איזה מד' לפי שעברו על
שבעת אברהם לאבימלך והלכו דרך ארצם . והנה עד עתה
סבורים הם כי השבעה לא חייילא לפי שפלשתים מא"י הוא
שהרי ינחם היה גר אס ינחם היה עולה ומה שחזר הקב"ה
ואמר אל תשלח ידך הוא מטעם כי מרעה לטובה הוא אמר
ולא יעשה . ולכך יבא קודם זמנם חף שאמר הקב"ה ועבדום
וענו אותם ארבע מאות שנה . האמינו במשה עבדו לנאמ'
קודם בלות האון כי היה להם ראיה וזכרת שאמר אמר ולא
יעשה שהרי ינחם הוקדש לעולה ממש חוזר ואמר אל תשלח
ידך . אבל עכשיו כאשר יראו בני אפרים שנענשו יסברו הם
שנענשו על עבדם על השבעה אס כן כ"ל דפלשתים לאו
מא"י הוא . ואס כן ינחם גר אס כ"ל דלאו עולה ממש הוא
רק בדרך אסיקתיה אחתי . אס כן אין שום ראיה ביה הוא
אמר ולא יעשה מרעה לטובה ועי' וצבו מנרמיה כי יאמרו לא
זוה הקב"ה לנאמ' כלל מינחים עכשיו כי לא איש אל ויכוב .

ומכ"ש שלא נזכר דרך פלשתים כי הא בהא תליא והכל
יהיה בראותם מלחמה של בני אפרים וכו' . הדרך לקמא כי
שמאן היה ס"ל כי פלשתים לאו מא"י היה ולכך שרי לכרות להם
ברית וסבור' היה כי חלה שבעת אברהם . ולכך לא רצה
שמאן לשלוח יד בפלשתים לפרץ גדר תחלה עד כי הם פרצו
גדר תחלה וכמאמר הכתוב ואביו ואמו לא ידעו כי מה הוא
כי תואנה הוא מבקש מפלשתים שפרש"י ז"ל שחשק מננות
פלשתים כדי שיתגר ובו פלשתים ויפרצו גדר תחלה ואחר כך
יהיה מותר להלחם בהם . ש"מ כי שמאן היה ס"ל כי השבע'
חלה . א"כ לדרידה היה ס"ל כי פלשתים לאו מן אומות הם
וגרו בחיתון וליתן להם חן ובכריתות ברית . לכך יפה אמר
התנ"א שמאן בעיניו מרד קודם שניירה מרד בעיניו אהרי
עבד על לא תחנם וכו' לדרידה היה ס"ל כי פלשתים לאו מן
אומות א"כ לא ירצה להלחם בהם מפני השבעה כי לדרידה חייילא
השבעה לכך נקרו פלשתים את עיניו היתה סיבה מעם הא"י
שינקרו את עיניו כדי שיתן נקמת ה' וסולחו עמהם כי אס לא
הלך בתר עיניו והוא ס"ל כי אסור לכרות ברית עמהם ולתת
להם חן היה לזמם עמהם מיד קודם שפרצו הם גדר . ולא
הונרך לזה שינקרו את עיניו תחלה ודוק :

קפ ויאחב' אשה בנחל שורק ושמה דלילה . תניא ר'
אומר א"מלא יאנקרא שמח דלילה . דאזוה
ה' זה שתקרא דלילה :

הא דדייקו כאן במ"א . כ"ל מאוס דא תא במד"ל הנזיקים
שם קודם להם שנאמר ושמו מדדכי . ושמי' . ושמו חלקה
אבל

זור
דרש
זכ
זני
עני

היה הק"כ ה' היודע ומעיד על אחת הצדקת . לכך באשר משני
בגמ' בא סמאל ורחקן בא גבריל וקרנן א"א לומר כי צ"ק יצאה
ואמרה ממני שא"כ לא הוצרך למציאת הסיומים . וצ"ל שיהודא
בעצמו אינר צדקה ממני . ק' מנא ידע וכקו' הגמ' דלמא כי
היבא דאפקרה נפשה גבי יהודא אפקרה נמי נפשה לגבי
אחריני . וצ"ל לפי שביאה זו לאו באיסור היתה ומהיכי תיתי
לתלות בה בוקי סריקי לומר שזינת' וכו' . א"כ לפ"ז לא שייך
באן הלכתת פנים וכו' ותימר לי מיימר . כן נרדק' ע'
לפרש קו' המקצן ותימר לי מיימר . והוקשה להטו' מאי
משני רב וטרא בר טובי נוח לאהרם שימסור עצמו לתוך
כבשן האש ולא ילכין וכו' הא חין כאן ביאת איסור ולא שייך
הלכתת פנים . לכך ר"ח גרס לדברי רב וטרא בר טובי
גרסינן מוכת בלא חלף ולא מוכתת לפרש כי נמצאו הסיומים
לפי שבא סמאל ורחקן כי לידיו ס' לא חף בלא מציאת הסיומים
היתה יוצאת זכאיו מביד' שלשם לפי שיצאה ב"ק ואמרה ממני
ינאו כיבושים . אבל יהודא באמת לא הוה מצי למיימר ממני
וכקו' הגמ' דלמא כי היבא דאפקרה נפשה וכו' וגם ביאה זו
באיסור היתה ושפיר שייך למיימר נוח לאהרם שימסור עצמו
לכבשן האש ולא ילכין פני סריקו כי שייך בזה הלכתת פנים
וכו' ודוק :

קפו בהבר' בישר בהכר' בישרוהו : בירכ' בישר רכור נא
הבתונתנך דוא : בהכר' בישרוהו הבר' נא
למי החותמת והפתילים וגו' :

ל"ל בהקדים מרז"ל על פסוק הכר' נא הכתונת בנך היא אס' לא
ויכירה ויאמר כתונת בני חיה רעה אכלתהו . דרז"ל חיה רעה
זו אשתו של פוטיפר אכלתהו . כדי להמתיק הענין אודיעך
מדבש וחלב תחת לשון הנדיק האלקים האר' וצ"ל הנהא בעמק
המלך כי יוסף נתעברה בו נשמת יצחק ולכך וישאל א"ב את
יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו הפי הוא שיעקב הוא בן
זקונים לו ליוסף שהוא יצחק . ילכך שמו את יוסף בכור שהוה
ג' יצחק לתקור' לדיני מנין בכור שהוה ג' יצחק ע"ש באריכו'
וכוה הונק מן בשפתותיו של אותו נדיק יוסף שאמר כי גונב
גבתי מארץ העברים וגם פה לא עשיתי מאומה כי שמו אותי
בכור . אשר לפי פשוטו לשון סורסי הוא כי מה נתינת טעם
הוא זה כי שמו אותי בכור שלא עשה מאומה . ואשכח הל"ל וגם
פה כי שמו אותי בכור לא עשיתי מאומה . אך לפ"ז יתכן מאל' היכר'
אשר ידעת דרז"ל בפסוק וימאן ויאמר לא את אדוני וגו' אמר ונתי'
יוסף לומר בית אבא להיות עולה שאמ' קח נא את בנך וגומר
שמו אבאחר לעולה ואפסל מלהיות קרנן . ומכ"ש אס' נאמר
כי יוסף הוא העולה והוא נשמת יצחק ממש האך יעלה על לב
אדם לומר כי נכסל באותו ענין ח' והנה הרא' מוכתת כי יוסף
הוא יצחק כי שמו אותו בכור לתיקון ר"ח דיעים של יצחק שהוא
מנין בכור . לכך יפה אמר בתינת טעם כי גונב גונבתי
מארץ העברים וגם פה לא עשיתי מאומה . והרא' כי שמו אותי
בכור שהוא תיקון יצחק וא"כ בודאי אס' נכתרתי לעולה רגלי
חסדיו ישמור ומוה תדע כי גם פה לא עשיתי מאומה . הדקן
לקמא שעקב אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקני' הוא לו ליוסף
לכך כאשר השפישו את יוסף את כתנתו ויביאו אותה ל יעקב
ויאמר יהודא הכר' נא הכתונת בנך היא אס' לא אשתו או
הוא של בנך ולכך נענשת אשתה משנה בנך בין הכנים או
לא כי זה הוא כתונת אביך כי יוסף הוא יצחק . ויכירה זהו
ויאמר כתונת בני כאשר הכירה דומה בלבו כי הצור תמים הישכור'
פעלו לא עבדו דינא בלא דינא ובודאי נענש על שינוי בנו
בין הכנים וע"כ אין זה נשמת יצחק לכך ויכירה ויאמר כתונת
בני . כי אנו רואה עכשיו שכתונת בני הוא זה ולא כתונת
אביו ומעתה יש לי לדאג כי חיה רעה אכלתהו זו אשתו של
פוטיפר כי בודאי אלו היה יצחק לא היתה דוא . בדבר הזה
כי בודאי רגלי חסדיו ישמור אחרי אשר נבחר לעולה .

כיאור
הפסוק
כי גונב
גונבתי
מארץ
העברי'
היכר'
נתי'

כיאור
הפסוק
הכל כ"א
הכתונת
בנך
הישכור'

קפה לאחר שנמצאו הסיומים בא סמאל ורחקן בא גבריל
וקרנן . והיינו דבתיב למנצח על יונת אלם
וחוקים לרוד מכתם אר' ויחנן בשעה שנתרחקו הסיומין געשית
בזנה אילמת :

פי' כאשר אברהם תמר הסיומין לה' נעשית כאילמת לפי שיראה
לנפשה שלא יודה יהודא שבא עליה . והא שהוכיח דוד את
זאת בשעת מעש' באחוז אותו פלגהים בנת להוכיח הראשונ'
מעשה יהודא ותמר . ל"ל כאשר אחוז אותו פלגהים בנת
שאמר הפלגהים היינו האי דקטלי לגלית הפלגתי ובקשו
ליקח נקם מרוד הוכיח דוד כי מלחמת ה' נלחם ומהראוי שלא
יכסל בדבר מנוה . אשר נלחם עם הערל הפלגהי הלו .
כיוה מנינו מרז"ל בפסוק שאמר ישי ללוד ואת ערובתם תקח
שאמר ישי נא ולם הערבות אשר ערב יהודא בעד בנימין .
עתה נא הלחם עם הפלגתי בעבור שאול . וכדי שלא יאמר
כי מלחמת הראות נלחם וכי אמר אלי אב אחיו ידעתי את דוקן
ורוע לבכך כי למען ראות העלמות ירדת . ולא מטעם
הערבות כי בעבור הערבו' היו עצמותיו של יהודא מגולגלים
בארון רק שביקש משה רחמים מי גרם לראובן שיהיה יהודא
חאת ליהודא ובה נתכסר הערבות מה שיהודא הודה ולא בוש
סת' את זאת כמה שאמר למנצח על יונת אלם לפי מה
שכתבתי למעלה בסזוקלוה כי אס' נאמר שיהודא בעצמו אמר
צדקה ממני ולא היה בזה בת קול שאמרה ממני יקש קו' הבת'
מנא ידע דלמא כי היבא דאפקרה נפשה לגבי יודי' אפקרה
נפשה גם גבי אחריני אלא צ"ל דלא היה כאן שום ביאת איסור
שיחזרה גם באיסור אחריני . וא"כ לפ"ז לא היה כאן שום
ביאת איסור א"א לומר שנתכסר עון הערבות כבר כמה שגרס
לראובן שיהיה ולא בוש . הלא לא היה ביהודא שום בוש .

וצ"ל כי בזה נתכסר עון הערבות כמה שנלחם דוד עבור
שאול עם הפלגתי וכי אמר ישי ואת ערובתם תקח וכו' . לכך
יפה נדרש המקרא הזה כמין חומר באחוז אותו פלגהים בנת
הוכיח דוד יונת אלם מעשה יהודא ותמר שהיתה כיונה חלמת
אחר שנתרחקו סיומני ק' למה נעשית כיונה אילמת . מה
בנך אס' יודה יהודא או לא יודה דלמא כי היבא דאפקרה נפשה
וכו' אלא צ"ל שלא יחזרה עוד באיסור כיוו הביאה לאו
ביאת איסור הוא כלל . א"כ מה שהודה יהודא לאו זכות הוא
כלל לכסר על הערבות . רק בואת יכופר שהוד נלחם עם

מיסכת סוטה

נסיון וישי בעת ההיא וירד יהודה אלרל כנדה יהודה כי חילל יהודה קדם ה' ובעל בת אל ככר שקרת יהוד' כפר יהודה ועיין ביפס תואר ודוק כי נכון הוא מאד :

קפו חבר נא אל חבר בוראך ואל תעלים עיניך ממני :

לל לפי שהיה נקרא כולו ע"ש של הק"ה לפי שקדש ש"ש כפרהסיה והיה ולא בוש וכדלית בסמוך לזה בגמ' . לכך ח"ל הכר בוראך כי סמו בקרבך כדי שתודה ואל תעלים עיניך ממני ככלע"ד פשוט :

קפה ולא יסף עוד לדעתה אפר שמואל שבא וכו' כיון שידעח שוב לא פסק ממנה שנאמ' ולא יסף עוד לדעתה . ובהיב החס קול גדול ולא יסף :

הא דהונו האי תנא לקרא מפשטי שפירושו הוא לא הוסיף ומפר' מנר הג"ש שלא פסק כל ממש אחרו' יהודה קיים מנות יבוס והנהאחרי אשר רנה יהוד' לקיים מנז'יבוס כדון וכפי מה שנהנו הראשונים להיות יבוס נוהג בקרובים א"ל לומר שלא בא עוד עליה ואף כי אפסיקא הלכת ב"ה ס' קס"ו דמי שמכין לביאה בעלמא חף לשם ונות קנה ביבמתו . אפשר דפסק האי תנא באנא שאלו דס"ל הכוונ' יבמתו לשם ניו וכו' פרש"י דל קס"ל לאבא שאלו מ"ש יבמה יבא עליה למנוח . ה"פ לשם מנות יבוס דוקא דכתיב ויבמה . וא"כ היה צריך יהודא לחזור ולבא עליה לשם מנות יבוס וא"כ פ"י ולא יסף לא פסק ודוק :

קפט וירגו המלך וגו' ובה אמר בלכתו בני אנשלו' אנשלו' בני יהני תמניא בנייל' שבעה דאסקיה מעבעה מדורי דגיהוס . תמניא דאתי לעלמא דאתי :

הדבר תמוה מאד אם ניצל אבשל'ו בתי"בה זו בני מה יתן ומה יוסף בזה שקראו בני . ואי נימא כדי שיגן על בנו הלל ק"ל אבא לא מוכה כרא כדדרשו רז"ל ואין מידי מניל' אין אברהם מניל' ישמעאל . ולא יתק את עשו . אבל כל עפי' מאשרו'ל שאלו את ר"א פלוני מהו לעב' פרש"י דל אבשל'ו אשר בא על פילגשי אבתי אי יש לו עב' כ' אולא .

והנה כבר הודענוך במסכת יבמות כי מאן דדרש סמוכין אוסר באנוסת אביו ומפותת אביו . ומאן דלא דריש סמוכין שרי באנוסת אביו ומפותת אביו . והנה דין הפלגש היא כמפותת אביו וע"כ אי ניו' דריש לאבשל'ו חלע"ה' כ"ל דלא דרשינן סמוכין והנה עוד ראה זה מאשרו'ל שביקש דוד לעבוד ע"ז . ח"ל מלך שכוונתו יעבוד ע"ז . ח"ל מלך שכמותו יתרגמו בנו . ח"ל ית' לא דרשת סמוכין ונסכת יפת תואר דכתיב כי תנא למלחמה ודלית בשכ"ו וגו' וסמוך ל' כי יסי' לאיס בן סורר ומורה וגו' . ממנינו למדון דוד לא היה דריש סמוכין . לכך כאשר נות אבשל'ו נעק ואמר בני אבשל'וס אבשל'וס בני להורות כי ממני למד כן בני אבשל'ו וראה כי לא דרשינא סמוכין . עשה גס הוא ע"פ הוראתי ובה על פילגשי אביו ולא דרש סמוכין . מי יתן מותי תחתך בני אבשל'ו שאלו היתי מת תחתך והיתי נענש ע"ז דלא דרשינא סמוכין ודאי לא היה נכשל בעבירה זו . אך בני אבשל'ו וממני למד ככלע"ד :

קף ואבשל'וס לקח מאי לקח שלקח מקח רע לעצמו :

וכמו כן גבי ויקח קרח . מאי ויקח שלקח מקח רע לעצמו . הא דהונוהו המקרא מידי פשוטו לפרש כפרש"י אין ויקח אלא לשון פליג' כמו מה יקח לכך שלבב לקחו לבד אחר' כל דהה הוק' להג"י מאשרו'ל על פסוק ויאת האל לבו הצדיקי לבס בראשות והרשע'ס ברשות לבסא' כ מה יקח לכך נחא-שהרשע'ס הם נקח'ל הלכ'י אכל ואבשל'ו לקח או ויקח קרח קשה מאי לקח . הלא לבו לקחו . לכך כל שלקח נקח רע לעצמו ודוק :

קצא וב הסדא אמר גמירי כל הסוף תבואתו של הבור' אינו מניח בן ליתורו :

עפ"ז כל לבאר גדול תמימת התו' כב"מ' הוזה על מאשרו'ל אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו עד לחייו התיאו התו' דבר רב גדוק גאון שפי' יורד עמו עד לחייו סוף שליש תבואתו וכתבו התו' על דברי הגאון ה"ל ותימ' גדול מניקלו זה וכל'ו נית' מאד אחרי אשר שמעתי רבים אומרים בשם הימנו הגאון רב של כל בני הגול' מהר'ר השע"ל דל דהאי פ"י סוף שליש תבואתו הוא כל התבואה שלו שהוא שליש מנכסיו כמדר'ל לעולם ישלם אדם מעותיו שליש בתבואה וכו' ולכך נקט שליש תבואתו :

ולא קאמר שליש מתבואתו ע"כ דפ"י ח והנה זה ידעת מאשרו'ל בפסוק אשר אין חליפות לינו ולא יראו חלקים זה שאינו מניח בן ליתורו מקרי לא ירא חלקים . והנה לשון החלמוד הוא היינו צדיק היינו עובד אלהים . היינו רשע היינו אשר לא עבדו בגמ' דתגיגה פ"א . נמצינו למדון מי שאינו מניח בן מקרי רשע . ולכך הקורא לחבירו רשע ולפי דבריו ראו הוא לעונש זה שלא יהי לו חליפות ולא יניח בן ליתורו . וא"כ לא יפסיד כזה אדם יסוף תבואת חבירו דמירי שהעונש הוא שאין מניח בן ליתורו אחרי כי כבר נקרא רשע ואין חליפות לו . לכך זה תשאלו וזה פריו שהקורא לחבירו רשע יורד עמו עד לחייו סוף שליש תבואתו ונדקו דברי רב גדוק גאון ה"ל ככלע"ד דוק :

קצב מי לנו גדול מוסף שלא נתעסקו אלא משה : מי לנו גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא רקבה :

הנה בדואי אי לא איעסק ביה משה מילא הווי מעסקי בי'כל ישראל ובקושיה הגמ' . אך משה ידע בנפשו כי הוא הגדול והמבואר שבישראל ולא קם עוד נביא בישראל כמשה . והיונה עלי' דיד' רמיא דוקא להתעסק בעצמות יוסף . וכו' לל לתרן מה שדרשו רז"ל בירושלמי שקל"ס ח"ל ע"ת להשליך אבנים ויחר חף משה וישלך מידיו את הלוחות ועת כנוס פסל לך פסולתן שלך יתא וכו' אמר הק"ה בדין הוא שיטול שכרו . ישראל לא נתעסקו במצות כתי' להם כל טוב ארץ מצרים . ומשה שעסק בעצמות יוסף יהיה עני' אמתן לו את הפסולת כדי שיעשירי' אחר זה תמוה מה ראה לחבר אלו שני דברים יחד אשר התעסקות עצמות יוסף עם שבירת הלוחות אבל לפי' ניחא רך בהקדים מאשרו'ל עוד בירושלמי שקל"ו ח"ל רשכ' אמר הלוחות ארכן שזה וכו' והיה משה תופס טפחיים וכו' הק"ה טפחיים וכו' . וכיון שעשו ישראל אותו מעשה ביקש הק"ה לחטפן מידו של משה . גבר' ידו של משה וחטפן מיד הק"ה-בה הוא שרק בה משכחו כסוף ולכל הוד החוק יתא שלמא על ידא דגבר' על ידו' דק"ה ע"ש אשר זה כל ימי תמיהתי לדע' בתחל מאי קסב ולבסוף מאי קסבר שבתחלה חטף משה את הלוחות מידו הק"ה בחלו רכב להחזיק בהם ליתן את התור' לישראל ולבסוף שיבס חחת ההר ויבשעה שחטפן מיד הק"ה כבר נודע למשה אותו מעש' כדמשיע באן בגמ' אבל כזה ראה וחמש . יודע' תדע דחפסיק הלכת כדור ושע' ב"ה ע"י לח ס"ו ח"ל אמר לה התקדשי כפרוטה זו ע"ז שאתן לך מנה . ואח"כ אמר שאינו רוצה לקיים התנאי לעולם . ותיק בופין אותו לקיים אלא קידושיו בטלים וא"כ ג"ט . ומ"מ בשל נפש לא ישא' בלא ג"ט שמי' אח"כ ירכ' לקיי התנאי ונמ' קידושיו חלים למפרע ויקלקלה על השני שניאת השני למפרע באיסור היה . והנה בקידושי הק"ה לישראל' היו רק עשרת הדבר' . ואל משה אחר עלה אלי הסרה והיה ש' ואתנה לך לוחו האבן והתורה והמנוה אשר כתבתי להורות' שדרו'ל אפי' מה שתלמיד ותיק יתיד לחמש . נמצא ה"ל כמקד כפרוטה ע"ז שיתן עוד מנה ובודאי לו לא הוריד משה לישראל את כל התורה היו נדוני כפניו כי לא כתקיים התנאי-אך מראנה בדבר פן ירנה הק"ה כה לקיים התנאי ליתן את כל התור' ונמ' יהיו הקידושין חלין למפרע וידמו כאשת חיש לכך חטף משה הלוחות מיד הק"ה ושיברן מיד כדי שלא יוכל הק"ה לקיים עוד התנאי ונמצאו קידושין הראשונים בטלים

כדור
ירושלמי
עת
להלך
אנשים
ועת
כבוש
אכני' ס'

טעם
בין על
והשט'
השה
הלוחות
מיד
הק"ה
ואיכנס
לכסף

ימים שהם שבעה ימים כי ח' שבועות הם כ"ב חדשי השנה .
וכ"ב שעות מ"ח רביעיות ומנחה היא תנא דוקא דנא שמרס
המתיר למשה רביעי שעה והמתיר לה ישראל שבע ימים ודוק :

קצו ויקט מלך חדש רב אמר חדש ממש ושמואל אמר
שבתחדשו גזרותיו :

ל"ל דכל חד בשבתו איל מה דפליגי במקום אחר ג' כלא
חסתיים רק פליגי בלאן חד אמר ויא . כנדרים פ"ד בפסוק
וירק את חניכיו ולידי ביתו רב ושמואל חד אמר שהוריקו בתורה
פרש"י ו' שהריקו הוא מלאן והבור דק שפי' שנטל אותם עמו
למלחמה בטען מד"ת . וחד אמר שהוריקו בזה פרש"י ו' שנתן
לחס והב הרבה שילבו עמו למלחמה . ונדחי לא לחס פליגי
רק מאן דס"ל כי בטען מד"ת ס"ל שזו העברה גרמה להו בניו
נעבדים להשתעבד ארבע מאות שנה במצרים מפני שעשה
אנגריא בתלמודי חכמים כי זו הפלוגתא מיייתי בגמ' אהא דאמר
רא"מ נענש אברהם ונשתעבדו בניו במצרים וכך מפסי
שעה אנגריא וכך ומאן דס"ל שהוריקו בזה ס"ל כי אלו חניכיו
ילידי ביתו לא היו בני תורה כלל ולא נכאל אברהם כלל בעוונה
לעשות אנגריא בת"ח . וע"כ ל"ל כדעת ר"ל בגמ' שבטל
ארבע פסיעות שליוהו פרעה לאברהם לפיכך נשתעבדו
לפרעה במצרים ארבע מאות שנה . וז"ל שהעונש היה שקיבל
אברהם ליוה ממנו כדעת כמה מפרשים בזה וא"כ כל חד
בשיטתו איל מאן דס"ל ויקט מלך חדש חדש ממש א"א לומר
שנשתעבדו אצלו ארבע מאות שנה בזכות ליוה שליוה פרעה
לאברהם . כי זה חדש הוא ואין זה פרעה שליוה לאברהם .
וז"ל שהעונש היה שהוריקו מד"ת ועשה אנגריא בת"ח . ומאן
דס"ל שנתחדשו גזרותיו ס"ל שהוריקו בזה ולא עשה אנגריא
בת"ח . רק ס"ל גדולה ליוה שבטל ארבע פסיעות שליוה
לאברהם לכך ישראל נשתעבדו אצלו ארבע מאות שנים והוא
פרעה הראשון שהארץ ימים הרבה וגם בניוהו מלך לפי מרדל
ומה שקראו חדש לפי שנתחדשו גזרותיו ודוק :

קצו ויאמר אלעמו תגא הוא התחיל בעשה החלה שנאמר
ויאמר אל עמו לפיכך לקח תהלה שנה וכבד
ובעמך ובכל עבדיך יעלו הצפרדעים :

כאן החכם שואל מה זאת אשר אמרו ר"ל בקלקלה מתחילין מן
הקטן ולמדו מזה שתחלה נתקללה כחש ולבסוף זוהו ואדם דלמא
העשעש הוא מי שהתחיל בעבירה וקלקלה תחלה נלקח תחלה .
וכאן פתח הנחש בקלקלה תחלה ואח"כ כוהו ולבסוף אדם .
ולעגד"כ דל"ק מ"ד דעת כי בדיני נפשות מתחילין מן הנד .
וכאן קפץ ההדיוט בראש להגיד דעתו בראשונה . לכך יפה אמרו
חז"ל הוא התחיל בענה תחלה לפיכך לקח תחלה . כי באמת אלו
החזיק עצמו כגדול וכמלך היה דינו באחרונה כי בקלקלה
מתחילין מן הקטן והיה נסתיים הדבר בגדול . אך כי לגדול
שנאש שקלקל השורה והוא התחיל בענה תחלה . א"כ כשנאש דינו
להיו כקטן כי ל"כ מתחילין מן הנד לפיכך לקח תחלה וממנו
התחילה הפורענו כי בקלקלה מתחילין מן הקטן ונדקו יחידיו
דברי חז"ל :

קצו א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן שלשה היו באותו עצה
בלעם או ביהורגלעם ש עץ חרוג . אויב ששתק
גירון ביסורין : יתרו שברח וזכור בניו וישבו בלשכת הגזית :

מי כהחכם ומי יודע פירוש דבר על אויב ששתק והיה בשב ואל
תעש וינדון ביסורין ויתרו שברח וזכור בניו וישבו בלשכת הגזית
מה בין זה לזה הלא שניהם היו בסור מרע ולא בעשה טוב ומאי
אולמי דבריהם משתיקה ג"כ יפלא על יתרו שבדחוי חשב לדבר
טוב על ישראל ולמה ברח ולא הגיד דעתו לטובה . אולי ייטב
בעיניהם עצתו . ל"ל כי זה ידעת כי ב"כ אש היו כלם מחייבי
היה הנדון יונא וכא"כ כי בעינין ושפטו העד והנילו העדה . להיו

בטלים וידונו כפנויה . ואל תאמר כי ביד הק"ה לכתוב
עוד בראשונים זה א"כ כי הראשונים היו מעשה ידי הק"ה
הכתוב וכתב שנבראו משעת ימי בראשית ואין כל חדש וגו' כי
לכך לחוץ שניות היו מעשה ידי אדם כגודע מדברי הקדמונים
ז"ל . כנלע"ד כעוד טעם ודעת לתרץ מעשה שבת . הלוח
וחטיפתם מיד הק"ה . והנה ל"ל אחרי כי חש משה פן
ירצה הק"ה לקיים עוד התנאי ליתן את התורה כולה לישראל
ולכך חטף הלוחות מיד הק"ה . ל"ל כי הוה ס"ל כי נמצא
עוד כמשה אשר ראוי הוא ליתן התורה על ידו לישראל .

ביאור
פסוקים
ולא קס
עוד כ"כ
בישראל
כמשה
וכו

וכו תצין סיוס התורה ולא קס עוד נביא בישראל כמשה
שרד"ל בכניחים לא קס אבל בחכמים קס ומאן ני הו רע"ק .
וסמך לי ולכל היד החזקה שדר"ל בירושלמי שקלים מה שהובא
בסמוך שאח"כ ק"ה יהא שלמה על ידו דגברא על ימינא
דק"ה . שהחזיק לו הק"ה טובה על חטיפת הלוחות מידו .
ואין שום דביקות זה לזה . וגם ככאן שהכתוב משבחו למשה
ל"ל להזכיר כאן כי בחכמים קס כמשהו . אבל לפי וינחא .
כי באמת כאשר עלה משה למרו' שאל להק"ה כק כאשר ראה את
רע"ק אמר'ס לך אדם כזה ואתה נותן התורה על ידו נמצא כי
ראוי היה רע"ק לקבלת התורה כמו משה . לכך כאשר רצה
הק"ה לשבח למשה על חטיפת הלוחות שרצה משה בזה לזכות
את ישראל . הקדים ואמר ולא קס נביא עוד בישראל כמשה
בנביאים לא קס אבל בחכמים קס ומאן ניהו רע"ק . ואם כן
אפשר היה לזנות התורה ע"י רע"ק ויקיים התנאי . הוא
שהכתוב משבחו בסוף ולכל היד החזקה יהא שלמה על ידו
דגברא על ימינא דק"ה לחטוף הלוחות כי בפשטי היה לקיים
התנאי ע"י רע"ק שהיה כמשה . ולכך ראוי לשבח לכל היד
החזקה שחטף הלוחות וזכו נידונו כפנויה . הדרך לקיים וידע
אף כי היה ביד הק"ה ליתן הורה ע"י רע"ק . שקס כמשה
בחכמים . מ"מ בימי משה שום התעסקות שלו עם עצמות
יוסף עדיין לא קס כמשה שום אדם בישראל . ולא היה שום
אדם ראוי להתעסק בעצמות יוסף כ"א הוא לבדו . וא"כ בדין
הוא שיטול שכרו . ולא תאמר כי אש לא נתעסק בומשה .
היו באמת ישראל מתעסקים בו ומי ביקש זאת מידו . כי א"א
היה באחרים . וכדי שלא יסתרו הדברים וא"כ כי משה שיכר
הלוחות כדי שלא יתנו עוד ע"י אחרים כמוהו . וכאן רוצה
ליטול שכר על התעסקות עם עצמות יוסף כאלו לא נמצא
עוד כמוהו שיתעסק עם יוסף . הקדים שלמה בקהלת
ואמר לכל זמן ועת לכל חפץ כי אין העתים שוות . עת
להשליך אבנים לשכר הלוחות כי כבר ראה לרע"ק שהיה כמוהו
והיה אפשר שתנתן התורה ע"י אש היתה במרום לכך חטפן
מיד הק"ה ושיכרן . אבל עת כנוס אבנים באותו שעה
שנתעסק עם עצמו יוסף אשר לא נמצא כמוהו בדין הוא שיטול
שכרו שהיה הפסולת שלו כי לכל זמן ועת לכל חפץ ואין העתים
שוות כי בימים האלו באמת לא קס כמשה עוד . ודוק :

קצו מרים המתנינה למשה שעה . לפיכך המתנינו לה
ישראל שבעה ימים . שנא והעם לא נבע עד
האסף מרים . מי דמי התם חזא שעת' . הכא שבעה יומי :

בתו הקשו הא גבי מרגלים חשיב יוס לשנה . ע"ש מה שתרגו
ועוד כתבו התו מרים המתנינה למשה שעה אחת לאו דוקא
אלא שלש שעה או רביע שעה ונדחקו כל המפרשים ליישב
החשבון ולעגד"כ אש מרים המתנינה למשה רביע שעה מכוון
החשבון במספר יוס לשנה שהיה גבי מרגלים . אחרי אשר
חשב הקדוש ברוך הוא למספר הימים אשר תרתם את
הארץ וזה החשבון ע"כ לא היה רק החשבון הימים כי בלילות
לא הלכו לרגל את הארץ ע"כ היה נחשב היוס שנים עשר
שעות למספר שנה גא וחשוב מספר שבועות לשנים עשר
חדש בלי חשבון מלא וחסר מניע לרביע שעה שנעש

ואמר
ושלח
ת
לעין
כמים
גת
בז
בני כו

גם
מן על
הש
ה
וחות
ר
כה
כרס
זוף

מסכת סוטה

זאת . אך כמכת ברד שאמר הק"ה שלא העו מקנן אשר
כשדה הירא את דבר ה' הניס מקניו אל הכתים . וזאת המדה
היא נפלאות בעינינו למה נודנו הכהנות דוקא בשדה ולא
בכתים . אבל כד מעינות ותפשט כמעשים תראה כי
הנור תמים פעלו וכל דרכו משפט ומה שחשבו ומקום
שחשבו נפרע מהם שהיו מביאים בהמתם בשדה למרוש ע"ג
ילדי ישראל בשדה חטאו ובשדה לקו . לכך כוונה זו הרגיש
פרעה ומה שטעה לומר כי בליעת קרקע היה ע"כ כשפים
הודה כאן במכה זו של ברד אשר נודנו ע"פ השדה דוקא
בהמתם . ולא בכתים . ענה ואמר ה' הנדיק ופיו ענה
כי מאת ה' היתה זאת שנבלעו בקרקע כי באמרו של הק"ה
אפשר לפתחת פי הארץ לכך נטל שכרו וכוונתו לקבוצה להיות
פתחת הארץ ג"כ להיות נבלעים בארץ באמרו של הק"ה
מה שבתחלה כפר בזה כי מאת ה' היתה זאת לפי שמוס
פתחת הארץ את פיה לדמו של הכל שוב לא פתחה וכוונתו אחרי
הואתו ה' הנדיק וכוונתו לקבוצה דוק :

קצו ויאמר מלך סצור למילות העבריות רב ושמואל
ח'אשה ובתה . וח'אכלהו חסותה :

כ"ל דלטעמיהו אולי במאי דפליגי במלך חדש אי חדש ממש או
שנתחדש גזרותיו . כי זהו תדע פיר של שנתחדש גזרותיו
חיתא במדרש כי פרעה הראשון דיבר טוב על ישראל
והזרידוהו מגדלתו ומכסאו שלשה חדשים . וכוון שראה כן
ח"ל כל מה שאתם אומרים אני שומע לכם וכו' נראה כי
באמת בלבו היה מתקב טוב על ישראל רק מפני היראה שמש
להם ולא מלבו עינה חס בני ישראל . כינא מאן דל' חדש
ממש אפשר שהיה סודו רע בפיו כן היה לבו דק רע . וזה
ידעת כי חמש נשים שאין מעדות לו לפי שאנחותו זו
הם כלה וחמותה . ח'כ מאן דל' חדש ממש והיה רשע
בטבעו ומגד עגמו ולא מוגד בני דורו המגרים . ס"ל כלה
וקמותה שהעמיד אתי נשים שאנחותו זו לזו כדי שהאחת תגלה
על חברתה אם לא תקיים גזירת המלך . ומאן דל' ח'כ
שנתחדש גזרותיו מוגד בני דורו המגרים הרשעים והוא
מוגד עגמו לא חפץ בזה שתקיים גזרתו ס"ל אשה וכתה
שאוהבות זו לזו ואף אם תעבור אחת מהם . לא תגלה השנית
מעשה כנלע"ד :

ר ותחיין את הילדים תנא לא דיין שלא חסיהו אלא שהיו
מספקות להם עור מים ומזן וכו' :

והנה לפ"ז לא יתפרש תשובת המילדות אשר השיבו
לפרעה כאשר שאלם מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיין את
הילדים ש"ל לפי הגמ' שאלתו גם כן כך היתה מדוע
עשיתן הדבר הזה ותחיין את הילדים שהספקתם עוד להם
מים ומזון . כיודאי כ"ל כי פרעה לא שאלם למה עברו
על הדבר הזה ולא הרגו את הילדים כי אפשר שידעו כי על
שלא עבירות יהרגו ולא יעבורו ופשוט שתבעו לתשמיש ולא היו
נתבעין ע"כ ידעו זה הדבר כי על שלש עבירות יהרגו ואל
יעזר . אך זה דוקא אם אומרים לו זיל קטלי לפלגיא ואי לא
קטליניא לך . אבל לעשות מעשה בהיפך גזירת המלך
שב ואל תעשה עדיף ואפכא היא הסברא מאי חוית וכו'
כמבואר סברא זאת בהפסוקים . לכך יפה שאלם מדוע
עשיתם הדבר הזה להחיות הילדים זה חינו בכלל יהרגו ואל
יעבור . ומה יצא לו להאחי הנא לא דיין שלא חסיהו חלל
שהיו מספקות להם מזון מטעם הקושים הכל . וא"כ יפה מה
השיבו לו כי לא כנשים המגרות העבריות כי חיות הנה אומם
וזלמיה משולה שלא זו היא התשובה על הקושים ועשה שהיו
מספקות מים ומזון . כ"ל שאמרו זאת להוציא מלבו של אחת
רשע

מזכים ומחייבים . והנה בודאי מה דנקט הכלל תחלה שלשה היו
באחור עשה להם מנינא ל"ל . וז"ל דלכך נקט תחלה מנינא
והדר פתקבזה אחר זה להורבא כי כך היה סדר הגדול לחוות
דעתם בזה אחר זה . היה תחלה בלעם וא"כ איוב וא"כ
יתרו . ולכך נצטרף יתרו עמהם ללבב באותו ענה כי אחרי
אשר יגיד דעתו באחרונה ויכל לזכות את ישראל שמ"כ אם
יגיד א"מס לזכות יגיד גם הוא לזכר ויהיו ישראל וזכאים כדונים .
ואם שניהם יגידו לזכות . יגיד גם הוא לזכות וזכאי ג"כ יהיו
פטורים מן הרין וכו"ל . והנה איוב אחרי שראה כי בלעם
יעץ לרעה נתיירא להגיד דעתו קודם שיגיד יתרו מטעם הכל
כי איוב לא היה חפץ בטובתן של ישראל ורצה הוא להגיד דעתו
באחרונה כדי שיכריע את ישראל לחובה . ולכך לא רצה לברוח
רק להיות אצל הענה ולחוות דעתו באחרונה . ויתרו כראותו
זאת כי איוב שותק כדי שיגיד דעתו באחרונה . ומתחלה לא
היה מנצטרף יתרו לישב בעצת רשעים בזה הענין . אם לא היה
סדר הדעות בזה שיהיה הוא האחרון . לכך ברח . לכך יפה דן
השופט כל הארץ להצית נידון ביסורין . ויתרו זכה שיטובו בניו
בלשכת הגוים . ומי כה' אלשינו היודע תעלומות לב אשר
מתוך מעשיו ניכר מחשבתו . כנלע"ד בדבר שהשכל מחייב .
ואף כי לא כדונינו דייקם ולא כנורינו צורם מ"מ ככוחם
הדברים לכל חכם לב דוק :

קצו את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך ארסב"ג ארי
[שהיו מחליפין מ'אבא אנשי' למלאכת נשים ומ'אבא
נשים לאנשים ולמד בפהרך הבא ודאי בפרבא :

הנה בלישפך כיון היתה ענת חטאים להכשיל ישראל בזנות
כידעו אלהיהם של ישראל שונא זימה הוא . לכך העמידו
האנשים ללמד מלאכה לנשים . והנשים לאנשים כדי להרגילם
בעבירה כי תמן תנין לא ילמד רווק סופרים ולא תלמד אשה
סופרים כדי שלא יהיו אבותיהן מנוסים אצל הנשים וכן
בהיפך . וכאן הוצרך האיש ללמד מלאכתו לנשים . והאשה
היודעת מלאכה היתה מלמדת לאנשים . וז"כ מדר"ל גן
נעול אלו הזכרים גל נעול אלו הנקב' אשר רבים ראו כן תמהו
בשלמא הנקבות דרכו לכך ואם בגופן שלטו וכו' אבל הזכרים
מאי משבת בהו קרא ולפ' זימא כי גם לזכרים הרגילו
בעבירה להיות הנשים מנויים אצלם ולא חטאו . לכך אף
למד תחלה היה בפהרך ולסוף בפרכא . אבל הכא ודאי
בפרכא כי א"א היה להיות באן בפהרך שנתרגו ישראל ח"ו לזה
מתחלה כי ישראל קדושים הם כנלע"ד .

קצו דוש רע"ק בזכות נשים צדקניות בג'לו אבותינו
סמצרים וכו' שהגיעו זמנו לידתן הולכים ויולדים
בשורה וכו' שהרגישו ברם היו הסצורים באים עליהם להרגן
ונעשה להם גם ונכדעו בקרקע והיו סביבם שוורים וחורשו על
גביהם שנא' על גבי חורשו חורש סוג' :

הנה מ"ש כאן נעשה להם גם ונבלעו בקרקע יקשה מאד קו'
התו' שהקשו על משאר'ל מיום שפתחה הארץ את פיה וקבלתו
לדמו של הכל שוב לא פתחה וכו' הקשו הא' כתיב גטית ימיך
תבלעמו ארץ . ותרצו שס' טובת רשעים אינה קדו' טובה
וכבר אמרו לרעה פתחה רק לטובה לא פתחה . והנה הכא
מאי איכא למימר שנבלעו בקרקע ופתחה פיה לטובה .
אם לא שנתרן ללא נתירן הגמ' רק כמרגל'א בפומי דאינשי
כי מעצמה לא פתחה . אבל כאשר נטה ימינו תבלעמו
ארץ . וכן כאן נבלעו בקרקע עפ"ן מאמרו של הק"ה .
זכה יפה שיחתן של ר"ל בזכות שאמר ה' הנדיק וכו' לקבוצה .
לפי שער נכת ברד סבור היה פרעה כמ"ש מ"ו הגאון כח"א
באן כי בליעת הקרקע היה ע"כ כשפים ולא מאת ה' היתה

ביאור
המדנה
בשכר
שחור
כרע
הנדק
זכו
לקבירה

רשע שלי יהיה בלבו כלום על ישראל ובוו שאמר אומה זו
 גמיה משולה ח"כ אין בזה קפידא אם החזיק הילדיו דזה תדע
 מ"ש בדברי הימים דמשה הובא במי פרת שמות ושם כאמר
 כי פרעה חלם איש וקן ובידו מאזנים ויקח כל זקני מצרים
 וזרעיה ודוליה וישים בכף מאזנים האחד וזאח כ לקח טלה
 אחד ויתן בכף מאזנים השנית ויכריע הטלה את כולם וכו'
 ויהי בבקר ויספר פרעה את חלמו ויען סרים אמרסי
 המלך אין זה כי אם ילד וילד בישראל ויחרובל חרץ מצרים
 אם על המלך טוב יבא דבר מלכות מלפניו ויכתב בדיני מצרים
 אשר כל זכר הילוד בעברים יהרג ויעש המלך כן . נמצא לפי
 חלמו אשר חלם פתרו את הטלה על ישראל והמילדות ענבו
 כי טעה הסרים בזה אשר פתר החלום על ילד מכוני ישראל
 ואמר כי חיות הנק אומה זו לחיה משולה ואם כן כי לחיה הם
 משולים הטלה ההוא אינו מרמז כלל על ילדי ישראל לכן בגזיר
 שניה ועני פרעה לכל עמו אף על עמו גור כי כנסו דבריהם
 באזניו ודו"ק :

וא וכלב בן חצרון הוליד את עוזבה אשה ואת יריעות .
 עוזבה זו מרים ולמה נקרא שמה עוזבה שהכל
 עוזבה . ואת יריעות שהיו פניה רוצות ליריעות . הוליד
 והלא מנסב נסיב לה . או יוחנן בל הנושא אשה לשם שמים
 טעלה עלו הכתוב באלו ילדה :

פרש"י ז"ל על שהיו פניה דומות ליריעות הכל עזובה ולא רבו
 לישא איתה . ובא כלב ובשאה לש"ש לכן אמר הכתוב הוליד
 שהרי הוא כאלו ילדה . ואל יפלא בעיניך לע"ז מכל להגמ'
 במגילה שדרשו ז"ל בפסוק בנות אביה ואמה . לקחה
 מרדכי לו לבת . אל תקרא לבת אלא לבית פי' לאשה לפי
 שאסתר היתה טובלת מבית אחר ושבת בחיקו של
 מרדכי . למה זה להוציא המקרא מיד פשוטו הלא כל
 מי שנושא אשה לש"ש ה"ל כאלו ילדה ושער קרי ביה לקחה
 מרדכי לו לבת . אבל כד מעיינת ביה תשובתו בנידו שכתב
 חמלה והנערה יפת תואר וטובת מראה . ואם כן האך יתכן
 לבתו אחר זה לקחה לו לבת שאין שייך זה שנשא לש"ש כ"א התם
 שכתב עוזבה שהכל עזובה לפי שפניה דומות ליריעות רק
 כלב נשא במקו שאין אנשים השתדל הוא להיות איש . מא"כ
 גבי אסתר שהיתה יפת תואר וטובת מראה . לכן דרשו באל
 תקרי לבת אלא לבית שבמקום אחר יתכן לווי לבית ולבת
 שמתעל עליו כאלו ילדה . אבל כאן אל תקרי לבת אלא לבית
 לבר ודו"ק :

רשע שלי יהיה בלבו כלום על ישראל ובוו שאמר אומה זו
 גמיה משולה ח"כ אין בזה קפידא אם החזיק הילדיו דזה תדע
 מ"ש בדברי הימים דמשה הובא במי פרת שמות ושם כאמר
 כי פרעה חלם איש וקן ובידו מאזנים ויקח כל זקני מצרים
 וזרעיה ודוליה וישים בכף מאזנים האחד וזאח כ לקח טלה
 אחד ויתן בכף מאזנים השנית ויכריע הטלה את כולם וכו'
 ויהי בבקר ויספר פרעה את חלמו ויען סרים אמרסי
 המלך אין זה כי אם ילד וילד בישראל ויחרובל חרץ מצרים
 אם על המלך טוב יבא דבר מלכות מלפניו ויכתב בדיני מצרים
 אשר כל זכר הילוד בעברים יהרג ויעש המלך כן . נמצא לפי
 חלמו אשר חלם פתרו את הטלה על ישראל והמילדות ענבו
 כי טעה הסרים בזה אשר פתר החלום על ילד מכוני ישראל
 ואמר כי חיות הנק אומה זו לחיה משולה ואם כן כי לחיה הם
 משולים הטלה ההוא אינו מרמז כלל על ילדי ישראל לכן בגזיר
 שניה ועני פרעה לכל עמו אף על עמו גור כי כנסו דבריהם
 באזניו ודו"ק :

וא וכלב בן חצרון הוליד את עוזבה אשה ואת יריעות .
 עוזבה זו מרים ולמה נקרא שמה עוזבה שהכל
 עוזבה . ואת יריעות שהיו פניה רוצות ליריעות . הוליד
 והלא מנסב נסיב לה . או יוחנן בל הנושא אשה לשם שמים
 טעלה עלו הכתוב באלו ילדה :

פרש"י ז"ל על שהיו פניה דומות ליריעות הכל עזובה ולא רבו
 לישא איתה . ובא כלב ובשאה לש"ש לכן אמר הכתוב הוליד
 שהרי הוא כאלו ילדה . ואל יפלא בעיניך לע"ז מכל להגמ'
 במגילה שדרשו ז"ל בפסוק בנות אביה ואמה . לקחה
 מרדכי לו לבת . אל תקרא לבת אלא לבית פי' לאשה לפי
 שאסתר היתה טובלת מבית אחר ושבת בחיקו של
 מרדכי . למה זה להוציא המקרא מיד פשוטו הלא כל
 מי שנושא אשה לש"ש ה"ל כאלו ילדה ושער קרי ביה לקחה
 מרדכי לו לבת . אבל כד מעיינת ביה תשובתו בנידו שכתב
 חמלה והנערה יפת תואר וטובת מראה . ואם כן האך יתכן
 לבתו אחר זה לקחה לו לבת שאין שייך זה שנשא לש"ש כ"א התם
 שכתב עוזבה שהכל עזובה לפי שפניה דומות ליריעות רק
 כלב נשא במקו שאין אנשים השתדל הוא להיות איש . מא"כ
 גבי אסתר שהיתה יפת תואר וטובת מראה . לכן דרשו באל
 תקרי לבת אלא לבית שבמקום אחר יתכן לווי לבית ולבת
 שמתעל עליו כאלו ילדה . אבל כאן אל תקרי לבת אלא לבית
 לבר ודו"ק :

רב וילך איש מבית לוי להיבן הלך אמר ר' יהודה רבניא
 שהלך בעצת בתו תנא עטרם גדול הדור היה
 בשעה שגזר פרעה כלבן הילוד היאורה תשליכוהו : אמר
 לשוא אנו עמלים . עמר עמרם וגירש את אשתו עמרם כולם
 וגירשו נשותיהם . אל בתו אבא קשה גזירתך משל פרעה
 וכו' עמר עמרם וחחור את אשתו עמרם כלם והחזירו
 נשותיהם וכו' :

א"ו הגאון כח"א מקשה למה הוצרך כאן למימר שהחזירה לפי
 שאמרה מרים קשה גזירתך משל פרעה וכו' הלא לפרש"י
 בב"ב פ"ג שפי' שהלך בעצת בתו והחזירה לפי שנתנבה מרים
 שעתידה אמה שאלך בן שמושיע את ישראל . יש לפרש גם
 כאן זה הטעם ע"ש . ובוה ל"ל למדרש סמוכין מה שהקשה
 מיד בסמוך לזה ויקח ויחזיר מבעי ליה ולא הקשה כן ב"ז
 דמיייתי תנא עמרם גדול הדור היה וכו' וכמו שהקשה בב"ב
 ויקח ויחזיר מבעי ליה פרש"י ז"ל לדיכא למימר שהיו נישואין
 ראשונים שהן כבר נולדו מרים ואהרן קודם לידת משה וע"כ
 ז"ל שגירשה והחזירה . ואם כן ק"ו ויחזיר מ"ל . אבל לפ"ז
 יוחא מאד . ב"ז זה תדע לדעת התרגום ונתן בפסוק ש

ביאור
הניראה
במגילה
בפסוק
לקחה
מרדכי
לו לבת
אל תקרי
לבת
אלא
לבית

דג והצפנו שלשה ירחים ולא מנו לה מצראי אלא משעה
 דאזורה . והיא חנה מיעברא
 חלתא ירחי מעיקרא . ולא יבלה עור הצפנינו ואמאי הצפניה
 ותזיל אלא כל היבא דשמי צראי דמתילי . ינוקא ממטו
 ינוקי להתם מעוון התם :

פי' מביאים ילדי קטנים שמה שיכנו וישמעו הילדי הקטנים של
 בני ישראל אשר המה נפוני במסתרי ויכנו ג"ס הא כדרך ילדי
 קטנים שבוסים בשמעם קול בוכים וע"כ יתגלו הילדים של
 בני ישראל וכו' והיינו דכתיב אחזו לנו שעלם קטנים מתבלים
 כרמיים וגו' . הנה כל הבניאים והסכמים מתנבאים
 בסגנון אחד ומתמיהים אחד על קושי המקשן ואמאי תצטניה
 ותזיל הלל לפי החשבון ח"א היה להצפנינו יותר משלשה חדשים
 מה דהוה מיעברא ביה מעיקרא . אך לפי פרש"י ז"ל בחומש
 פירש שמות שנולד משה לשבעה חדשים והמכריים היו סכורי
 שנולד לתשעה חדשים אם כן היה אפשר עוד להצפניו שלשה
 ירחים כי יולדת לשבעה יולדת למקוטעין וכו' ואגב אורחין
 ניימא מיליאה שלא ואמרו כי אין זה אלא דברי נביאות כי
 מרעה נולד לשבעה חדשים ולא משתמיט שום תנא להודיענו
 זאת . ללמד כי מוכרחים אנו לומר כן לפי מה שכתבו הח"ן
 במנחות שיערע' ה' מת בשבעה באדר ואותו שבעה באדר שנת
 מות משה עבד ה' היה חל בע"ש ובע"ש משה . וכל
 הספרים מוכיחים כי נולד משה בשבת ואותו באדר חל בשבת
 וק"ל מאן דאחיליד בשבת . ימות בשבת על דאחילו עלוהי
 יומא רבא דשבתא . אך זיל בתר טעמא לפי שהיה לאביו
 להזהר מזו לשמח מטובי כחסידי הרשאים מרביעי בשבת
 וז"ל כדו שלא ונבואו לרבי חילול שבת וזה החשבון מכוון לפי
 משאר"ל אין האשה מתעברת חלה לרע"א או לרע"ב או לרע"ג
 שהוא חשבון תשעה חדשים . ובאמת גם עמרם חסידא היה
 גובר בזה אך שנולד משה לשבעה חדשים וא"כ לא יאסר כלל
 על דאחילו עלוהי יומא רבא דשבתא . נמינו למדין כי זה
 מוסכם

מסכת סוטה

כא גבריאל וחבטן בקרקע ומשני שיור לה חרש דלאו אורח
חרש לבת מלכא למיקס בלחודה . ואם כן סל דחולקין כבוד למלך
ואף כי רשע הוא ולא סל כהאי מד בנחמים פרק עבול ויש
שדרש על פסוק ונצבת לקראתו על שפת היאור רשע הוא
והעניו פניך . רק כי האי מד דדריש מלך הוא וי סבר לו
פנים . וחולקין כבוד למלכות אף למלך אה . שהרי אם
חלקו כבוד לבתו שהיא בת מלך מכ ש למלך בעצמו . והנה
בגמר דוכאים הנל ארי בן קרחה כל חרון אף שבתורה נאמר
בו רושם וזה הפסוק ויחר אף ה נמשה לא נאמר בו רושם .

רשבי אמר אף זה נאמר בו רושם שנאמר הלא אחרן אחיך הלוי
אני היתי סבור הוא לוי ואחתי כהן עבשיו הוא כהן ואחתי לוי .
ויא לא פסקה כהונה הלא מזרעו של משה שנאמר ומשה איש
האלקים בניו יקראו על שבת לוי . נמצינו למדן אינימא כל
חרון אף שבתורה נאמר בו רושם כל דניטל הכהונה ממושה
וזה היה הרושם של ויחר אף ה נמשה . ומאן דסל שחרון אף
לא נאמר בו רושם גם כאן כאשר ויחר אף ה נמשה לא היה
רושם והוא בהיותו נשאר לכהן כל ימיו רק מדרשו פסקה
הכהונה לא משום חרון אף רק כמא הוזהר שלפי שהיה איש
האלקי לכך לא נתיחסו בניו אחריו . אבל הוא בעצמו היה
לכהן . והנה מיד בסמוך לזה פרוך למד כל חרון אף שבתורה
נאמר בו רושם והכתיב וינא מעם פרעה בתויו אף ולא אל
מירי . חל סטרו וינא וסל להאי מד כי פי ונצבה לקראתו
הוא שאל הקב"ה רשע הוא והעניו בו פניך ואין חולקין כבוד
למלכות . ואכ לר יהודה דסל הוא ילד וקולו כנער סל
גם כן כי פי ותשלח אמתה זו שפחתה ואף כי בא גבריאל
וחבטן בקרקע שיור לה חרש מאוס דלאו אורח חרש דבת
מלכא למיקס בלחודה . ואם כן סל דחולקין כבוד למלכות
אף לרשע ולדידיה ליכא לפרש כי חרון אף שבתורה נאמר בו
רושם שהרי כתיב וינא מעם פרעה בחרי אף ולא אמר מירי .
דליכ לפרושי סטרו וינא שהרי חולקין כבוד למלכות וינא שמינו
עושה רושם גם אמותו חרון אף שנאמר נמשה ויחר אף ה נמשה
לא היה רושם והיה כהן ואם כן שמרעה כהן היה לא נפסל
בקול ולא יקשה כלל קושיית ר נחמיה . ואף כי בכלוגות זו
נפסוק ותשלח את אמתה פליגי ריור נחמיה ולא חסתיים או
מנייהו אמר אמתה זו שפחתה ויהי מנייהו אמר זו ידה כל
לפרש דתסתיים כרי לתרן לדברי ר יהודה הקול סל ודוק :

דד ותר בת פרעה לרחוץ על היאור אר יוחנן משום רשב"י
מלמד שירדה לרחוץ בגלילי אניה :

פרש"י דל לרחוץ לטבול לשם גירות הא דהוציאו המקרא מדי
פשוטו לפרש רחיצת ממש כל מאוס דייקו בלשון המקרא שכתוב
לרחוץ על היאור שפירושו הוא סמוך ליאור שרצה סמוך ליאור
ולא ביאור ממש כאשר פירשו כל המפרשים הראשונים ולזה
פרך טעם למה לא רצה שתוך היאור לכך מפרש שירדה
לטבול לשם גירות ואותו יי שהצליבו משה ליאור יוסף א בניסן
היה כנודע מדרול . וזה ידעת כי אכזה דאיוול עביר
מקואות לבנתיה ביומי דניסן ובאותו זמן אין טובלין בשארות
ועין בטיר סימן רל לכך ותרד לרחוץ על היאור ולא בתוך
היאור . ולכך בסמוך ליה דרש גכ ר יוחנן ונערותיה
הולכות על יד היאור אר יוחנן אין הליכה זו אלא מיתה וכר .
לפי שאכל לפרש שכל הכתוב להודיענו מאי דהוה מעשה
שהיה כי נערותיה הלכו על יד היאור זה אלא שהרי אם הלכה
לשם לטבול לשם גירות היו גם הבד על יד היאור כי גם אשה
נרבה טבילה בפני בד דוקא ומושיבין הגוריות במים ובד
עומדים מבחוחי חל הטבילה כנוכר בטיר דש ע סירסא .
ואם כן מה זה שכתבה התורה ונערותיה הולכות על יד היאור
הלא יותר כני אדם היו על יד היאור לכך כל אין הולכות אלא
לשון מיתה ולהכינא המקרא מידי פשוטו ודוק :

דד ותחשול עליו ותאמר מגלילי העברים זה אמר'
יוחנן מלמד שנתנבאה שלא כדעתה זו
נופל ואין אחר נופל :

פרש"י דל לפי שאותו יום שהשליכו משה ליאור בטלו גיורתיו
לפי שאמרו האצטגנינים כי כבר לקה המושב במים . הא
דאר יוחנן שנתנבאה שלא מדעתה דלמא אחר שנתבטה
הגוריה'כו ביום אמרה זאת כי אין אחר נופל ובדעת וסכלה
אמרה זאת וכפרט עפי"מ מו האון בתא כסמוך לזה כי
בת פרעה לא עברה על גזירת אביה שהצילה את משה בו
ביום לפי שכבר אמרו האצטגנינים שכבר לקה המושב ונאכר
במים בטלו לגזרת כל הבן הילוד וגו לכך הצילה משה שנאמר
קיים . עכ תורף דכריו . כל דר יוחנן לשיטתיה אזיל
דדריש בסמוך וכר . ונערותיה הולכות על יד
היאור אין הולכות אלא לשון מיתה וכר מאוס דכיון דכעת
לאצטלו למשה אחרו לו גברתינו מנהגו של עולם מלך ב"ו גזר
גזירה בניו ובני ביתו מקיימים אותה . ואחתי עוברת על
גזירת אביך . נמא לפי כל לדעת ר יוחנן שעדיין כאשר
יודה לרחוץ ביאור לא נתבטלה הגזירה . ואכ כל מה
שאמרה זה נופל ואין אחר נופל נתנבאה שלא מדעתה כי לא
ידעה זאת רק נתנבאה לעתיד זה נופל ואין אחר נופל ודוק :

הה ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בוכה . קרי ליה
ילד וקרי ליה נער : הנא הוא ילד וקולו כנער
דר יהודא . אמר ליה ר נחמיה אם בן עשיתו למשה
בעל מום אלא מלמד שעשתה לו חופת נעורים בתובה ואמרה
שמה לא אוכה לחופתו :

הנה כל רואה יתמה על רי ית' לא אמר כר נחמיה אלא לעשו'
לאותו דרוק בעל מום . וכפרש"י דל שאם קולו כנער נפסל
בקול לפי שהלויים הם נפסלים בקול . אבל כל דכל' חד
כשיטתיה אזיל בתאי דפליגי בסמוך ריור נחמיה בפסוק
ותשלח את אמתה ותקחה חד אמר אמתה זו שפחתה וחד אמר
אמתה זו ידה . ופרך למד אמתה זו היא שפחתה . הא אמרת

מוסכם אליה רכ'ע שמוכרחים לומר כן כי נולד משה לשבעה
חדשים וככל . ואם כן אפשר לפר' ותנפנהו שלשה ירחים לפי
שהצטריים היו סבורים שילדה לתענה חדשים וכפרש"י דל
בחיים . והנה לדעת הגמרא דידן הכא ללא מנו לה אלא
משעה דאדרה והיא הוה מיעברא תלתא ירחי מעיקרא . כל
דזה סותר לדעת התרגום שהבאתי ראשונה סמוך לזה שנאמת
יוכבר אחר גירושי עמרם לחליצתו כי אסורה היתה להנשא
תוך תשעים יום מאוס הכהנה . אך הא שיטת כולה ביימורא
דר יהודה כר ובינא קאי דסל שלא נשאת לחליצתו וכדמוכח
מכולהו מיימראות שלו כאן למעיין . לכך המקאן לא רנה
להקשות כלל על ולא יכלה עוד הנפיו תנפניה ותיוול דהוה
סל כדעת התרגום שנשאת לחליצתו אחר גירושי עמרם ואכ
לא הוה מיעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא . רק אחת שלשה
ירחים היו מה סבורים המצריים שתלד לסוף תשעה והיא
ילדה לשבעה חדשים . ואכ לא יכלה עוד הנפיו . אבל
השתא דסל דהיא מיעברא הוה תלתא ירחי מעיקרא וסל
שלא נשאת לחליצתו וככל ועכ'פ לשבע חדשי נולד ובהוכחתינו
הנל ואכ סל שיטת ידנא . ולפי' מאי ולא יכלה עוד הנפיו
תנפניה ותיוול . לזה בא לתרן כל היכא דמעני מוציא
דמילוד יונקא ממנו וינקי להתם וכר ואכ כשיש להם ספק
אם יולדת לשבעה או לתשעה ממנו וינקי להתם . אבל הא
דמיעברא ביה מעיקרא לא הרגישו בזה לבדוק אותה אם ילד
כבר . ולכך לא יכלה עוד הנפיו לפי אף כי לשבעה חדשים
ממנו וינקי להתם מכל מקום כבר משה נולד ודוק :

ביאור
הגמרא
כאן
ונערות
הולכות
אין
הולכות
אלא
מיתה
וכר

ביון דשרייהו כמיה בטלוגיה וכו' ודינורקא שרמשה
שש פאות אלק דגלי וגו' אמר משה לישראל
בשבילי ניצלתם בולבם :

הנה זה דרכי המיד למדרש סמוכין כי הא להיות מדרוש קרא
מרישא לסיפא ויאמר משה שש מאות אלק רגלי וגו' ואתה
אמרת נשך אתן להם וגו' הנאין ובקרא ישחט להם פראי' ו'ל להם
דייקא ובי שבחך הוא זה אומרים לחמור טול כור שעורים
ונחיתך את ראשך . ולא מתפרש האי קרא לסיפא להיות
שש מאות אלק רגלי אשר בשבילו ניצולו כולם ונתבטל גזירת
הואור בשבילו משום דלא חזו האי סימנא . להיות זה פתיחה
לגזין ובקרא ישחט להם שרונה הקב"ה להרגם על אשר התאוון
תאוה . כל עפי' מ' ש' אמ' והמנוח ו'ל בספרו הקדש על
ספר הווהר הביא רעת הקדמונים שלכך לא זכו לכנס לאי
דור המדבר לפי שהיו בני עריות שקודם מתן תורה נשא את
העריות קרובות מה שלא באסר להם עדיין ואי אינה סובלת
איסור עריות כגודע שלכך מתה רחל בדרך קודם פניסת
לאי ועפ' ענה ואמר אמ' ו'ל א' כ' הפסוק וישמע משה את
העם בוכה למשפחותיו שדרך'ל על עסקי משפחותיו שכו
להתיר להם אותן עריות שכבר היה קודם מתן תורה מה
שהס נולדו מזה ע"כ דפתי' . ולדעת' ז"ב הפסוק כאשר העם
בוכה למשפחותיו נאמר ויחר אף ה' מאד ובעיני משה רע כי
להקב"ה חרה על אשר כבו להתיר להם עריות . ובעיני
משה היה רע מה שחרה אפ'ו לפי שהוא ג' כולד מאיסור
עריות מה שנשא עינים ויכבד דודתו . והנה אי משה היה
נענש על הדבר הזה כגודע שלא נכנס לאי מטעם זה שגולד
מן איסורי ביאה . דיו לתלמיד להיות כרבו להיות כל ישראל
כמשה . אך זאת היתה תפלה למשה באמרו כי שש מאות
אלף רגלי שבשבילי ניצולו כולם לפי דלא חזו האי סימנא וע"כ
הוראת הסיון כוכב הזה בח' להורות כי על עסקי מ' מריבה
אני לוקה ולא מטעם איסורי ביאה . וא"כ מה נשחנה העם
הוא אשר אמרת נשך אתן להם וגו' ונאין ובקרא ישחט להם
שאתה רונה להרוג אותם לפי שכבו למשפחו' ייהם והלא אין
בזה אום חטא מה שרובים להתיר להם מה שכבר היה . כי
גם אני איני נענש ע"ז שגולדתי מיוכבד דודתי רק על עסקי
מ' מריבה אני לוקה והראיה כי שש מאות אלק רגלי בשבילי
ניצולו כולם ולכך כאשר חרה אף ה' בעם ולא רנה להשיר להם
אף גם זאת מה שהיה קודם מתן תורה ידעו כי גם משה יהיה
נלכד במגודו זה שגולד גם כן מיוכבד דודתו היו אלדד ומידד
מתנבאים במחנה משה מת' ויהושע מכניס ישראל לארץ כי
כמוהו כמותם בעון זה ודוק :

שש
למה
ל' א'
י"ב
משה
חלב
כלל
לדעת
מ' י'

דח ותאמר אחותו אל בת פרעה האלך וקראתי לך אשה
מינקת מן העבריות . משמו הטבריות .
סלמד שהחזירוהו למשה על המצרים ולא ינק אמר הקב"ה פה
שעתיד לרבר עם השכינה יינק דברטמא וכו' :

הנה לפי משמעות גמ' זו משמע כי אלו החזירו למשה על איזה
מינקת ישראל אף שאינה אמו היהינך ממנה כי לא רנה הקב"ה
רק להרחיקו מחלב נכריות משום מאכלות אסורות כפ' ש' י'
ז'ל כאן ואם כן יפלא מאד לדברי רשב"י שאמר שהעלימה
דבריה ולא רתה להגיד כי היא אמו . למה היה לה כלל
לקרות לאמו ולא לאשה אחרת מבני ישראל שלא ירגישו בה .
כלל זאת הנדקת רתה לגלות כי זה הילד הוא קדוש לחלוהו
ועתיד לדבר עם השכינה ומהו הטעם לא ינק אצל המצרות .
ואם היתה מביאה להניק אשה אחרת היו אומרים על זו האשה
כי הוא אישה ומכירה כי יכלוהו חנאי בכתי' פרק אעפ'י זמן
הכרת הילד לאמו הוא כן שלשה חדשים ומשה היה כבר בן
שלשה חדשים שהרי ותצפנהו שלשה ירחים . אך על יוכבד

רש ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה .
אחות אהרן ולא אחות משה : אמר רב
עמרם מילמד שנתנבאה בשחיתה עדיין אחיות אהרן ואמרו
עתייה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל וכו' והיינו ובתיב
וחתצב אהודנו מרחוק לדעה מה יעשה לו מה יהא בסוף
גבואתה :

הא דקאמר והיינו דכתיב ותצב אחותי מרחוק כאלו בא לתרץ
עכשו מ' מה שהוקה לו בפסוק זה והשתא אחי שפיר . כלל
בהקדים מ' ש' סמוך לזה דרו'ל בפסוק ותצב אחותי מרחוק ו'ל
אמר ר' יצחק כל הפסוק ע"ש שכינה נאמר ותצב ע"ש כי
הנה ה' ניב . אחותו כמ' ש' אמור לחכימה אחותי את וכו'
לדעה . כי אל דעות' . וכן כל הפסוק נדרש הכל
ע"ש השכינה . והנה הדרש הזה נר'ק לייוד מה הוקשה לו
בפסוק זה שמוז' או מירי פשוטו לפרש הכל על השכינה .
אלא

מסכת סוטה

הורד מגדולתו שהיה מלך דליכא לפי מ"ש התורה וירד יהודה
פירושו לפי שנשא כנענית . שהרי כלם נשאו . רק פי' יהודה
הורד שהורידוהו מגדולתו ולכן לא היה בחייו גדול מיוסף .
וח"כ א"ל לומר שכל בית אביו היו נושאי המטה שהרי בני בנו
בני כנעניות היו ואם כן ל"מ דחשיב אותם לסוף ואת עבדי
פרעה תחלה דרך גדולתן קא חשיב שהרי אלו ואלו היו מלוים
ואם כן רמי' ספיר אהדדי מ"ש מעיקר חשיב עבדי פרעה תחלה
קודם אחי יוסף . ולכסוף חשיב עבדי פרעה בתר אחי
יוסף לכן משני בתחלה עד שלא ראו כבודן לא נהגו בהם
כבוד וכבודו ק :

ריא ביון שהגיעו למערת המכפלה אתא עשו קא טעבב
ובואמרו ליה זבנהו סמך דכתיב בקברי אשר
בריתי ליובור ואין כיהא אלא לשון מכירה וכו' א"ל הגבילי
איגרתא . א"ל איגרתא בארעא דמצרים הוא וכו' אמר השנים
עוד דאתינפתי מארעא דמצרים יהא אבי אבא מוטל בכיוון שקל
קולפא ה' ארישא :

הדברתו מהו מאד כי אם ידעו מהו כי שטר מוכר בידים למה לא
לקחו עמהם בדרך . וגם מה חשב בזה דשקל קולפא ומחוי
ארישא לפי שאמר איגרתא היכא . כלל דומה גוף הענין לא
הכחיש עשו כלל כי המכירה היתה בפומבי ובפרסום כמורל
בקברו אשר בריתי שהעמיד כרי לקנות המערה וכו' היה
נכון לבני יעקב ופסוח כי המפורסמות א"ל ראיה שקנה
יעקב המערה . רק עשו טענתו היה עפ"י דתודין התורה
שישראל הקונה מן העכו"ם אינו קונה בכסף לבד רק עם השט
כמכור בטח מ' סימן ק"ד ע"ש והנה אחר אשר החו' עשו עבדו
לכבדו ולא כישראל מומר מזה נתייחס ראש להרגו וכו' אמר
עליו הרין . ועתה אודיעך מ"ש בעל עשרה מאמרות והקשה
נעשת על מאשר ל' מחשבה רעה אכלת' א מצד הקב"ה
למעשה דכתיב מחמם אהך יעקב שפי' מחמם הוא ש"ל וכו'
הרג ליעקב אלא מלמד שפי' מחשבתו שחשב להרגו מעלה
עליו הסתום כאלו הרגו . אלא דעשו היה דינו בעכו"ם .

ובקידושין יליף דעכו"ם יורש את אביו דת"כ ז"ב כי יורש
לעשו נתתי את הר שער ופרך בגמרא ודלמא ישראל משומד
שאזי אלמא דעשו היה דינו כישראל משומד ותרן שם מה
שתירץ ע"ש . ואם כן לפי' אש עשו דינו כישראל משומד לא
יאשם על מחשבתו הרעה אשר חשב להרוג את יעקב כי אש פ'
שחטא ישראל הוא וכישראל חין הקב"ה מנרץ מחשבתו הרעה
למעשה . אך אם מחזיק עבדו ככבדו ממש אז יש לפקוד
עונו אשר חשב להרוג את יעקב כאלו הרגו ממש . לכן
כאשר בא עשו לערער על המכירה באמרו איגרתא היכא
ר"ל כי אף אשר כרה והעמיד כרי כסף לקניית המערה לא קני
בכסף לחוד כישראל הקונה מן הנכרי . לכן בדיו דנוהו
ואמר עד דאתי נפתי מארעא דמצרים יהא אבי אבא מוטל
בכיוון כי מה לשטר מכירה אש קנה בכסף . אלא כל
כי הוא דינו ככבדו ולכן נרץ לשטר מכירה לכן שקל קו' שא
מחוי ארישא וקטליה כאן מנא בע"ח לגבות חיובו להשי' מחשבתו
בראשו כי מאחר שדינו ככבדו מחשבתו מנטרפת ליושע
כאלו הרג ליעקב . וכו' הרג' אני על לשוני לוומר כות'
הפסוק מחמם אהך יעקב תכסך בנשה וגו' איך נחפשו עשו
נכדו מנפשוני שדרו' ל' גיליתי ממורים שבהם וכמו שפרש'
ז' כל ה' בי אליפו בא על בתו תמנע . כי תמנע תה' בת
אליפו . ותמנע היתה פולגא אליפו . אך אם דין עשו יה'
ככבדו וכן אליפו בנו חין זה בנשה כלל לפי מאשר ל' כן נת'
מותר גבתו . אך אם דינו כישראל ואף שנשא עשו נכדו
מ"מ קודם מתי' תורה לא היה הדין להיות ולד שפחה ונכדו
כמוה כאשר כתבו הקדמונים ז"ל . ואם כן אליפו גם כן היה
דינו כישראל והיה אסור גבתו . לכן יפה דברו הכתובים איך
נחפשו

אלו כל שהקשה לר' יצחק למה כתיב ותתגב אחותו לפי דעת
כ"י יקר שמתרן קו' הגמרא כאן ותקח מרים הנביאה אחות
הרין ולא אחות משה . לפי שהרין היה בדומה לה כנענית .
לא כן משה עבד ה"ל היה לו שום דמיון לכך לא נקראת אחות
משה רק אחות הרין ואם כןמה שכתב כאן ותתגב אחותו מרחו'
ינא לרין כדבר הפרש לדרשו ע"ש השכינה . והנה אם נדרש
זה הפסוק על השכינה נדרש גם כן סיומא דקרא לרעה מה
יעשה לו הכל על השכינה ע"ש בגמרא באריות . אך אש
באמו לפרש כטעם הגמרא ד' כאן שבאמת ראוי לקרותה אף
אחות משה רק כאן בא ללמדנו שנתגבאה כשהיתה אחות
הרין עתידה אחי שתלך בן וכו' לפי' נוכל לפרש ותתגב אחותו
מרחוק על מרים שגם היא ראוי להקרא אחות משה ולפי'
יקשה מאי לרעה מה יעשה לו שהרי לא נוכל לדרוש כדרש ר'
יצחק שכל הפסוק על השכינה נאמר לכן בא עכשיו לפרש
שלא תאמר יגד דרשת רב עמרם שנתגבאה כשהיתה אחות
הרין וכו' רק כדעת כ"י יקר ה"ל שאי' ראוי להקרא אחות
משה . ומ"ש ותתגב אחותו באמת כל הפסוק על השכינה
כאמר דא"כ לא יתפרש מאי לרעה מה יעשה לו לכן אמר
והיינו דכתיב לרעה מה יעשה לו מה יהא בסוף נבואתה ואם כן
יתפרש היטב גם לפי פשוטו זה הפסוק ודוק :

רי פסקא . יוסף זכה לקבור את אביו : מ"ש ביישא
דכתיב ועל יוסף לקבור את אביו ויעלו אתו
כל עבדי פיעה וכל בית יוסף וכל אהרן וכו' אביו . ולכסוף
ב"כ יושב יוסף מצרימה הוא ואחיו וכל העולים אתו . א"ל
וחנוז בתחלה עד שלא ראי' בכבודן של ישראל לא נהגו בהם
כבוד . ולכסוף שראו בכבודן נהגו בהם כבוד :

פי' קושי' המקשן הוא מ"ש כשהלכו לקבור את יעקב הלכו
עבדי פרעה לפני אחי יוסף . וכחורזן מן הקבורה הלכו
אחי יוסף קודם עבדי פרעה . ומשני עד שלא ראו בכבודן
לא נהגו בהם כבוד אך לסוף ראו כי ל' כתיבים היו בארונם של
יעקב וראו בכבודו של ישראל נהגו המצריים בהם כבוד
והקדימו לאחי יוסף לפניהם . הא דעשו פיסקא לניין
במשה יוסף זכה לקבור אביו מי לנו גדול מיוסף וכו' ואח"כ
רמי קראי אהדדי . ולא רמי קראי אהדדי בלא הא פיסקא
ל' עפ"י מה דתנין בתוספתא מקום שנהגין ללאת לפני
המטה יוצאין . וזה ידוע מדל' כי זאת יעקב היה יוסף אל
יטעו הארון לפי שהא' מלך . אך אי בני בניו היו גם כן
מטועני הארון תליא בהא אי בני כנעניות אול לא . כי
לדעת המהרש צוה יעקב שבני בניו אל יגעו במטתו לפי שהם
בני כנעניות . אך לדעת המ"ד שאמר תאומותיהן נשאו ולא
נשאו חס ושלום כנעניות לא נפסלו בני בניו מנשיאת המטה .
והנה לדעת המ"ד דדריש וירד יהודה וירדה היתה לו מאת אחיו
ש' שא' גוי' ש' א' כי אחיו לא נשאו לכנעניות רק תאומותיהן
נשאו . אבל אי נימא שהורידוהו מגדולתו לפי שלא גמר
המצוה להגיל את יוסף ר"ל כי נשאו כנעניות כמוהו . רק הורד
מגדולתו בשביל שלא הגיל את יוסף . לכן בלא האי פיסקא
לא מצי למרמי קראי אהדדי דאיכא לפרש שיוסף ועבדי
פרעה היו המלוים ויצאו לפני המטה כי יוסף לא היה מטועני
הארון ומכ' עבדי פרעה לא נגעו במטתו כאשר צוה יעקב
ההרין שלא יגעו ערל כמשת' ולכן היקדימם הסתוב לפי שהם
היו יוצאים לפני המטה . ואח"כ חשיב כל בית יוסף ואחיו
ובית אביו שהם כלם היו מטועני הארון לפי שלא נפסלו ש' אחד
מבית אב' ואלף הבני בניו מנשיאת המטה לפי שלא היו בני
כנעניות . שהרי כתיב וירד יהודה מאת אחיו כי ירדה היתה
לו שנשא בת איש כנעני ש' א' אחיו לא היו כמותו . ואם כן
כל בית אביו היו כלם נושאי המטה . אך השתא מצין פיסק'
יוסף זכה לקבור אביו מי לנו גדול באחיו מיוסף ל' כי יהא

פי' יוסף
הפסוק
היה
הוא
הוא
הוא

כתפא עשו כעשו מצפוניו גילותי ממורי שבהם שגאת ומנע
 היתה פילגש לחלוקו . והנה בזה לבד אין כאן בוסה כי תאמר
 כי עשו דינו ככדרי ומותר בבתו . לכך אמר מחמת אחיק
 יעקב תכסך בוסה בזה שאני מעלה עליך ש"ד של יעקב כאלו
 הרגו ותתנבל בזה כי דינו כישראל ואין משבתך הרעה א
 מצטרפת לאעשה . אך מזה התנבלות של חמס אחיק יעקב
 תכסך בוסה פסול ממורות ההוא שתמנע היתה בתו והיתה
 פילגשו וכישראל אסור ודוק הישב כי נכון הוא מאד לעב"ד :

דיב ת"ר כמח חביבות מצות על סרע"ה שבל ישראל
 נתעסקו בבי"ח והוא נתעסק בעצמות יוסף
 שנאמר חכם לב וקח מצות ואויל שפתים ילבט . ומנין היה
 יודע משה ה' כי יוסף קבור וכו' הלך משה ועמד על שפת
 הנילוס ואמר וסף יוסף הגיע השבועה שנשבע הקב"ה לזאול
 את ישראל . וחניע השבועה שהשבעת את ישראל אם
 אתה מראה עצרך מוטב . ואם לאו הרי אנו מנוקים א
 משבועתך מיד צף ארוננו של יוסף ואל תתמה ח"יך ברא צף
 שהרי ארון של מתבת היה . ראה מה כתיב ויהי האחר מפיל
 קורה וגו' ומה אל ישע תלמינו של אליהו צף רברול מפניו
 מפני משה רבינו ע"ה :

יותר ממכרובו היה חל החיוב על יוסף להראות עצמו כשהגיע
 היום אף בפני מרע"ה לבדו . אבל אי נימא דכבודו במרובים
 לא היה מחוייב יוסף כלל להראות עצמו בפני משה . ואם כן
 מנין היה יודע משה היכן יוסף קבור . לכך אמר כי הרח
 בת אשר נשתיירה מאותו הדור והגידה למשה היכן יוסף קבור
 ועמד משה ואמר כן ליוסף אם אתה מראה עצמך מוטב ואם
 לאו הרי אנו מנוקים משבועתך מיד היה צף הארון . ולזה
 מסיים ואל תתמה האיק היה ברול צף כי זו היא פליאה נשגבה
 שהיה ברול צף . והשניט יוסף בזה שאמר משה שאם אינו
 מראה את עצמו הרי ישראל מנוקים משבועתו אחרי כי כבוד
 רבים עדיף והחיוב מוטל על רבים להתעסק עמו ולא משה
 לבדו . לכן מסיים ראה מה כתיב ויהי האחר מפיל קורה
 תו' מה אליסע תלמידו של אליהו צף הברול מפניו מפני משה
 רבינו ע"ה . כי מה שהברול היה צף לא היה משום מאמר
 של משה שאמר שאם אינו מראה עצמו יהיו ישראל מנוקים
 משבועתו . כי באמת לא היו יכולים לפסור עצמם משבועת
 יוסף כי כבוד רבים עדיף מכבוד גדולים . רק מה שהברול
 היה צף הוא מפני כבודו של משה עשה כן שהרי מפני כבוד
 אליסע היה צף הברול . מכ"ש שהיה ראוי להיות צף מפני
 כבודו של משה . ודוק :

דיב ואת עצמות יוסף קברו בשכם . מ"ש בשבט .
 אמרו משכם נבגגוהו לשכם נחור אבידתו .
 קשו קראי אהרדי . כתיב ויקח משה עצמות יוסף עמו וכתוב
 את עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל וגו' :

פרש"י ו'ל משכם גבגגוהו . אף על גב דכתיב וימצאם בדותן
 אין זה יקום רק נדרש כמרול מבקשים עליך ככלי דתות
 להרגך ונכסו מזה פירושו מן האחזה וכו' . הא דלא רמי
 קראי אהרדי בלא קושיא ראשונה ותירובו . דקראי אשמע
 כי משה העלה עצמות יוסף . ושם באמר עצמות יוסף
 אשר העלו בני ישראל . ל' עפ"י מה דרשית בסמוך להרא
 אבדתא כי שני ארונות היו מה לכן במדבר ארוננו של יוסף .
 וארון של שכינה והיו הכל אומרים מה טיבו של ארון זה עם
 ארון של חי עולמים והיו הכל אומרים קיים זה מה שכתוב בזה
 פרש"י ו'ל שקיים יוסף כל התורה ותשיב שמה כימה מצות וזה
 מן המנויים שם בזה כתיב כבוד את אחיק ויוסף קיים מצות
 כבוד כמ"ש ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיק רועים בשכם .
 ויאמר הנני ע"ש באריכות . וזה יתכן למנות למצוה
 ליוסף אי נימא כי לא ידע יוסף כי מבקשים להרגו . אבל
 אי נימא שידע יוסף מזה והמלאך הזהירו כינסעו מן האחזה
 ומבקשים ככלי דתות להרגו בודאי אין זה זכות רק חובה
 כבוד כי בתוך עשרת הרגו מלכות היה גם כן נשאת יוסף
 ונענש על שהכניס עצמו בסכנה . ואלו ידע אכיו מזה
 לא היה מנחה לילך ואין בזה סיבוד אב כלל . אף אין לא ידע
 ממחשבותיהם הרעים אז נוכל לומר כי קיים זה מה שכתוב בזה
 וכו' . והנה הגאון מהר"א בח"א כתב על משארול שהיה
 ארון של יוסף מהלך עם ארון של שכינה לפי שהארון של יוסף
 היה במחנה לוי כמרול ייקח משה עצמות יוסף עמו .
 עמו במחציתו ומחנה לוי סמוך למחנה שכינה לכך אמרו שארון
 של יוסף היה עם ארון של שכינה . לכך מתלה לא רצה למרמי
 קראי אהרדי כתיב ויקח משה עצמו יוסף עמו וכתוב ואת עצמו
 יוסף אשר העלו בני ישראל . דאיכא למימר שבאמת בני ישראל
 העלו ממצרים רק משה לקח עצמות יוסף עמו פי' למחציתו
 שלקח הארון למחנה לוי סמוך למחנה שכינה כדי שיהיו הכל
 אומרי קיים זה מה שכתוב בזה וכו' . ל' אף השתא דמאני על מה
 שהקס מ"ש בשכם K I יא א אמרו

הנה' בעיני כל יפלא על הראשון ומנין היה יודע משה היכן
 יוסף קבור למה לא שאל כן אגופא דקראי ויקח משה עצמות
 יוסף עמו מנין היה יודע משה היכן יוסף קבור . והאיק תלה
 הא בדתינא כמה חביבות מצות על מרע"ה . וכי תימר
 יפ'ל ותימיה על ול תתמה האיק ברול צף שזה היה לכבוד משה
 דלמא מה שצף הברול הוא לכבודו של יוסף שאם לא היה צף
 הארון היו ישראל מנוקים משבועתו ובמאי דסיים לא פתח
 כלל ותלה הדבר בכבוד משה . כל דהמאך הגמרא כך היא
 רק בהקדים מה דסמיק לזה דפרין בגמרא ואי לא איעסק בני
 משה ישראל מי לא הו' מיעסקי ביה וכו' ותו אי לא
 איעסקי ביה ישראל בני מי לא הו' מיעסקי ביה וכו' אמרו
 הניחו כבודו במרובים יותר מבמועטים . ותו אמרו הניחו
 כבודו בגדולים יותר מבקטנים פרש"י ו'ל אמרו הניחולו
 שיתעסקו בו ישראל כולם . וישאל אמרו בעוד משה קיים
 הניחו לו להתעסק בו משה לבדו כבודו בגדולים יותר מבקטני
 גמינו למרין אם באמר כי כבודו בגדולים ולא במרובים .
 עיקר המצוה על משה הו' רמיא ואין אשמה כלל על ישראל
 כי אף אם לא היו מתעסקים בבניה במצות הקב"ה . מ"ל
 הניחו כבודו בגדולים וכלל הבניה לא היו ישראל מתעסקים
 בעצמותיו והיו מניחים לגדול להתעסק בו . אך איכ' ו'א כי
 כבוד רבים עדיף מכבוד גדול לחי' יאשמו כי הלכו אחרי
 הכזע ולא נתעסקו במצות יוסף . ועוד יש ל' מ' בזה אי נימא
 כבוד רבים עדיף מכבוד הגדולים אין כאן מקו' לדברי מרע"ה
 שאמר אם אתה מראה עצמך מוטב ואם לאו הרי אנו מנוקים
 משבועתך . דיל' ליוסף היה מקפיד על כבוד רבים
 שיתעסקו עמו דעדיף מכבוד גדולים . והוא השביע לרבים
 שיתעסקו עמו כמאמר הכתוב כי השבע השביע את בני
 ישראל . ואם הם היו מתעסקים בבניה מה לו בזה שיהיה
 החיוב מוטל עליו להראות עצמו לפני מרע"ה לבדו אף אם כתיב
 כבודו בגדולים יותר ממרובים או יפה אמר משה שאם אין
 מראה עצמו לפני הרי ישראל מנוקים משבועתו כי רשע' ליה
 עבדו ליה להיות כבודו בגדול' כי מי לבו גדול ממה וכו' לזה
 כאשר פתח האי תנא לדרוש הפסוק של ואויל שפתים ילבט
 אלו ישראל שנתעסקו בבניה וקראם אוילים לפי שלא עשו
 כבודו במרובים יותר מבגדולים מקשה לפשיה ומנין הו'
 יודע משה היכן יוסף קבור . דודאי אי נימא כי כבודו בגדולים

אמר
 יוסף
 ד' א

מסכת סוטה

אמרו משכס נבנוהו לשכס נחוי אבי דתו וכו' לא נבנוהו
משכס רק מדות . וכל כפרש' הכל כי דותן לאו עס
מקום הוה כי באמת לא נסיעו משכס ומה שאמר המלאך נסיעו
מה פירושו מן האוויר . ודותן פירושו שנתקיים בכלי
דמות להרגו . ואם כן לאו שפיר עמיד שנתקיים נספאו
ולא קיים מה שכתוב בזה וכו' ואל' א"ל א"ל א"ל
מהלכין הארוגות וחד להיות הארון במחיצת משה שהוא מחנה
לויה סוף למחנה שכינה ואל' ולפרש המקרא ויקח משה
עצמות יוסף עמו כפשוטו כמשמעו ולא כמדור' עמו
במחיצתו . א"ל קאו קראי אהר' וכו' ודוק :

דיו ויקנחו פוטיפו סרים פרועה . אמר רב שקנאו לעצמו :
פרש' ו' למשכס זכור . כל ההוקשה לרב דאי קנייה לגופו
של יוסף ממש קאמר האיך כתבה התורה ויקנחו הא ק"ל דאי
קונים זה את זה ולא הם קונים מכס . ונכרי לישראל לא קנה
ואין גופו קניו כלל . לכך יצא בדבר החדש לומר שקנאו לגופו
של יוסף למשכס זכור ולכך כתבה התורה לשון קנייה להגיד
דשעתו של אותו רשע ואנב זה ניימא מילת' לבאר מדרש תמוה
ביאור פ' וישב ו' ל טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל . טוב ילד
החדש מסכן וחכם זה יוסף . ממלך זקן וכסיל זה פוטיפרע אשר זה
טוב ילד יפלא מה ב' להודיענו להכדיל בין הטמא ובין הטהור כי יוסף
מסכן הוא טוב פוטיפרע . וכי לא ידענו כי המה רחוקים ולא
זכסויה קרב זה אל זה . אבל לפ' נוחא כי לדעת מ' ד שאמר ודרש
יוסף כי
נפסוק ויבא הכיתה לעשו מלאכתו ואין איש כי לעשות ברכו
כנס רק בדק עצמו ולא מנא עצמו איש היה ג' ב' ללכד אותו
צדיק בהרהור עבירה שחשב לעשות . כמו הרשע פוטיפר
להכדיל שחשב בעבירה עם יוסף במשכס זכור רק בא גבריאל
וסירסו . אך חכמת יוסף תעיד כי לא חטא במחשבתו ה'ו
כמדור' הלכ שלא חשב בעבירה תיקרא חכמה ויקראו לפניו
אברך אב בחכמה . לכך נדק אמרי פי ד' ל טוב ילד מסכן
וחכם זה יוסף . ממלך זקן וכסיל זה פוטיפרע שנקרא כסיל
לפי שהוא חשב בעבירה רק שבא גבריאל וסירסו . אבל יוסף
הוא ילד מסכן וחכם כמדור' ולא נדמה לאותו רשע בהרהורי
עבירה ה'ו ודוק :

רשן תניא א"ר יהודה אלמלא מקרא כתוב א"ל לאמר .
היבו משה מת בחלקו של ראובן וכו' . והיכן
היה קבור בחלקו של גר מחלקו של ראובן לחלקו של גר כמא
היו ארבעה מילין . אותן ארבעה מילין מי הוליכו . מלמד
שחיה משה מת ומוטל בכנפי רשכונה ומלאכי חזרת היו
אומרים צוקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל . והקדוש ברוך
הוא סאי אמר וכו' :

דטו א"ר לוי ברב בישור בישורוהו . ברב בישור בר לבס
בני לוי ברב בישורוהו רב לך :
כל עפ'י מה שכתב בס' עשרה מאמרו טעם על תנופת הלויס
כי מעלתם גדלה מאד כי הכהנים הם מקריבו הקרבן והלויס
הם הקרבן בעצמם ולכך צוה הק' בה להניף ולהרים אותם
כחיו גבי יצחק שאמר הק' בה והעלהו לעולה שדר' ל' אסיקתיה
אחתיה שיניפו אותו במעלה ומוריד כמו כן היה תנופת הלויס
וקרא לנגב על מצוה זו ואשתו אמרה רמי לבו כי כופחא .
וכחמת זו היתה מעלת הלויס להיות הם הקרבן עצמם בדרך
אסיקתיה אחיה הנאמר גבי יצחק ע' ב' תורף דכרו . ולזה
אמר משה רב לבס בני לוי שדרשו ר' ל' שאמר משה כי הלויס
יתירה מעלתם וחשיבם כמה מעל' ולפ' הגאון הכל' גם
משה אמר רב לבס בני לוי מעלתם גדולה מן הכהנים כי הם
הקרבן בעצמם והיפתם יוכיחו וכו' והכני' אינם רק מקריבו
הקרבן . אך אי ניימא דפירושו העלהו לעולה הוא אסיקתיה
אחתיה להניפו לא חזר הק' בה מדיבורו . וכתשוכת הק' בה
לאברהם על מה שאמר אברהם אתיעל אמרת כי ביצחק יקרא
לך זרע . וחזרת ואמרת העלהו לעולה . וחזרת ואמרת אל
תשלח ידך אל הנער אמר הק' בה לא אחלל בריתי ומונא שפתי
לא אשנה וכי אמרתי לשחטו . אני אמרתי העלהו אסיקתיה
אחתיה . והנה הגאון כס' מגלה עמוקו פירש הפסוק אתה

הנה יפלא מאד מנינא ל' לחשוב כמה מילין הוליכו למשה .
הלא אף אם לא היה רק פסיעה אחת הוא כבוד ויקר אשר מי
לנו גדול ומשה שלא נתעסק בו אלא הק' בה . גם מה זה
אשר שאל והק' בה מאי אמר באלו הוא בחרת שיאמר הק' בה
איוה דבר אחר שמלאכי חזרת היו אומרים נדקה ה' עשה .
כל דאדסמך ליה קאי מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא
משה . מי לנו גדול ומשה שלא נתעסק בו אלא הק' בה .
נמנינו למדין כי הק' בה גמל לחיוב חסיד משה כמשעלו אשר
פעל עם עצמות יוסף . ולפ' מחייבים אנחנו לכיון
המדה כשיעור שנתעסק משה בעצמות יוסף . באותו
ערך ואותו שיעור הוליך הק' בה עמו את משה ועתה בא וחשוב
לפי מדר' שדרשו בפסוק ויקח משה את עצמות יוסף עמו .
עמו במחיצתו . שהיה ארונו של יוסף במחנה לויס במקום
שהיה משה שרוי . והנה זה ידעת כי שלש מחנות מחנה
שכינה ומחנה לוי ומחנה ישראל היתה כל א' ארבעה מילין
כנגד שלש שמות הקרים כל א' מארבע אותיות . ולפי
פשוט הכתוב נאמ' את עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל
מוצרים . רק מה שלקח משה עצמות יוסף לקח אותו
ממחנה ישראל למחנה לוי אשר שם היה משה . נמנא
שהוליכוהו ארבעה מילין . לכך בא הכתוב להודיענו מקום
מיתת משה והיכן היה קבור להודיע כי נפרע הנדיק במדר'
שהוליכוהו ארבע מילין . כפי מה שהולך הוא עצמות
יוסף עמו . ואם כן אחרי אשר ראינו כי נפרע לנדיק
כמדור' ע' ב' כל' כי נשלמה המידה להיות המולך אות' גדול
ממנו כמו שהוא היה גדול בדורו שלא היה למעלה ממנו
ונתעסק בעצמות יוסף לפי שלא נמנא בישראל גדול מיוסף
רק משה לבדו . צריך להיות במשה המתעסק שהוא גדול
ממנו זה הקדוש ברוך הוא לכך ח' ריהודא אלמלא מקרא כתוב
א"ל לחיירו שהק' בה בכבודו ובעצמו נתעסק במשה כי מ' זה
אשר ימלא לבו לומר כן . אך אחרי אשר מקרא כתוב היכן
משה מת והיכן היה קבור שהם ארבעה מילין ממקום העינים
למקום הקבורה ע' ב' להורות בא המקרא כי משה היה
מוטל

הס
וי
כי
ה
ב
וכ
הס
ל
א

אשתו בכנסי השכינה . להיות נוטל שברו כי מילנו גדול מיוסף וכו' לכן גם עתה מילנו גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא הק' בה וכו' . וכדי שלא יאמרו כי לא פרע הק' בה שברו פעבור שהתעסק בעצמות יוסף . רק כטעם הוזהר שהיה משה בעלה דמטרונות' ולכן נקרא איש האלקים ולכן נתעסק הק' בה עמו כי קרוב הוא להשכינה ולו ישמא כנודע . לכן היו מ'ה אומרים נדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל להורות כטעם השני שבאדרש שלכן היה נקרא איש האלקים גברא דיינא שהיה אומר יקוב הדין ההר הה' . ומשפטיו עם ישראל ולוה דמוו כמה שהיו אומרים הפסוק היה נדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל . כדי שידעו מאיזה טעם כמו נקרא איש האלקים . ומה יראו כי לכן נתעסק הק' בה הוא שגמו כאן מילנו גדול מיוסף וכו' מילנו גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא הק' בה . ולכן והק' בה מאי אומר פי' אחרי שמה' היו אומרים ומשפטיו עם ישראל שהיה גברא דיינא ולא איש האלקים ממ' . אי' הק' בה מאי אומר הא'ך נשמא לו ומשי' ר' יוחנן אמר וימת עם משה עבד ה' . לפי שר' ל למדו ג' שם שם . נא כאן וימת עם משה . ונא להלן ויהי עם עם ה' מה להלן עומד ומאמא אף כאן עומד ומשי' ולא מת כלל . לכן הק' בה היה אומר ונקרא זה וימת עם משה עבד ה' כי לא מת משה כלל ולא היה עם שום טומאת מת ודוק :

על אלו שני מצות יותר מכל מצות האמורות בתורה שנתנו בזכות אברהם . ל' דודאי אלו לא אמר אברהם אם מחוטעד שרוך נעל לא היה באלו המצות שום הנאה להאמינים רק בחיוב היה לעשותם . אך בזכות אברהם שאמר מחוטעד שרוך נעל וכו' ליהנות מאלו מצות וכמפרש בגמ' בא'ן . לפי שהגאון בח' א' פ' כיוסי הל' בחולין פירש על הא' אגדת' שמן הדין היה הכל של אברהם שלא היה צריך להחזיר כלום למנ'ן סדום עפי' הדין בגמ' ונח' מ' ס' קפ"א במגיל מן הגויים שאם הצעלים אינם יכולים להציל אף שלא אמר לעצמי אני מציל מ' כל מה שהציל הרי הוא שלו ואעפ"כ לא רצה ליהנות משל מלך סדום כלום ואמר אם מחוטעד שרוך נעל וגו' . והנה הרב הגדול בעל נחלת בנימין האריך בפירו' להיות הק' בה קונה את ישראל עמו להיות עבריו לפי שהציל מן הגויים ומחוטו של ים בהוציא אותם ממצרים שכל מה שהציל הרי הוא שלו . והנה זה נודע פי' הצינית ותפילין הם החוחים של עבדות אשר עבדי ה' א'ן והם זכרון ליציאת מצרים אשר כדאי הוציאה שנהיה לו לעבדים מטעם הל' שכל מה שהציל הרי הוא שלו . אי' הק' בה כנז' אף בשכר שאמר אברהם אם מחוטעד שרוך נעל ולא רצה ליהנות ממה שהציל הוא מן הסכנה . וכו' בניו לחוט של תבלת ורצועה של תפילין ליהנות מאלו המצות וכדמסיק ברצועה של תפילין איכא הנאה כדכתי' וראו כל עיני הארץ כי שם ה' נקרא עליך חלו תפילין שבראש וביציאת זוכה ומקבל פני שכינה כל זה בא להם שיהיו מקבלים שכר שני מצות הללו רק בשכר שאמר אברהם אם מחוטעד שרוך נעל ושפיר קאמר ודרש רבא הדרש ההוא ודוק :

פרק היה מביא

ר"ז דרש ר'ע' איש ואשה וכו' שכינה ביניהם : לא וכו' אש איכלתו : אשר רבא ודאשה עדיפא מראשי מ'ט האי מצרף והאי לא מצרף :

ר"ט דתניא היה ד' אומר ספני מה' שנתנה תבלת סבל מפי צבעונים' פפני שתבלת דומה ליסובו :

הא דנקט כאן בלשון היה ר' מ' אומר . משמע שתמיד הוה מרגל בפומי' לומר כן לפי דכשיטתיה אויל לכן . היה אומר כן . ל' לתרן בהקדים מה שרגיל על לשוני לומר ביאור המדרש בתורתו של ר' מ' מצאו כתנות אור בא'ף . לפי שבוהר דרשו בפסוק ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות אור דא כיוסי' דצינית ותפילין . והנה ע"כ לפירוש הוזהר ל' דל' כנז' דצינית ותפילין לאו מצות עשה שהו'ן גרמא הוא דגם נשים חייבות בתפילין . דהא הכא לאדם ולאשתו כתיב . והנה שמעי'ן לר' מ' בגמ' דקידושין ל' דל' תפילין מצות עשה שאין הו'ן גרמא ונשים חייבות בתפילין . והנה ל' עוד אם מפרשים אנו פסוק זה של כתנות עור על צינית ותפילין אי' לפרש שהיה מן עור ומש רק כמ' הקדמונים שבדוגמת שהק' בה מניח תפילין שהוא אור תפילין ודבר רוחני שהוא בסוד תפילין כמו כן נעשה לאדם . כי אי' לפרש על עור ממש שהרי בדר' הקשה כאן בפסוק זה ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור מהיכן היה אותו עור ופירש ביפה תואר שהרי לא הותר לו בשר לאכול ולא היה עם שום בהמה מתה או שחוטת . ומתרן במדרש שאותו עור היה מעורו של נחש . ולתפילין לא חזי עורו של נחש שהרי צריך להיות מודבק המותר בפיק' . ע"כ צ"ל כי היה אור תפילין . ולא עור תפילין . לכן יפה נדרש המדרש הלו בתורתו של ר' מ' דל' כתנות אור קאי על תפילין לפי דל' נשים חייבות בתפילין ומצאו כתוב שזורתו אור בא'ף כי תפילין של אדם הראשון לא היו מן עור ממש וכנז' מה שאין כן למאן דלא ס'ל הכי וסבר כי נשים פטורות מן התפילין . וע"כ ל' פירוש של כתנות עור כפסוטי' לפרש שהיה מן העור

פרש' ו'ל' אש של אשה יותר קשה וממהרת להפרע מן האיש מ'ש האי מצרף אש של אשה נוח ללנוק שאין אות של סה מפסיקתו אלא מחובר הוא ונקרא אש . אבל של איש אין אותיות של אש מצורפות יחד שהיו של שכינה מפסיקתן עכ"ל והנה רבינו בחיי ו'ל' מפליג ג"כ בעונש האשה החמורה משל האיש ונתן טעם לשבח לפי שהאשה נבראת בג' ע אחרי אשר כבר יצר את האדם וישם אותו בגן ויבירתה היה במקום הקדש לכן שביביו נשערה מאד להיות ענשה קשה ומרובה משל האיש . לא כן האדם אשר יצרתו היה חוץ לגן וכו' מן החולין ולוה אומר אני כי ו'כ הפסוק וינחם ה' כי עשה ה' את האדם בארץ שדקדקו רבנה לפרש מקרא זה ולדרכינו אף המקרא הזה וינא מירי פסוטי' אשר ניחם ה' כי עשה האדם בארץ ולא בראו בגן עק' כי אפשר שהיה מתקדש עמו בקדושה יתירה אלו היה יצירתו בקדש הדרן לקמא כי יותר קשה ענשה של אשה אחרי אשר היתה נבראת ממקום הקדש ומיללה קדושה . ולכן אמר אדם בחכמתו אשר קרא שמות לכל הברואים ועל האשה אמר לואת יקרא אשה שהיה שמה אש בלי הפסק אות של שכינה בנתיים . כדי שיהיה ענשה קשה מאד . ונתן טעם כי מאיש לקחה זאת אחרי אשר כבר היה האיש בג' ע לקחה ממנו . לכן ראויה להיות בעונש קשה להיות נקראת בשם אשה כנלע"ד פשוט :

ביאור הפסוק וינחם כי עשה האדם בארץ וביאור הפסוק לואת יקרא אשה וגו'

ר"ח דרש רבא בשכר שאמר אברהם אם מחוטעד שרוך נעל וכו' בניו לחוט של תבלת ורצועה של תפילין בשלמא רצועה של תפילין דכתיב וינא כל עמי הארץ בי שס'ה נקרא עליך ותניא ר' הגדול אומר אלו תפילין שבראש : אלא חוט של תבלת מא' היא . רתניא ר' מ' אומר וכו' :

פרש' ו'ל' בשלמא רצועה של תפילין איכא הנאה דכתיב וראו כל עמי הארץ וכו' . הא דניקט רבא למנא דכרי חפן וטעם

מסכת סוטה

ממש כי עשה אותן כתנות מעורו של נחש רק לר"מ פריך לומר
 בן הדרן לקמח הדאי מאן דסל תפילין הל' מ"ע שהיומן
 גמא ואין מניחין תפילין בשבת וי"ט א"כ הל' צינית במקום
 תפילין כגודע מדרז"ל שלכך נסתכה פ' צינית לפ' מקושא לפי
 שאמר מזה להק"ב כי מקושא חילל השבת על שלא היה לו
 שום זכרון מצוה בשבת מיד נתן הק"ב בה פ' צינית . וא"כ כמו
 שהתפילין הם לאות ולטוטפות כי בחזק וד הוציאו המצרים
 כמו כן במצות צינית פרש"י ול' בחומש כי תרגום של משלה
 תכלא לכך צינית הם תכלת כדו שזכרו שיכול הנכורות
 במצרים ואת בחינו הניל . א"כ שאל גרים להיות תכלת
 בנינית . אך לדעת ר"א דסל תפילין לאו מצות עשה שהיומן
 גמא ואף בשבת וי"ט מניחין תפילין לדרי' ח"ג עוד
 שום מופת ואת על יציאת מצרים וא"כ לומר הטעם דשאל
 גרים של תכלת על תכלא ושיכול בכורות כנ"ל . לכך היה
 ר"מ אומר מה בשבתה תכלת מכל מיני צבעונים מפני שתכלת
 דומה לים וכר' ולר"מ צבעא גרים . ועיין בחיבורו זה פ' אלוהו
 נשך ככ"מ כביאור הגמ' למה הווכר יצ"ת בניני ותמנא נחת :

לא מצי להקשו מאי אע"פ שאין ראוי לדבר . ידע שפירכי
 כונת ר' ישמעאל שזכות תולה פי הזכות של הסוטה שהיה
 בידה קודם החטא תולה לה . וא"כ אין ראוי גמורה מנכבד
 נצר שהאריכו י"ד חמש עבור זכות עשה אחר שעשה עבירות
 וכ"כ אל ה' ועשה נדקה כמאמר הנביא וחטאך כנדקה פרוק שש
 הוא ברין שיטול שכרו להיות הזכות תולה . משא"כ
 הזכות שכבר היה קודם החטא לזה אין ראוי לדבר רק זכר
 לדבר איכא . לכך פריך מתחלה מתניתין מיני וכו' בהא אפי'
 כר' ישמעאל לא אחיא דר' ישמעאל לא תני רק שנים עשר
 חדש . ותניתין תני שלשה שנים . וכדאי ידע המקשן טעם
 המתניתין דקתני שלשה שנים דיליף מאחאב וכדאית בתו'
 בשם הירושלמי ולכך לא פריך אמתניתין מנה"מ זכות תולה
 שלש שנים . לפי דודע דיליף מאחאב אך לזה הקשה דמתניתין
 דלא כר' ישמעאל . אך כאשר מתרן אשכחן קרא דתני
 ומתלית . נמנא לפ' אין הזכות תולה פעם אחת רק שנים
 עשר חדש הוקשה לו מאי מתרן בזה מ' תקשי למה לא קאמר
 ר' ישמעאל שלש שנים וליליף מאחאב . ואם המאנה רצה לחשוב
 מה דמתני ומתלית נימא תשעה שנים שהיא ג"פ שלשה שנים .
 דליכא למימר דלא מצי למילף מאחב לפי שלא ידענו אימתי
 היה הזכות אם קודם החטא או לאחר החטא . הלא"ן והדברים
 אם הוא יליף מנכבד נצר שהיה גדולי הזכות אחר החטא
 וכ"ל . יליף לזכות שקודם החטא . ומכ"ש דמצי למילף מאחאב
 שהדבר בספק אימתי היה הזכות . אלא ל"ל דפי' זכות תולה
 במתניתין ור' ישמעאל הוא דוקא בדומה לל"ג שאין זכות
 הנעשה אחר העבירה אותה זכות תולה ולכך לא מצי למילף
 זכות תולה יותר ע"כ חדש רק שני עשר חדש דלא מצי למילף
 מאחאב שהיה הזכות תולה שלשה שנים לפי שהדבר בספק מ
 מתי היה הזכות לכך פריך שפיר אפי' זכות תולה מיירי
 בזכות שאחר החטא וכדומה לנכבד נצר וכו' מאי אע"פ שאין
 ראוי לדבר הא ראייה גמורה היא ודוק היטב כי נכון הוא :

פרק היה נוטל

דב אם יש לה זכות תולה לה . יש זכות תולה שנה
 אחת ויש זכות תולה שני שנים ויש זכות שתולה
 שלש שנים . מני מתניתין דתניא כמה זכות תולה שלשה
 חדשים וכו' ר' א' בן יצחק אומר תשעה חדשים וכו' ר' ישמעאל
 אומר שנים עשר חדש ואע"פ שאין ראיה לדבר וכו' לדבר שנה
 להו' מלבא מ"ב ישפר עליך וחטאך בעיקה פרוק וגו' . וכתוב
 כולא מטא על נכבד נצר . וכתוב ולקצת ירחו תרו עשר .
 לעולם ר' היא ואשכחן קרא דתני ומתלית דבתיב בה אחר ה'
 על שלשה פשעי ארום ועל ארבעה לא אשיכנו . ומאי אע"פ
 שאין ראיה לדבר וכו' לדבר . דאיכא להפטר . ולמא שאני
 א"ה דלא מפיק עליהו :

דבא אמר רב יוסף מצוה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא
 בעי' דנא דלא עסיק בה אגוני מגנא . אצולי לא
 מצלא : תורה בין בעידנא דעסיק בה : בין בעידנא דלא עסיק
 בה מגנא ומצלא . מתקף לה רבא אלא מעתה דואג
 ואחיתופל מי לא עסקי בתורה אמאי לא הניגה עליהו . אלא
 אמר רבא תורה בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא . בעידנא
 דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי לא מצלא מצוה בין בעידנא
 דעסיק בה . בין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי
 לא מצלא :

פרש"י ול' לעולם ר' היא פי' מתניתין דקתני שלש שנים ר'
 היא דאשכחן קרא דאמר ותני שונה בהארכת ומן כולומר מקרא
 כתיב שהק"ב מאריך זמן אחר זמן עד שלשה פעמים הלכך
 הל' שלש שנים . ועל מה דפריך מאי אע"פ שאין ראיה לדבר
 זכר לדבר . ומאני דלמא שאני א"ה דלא משפק עליהו פרש"י
 ז"ל דלמא גבי א"ה שאני שאין ממהרין עליהם מן השמים לפקוד
 עונותיהם כע"ז . אכל מישאל ממהרין ליפרע בע"ז
 ומדקדקון אחריהם עכ"ל . הנה כל עין הרואה יראה תמיהת
 הקושיא אחר אחרת עד עתה לשאל מאי אע"פ שאין ראוי לדבר
 ולא שאל פל"ג בדבריו' גופא בדברי ר' מאי אע"פ שאין ראוי
 לדבר וכו' ועיין כס' שנות חיים הגדפס מחדש . ונלע"ד ע"פ'
 סבר' כ"גו' העונות כס' יפה מראה דודאי יש לחלק בין זכות
 הנעשה אחר העבירה . לזכות הנעשה קודם העבירה .
 שאפשר עבירה מכנה מצוה וכו' אינה תולה כלל מאחר שכבר
 נכבה הזכר כמה שעבר העבור א"כ כ"ו"ל אשכחא מסתבר ע"כ
 והנה כ"כ מצינו להדיא שאל דניאל וחטאך כנדקה פרוק נמנא
 טעסק במצוה אחר העבירה ו"ל כי בהא עדיף הזכר אחר עשה
 אחר העבירה לכפר עונותיו אך זה שהובא בת"כ בשם הירושלמי
 דיליף יש זכות תולה שתי שנים מאמנון ושלשה שנים מאחאב
 ע"כ באריכות וכס' יפה מראה דשם משמע כי לא ידענו אם
 אם זכות אמנון ואחאב היה קודם שעברו עבירות או אח"כ .
 רק כ"כ ידענו היטב כי היה אחר שעבר כבר כל העבירות .
 וכו' יתורן הכל על נכון וגם מה שהביאו התו' כאן בשם
 הירושלמי דיליף זכות תולה שתי שנים מאמנון ושלשה שנים
 מאחאב אשר זה לכאורה נראה כשפת יתר בדברי התו' .
 ולע"ד נראה הכל על נכון . דודאי בדברי ר' ישמעאל גופא

פרש"י ז"ל אגוני מגנא היינו מן היסורין . אצולי מן החטא לא
 מצלה . נמינו למדין שלפי המסקנא אף גבי תורה שנמשלה
 לאור אינה מנלת מן החטא בעידנא דלא עסיק בה ולכך חטאו
 דואג ואחיתופל אף שהיו רבים בתורה . כי בשעה שפרשו
 עצמם מל"ת היו יכולים לחטוא וכו' מ בין רב יוסף לרבא בפסוק
 הכולל כל התורה דאפליגו בה תנאי במנחות . דסל
 לר' ישמעאל דפסוק לא ימוש ספר התורה הזה מפיך הוא
 דברים ככתבן וחובה הוא להגות בתורה יומם ולילה .
 ורשב"ג סבר דפסוק זה לא ימוש אינו חובה ולא מצוה אלא
 ברכה לפי שראה הקדוש ברוך הוא ליהושע שדברי תורה ה'
 חביבים עליו אל הוואיל וד"ת חביבי עלך לא ימוש ספר התורה
 הזה מפיך . והנה כל ימי תהמתי לדעת מה ראוי אבות
 העולם לחלוק בדבר הזה ומה ראה רשב"ג להוציא המקרא הזה
 הזה מירי פשוטו שלא ימוש לא נאמר אפי' למצוה בעלמא אכל
 השת' לפ' זיחא דמאן דסל כי התורה דוקא בעידנא דעסיק
 בה מגנא מן החטא ולא בעידנא דלא עסיק בה לדרי' פ"ל דלא
 ימוש

ימוש הוא דברים ככתבן וחובה לכל ישראל שלא ימוש ספר
התורה מפניהם כדי שיעסקוה תמיד ותציל מן החטא
ומאן דל כי התורה אף בעידנה לא עסקו בה אזולי מצלה
מן החטא לדריה סל לפסוק זה אינו לא חובה ולא מצוה כי
אין בהתמדת התורה שום פועל וינא כי אף בעידנה לא
עסקו בה אזולי מצלה מן החטא והנה אי נימא כי תור בעידן
דעסקו בה דוק אזולי מצלה מן החטא איכא א"כ שום אדם
לבקשת רחמים שיגבל מנה"ר כי אם ישנע בו מגול זה
ימשכהו לבה"מ כי התורה אזולה מצלה וליכא למפרך בקושית
הגמרא דואג ואחיתופל דעסקו בתורה אחי לאתגין עליהו
דיל כתיבון הגמרא שהם חטאו בעידנה לא עסקו בה ואז
אזולי לא מצלה מן החטא אבל אי נית כי התור אף בעידנה לא
עסקו בה אזולי מצלה מן החטא איכא דואג ואחיתופל שלא הגיב
עליהם התורה הו אמטעם שכתב מו הגאון כח"א לפי שלא
נקשו רחמים ע"ז כמרו"ל בפסוק מיתן והיה לבנים זה וכו'
שאל הקב"ה כפויי טובה שהיה להם לומר תן לנו חתה . א"כ
מו האים הירא לדבר האשר רוצה להגבל מן העבירה נרין
לבקש רחמים על עצמו שיתן לו הקב"ה לב טהור
ולא יהיה כדואג ואחיתופל וסיעהם וכוה תבין דברי
הגמרא וחי' דותם כי הו' מיפטר רבין מבי ר"ש בר נחמני
כי הו' אמרי הכי אלופינו מסובלים חלוטינו בתורה ומסובלים
מיפטרין במנות אין פרך ואין יוצאת וגו' אין פרך שלא תהא סיעתינו
בסיעת שאול שינא מהם דואג ואין יוצאת שלא תהא סיעתינו
כסיעתו של דוד שינא מהם אזיתופל וכו' דקדקו היטב כי
הו' מיפטר רבין מבי רש"ב דוק אמרי הכי לפי דלא שר תנאי
דסל לתורה בעידנה דעסקו בה דוק אזולי מצלה איכא דואג
ואחיתופל הו' רשעים לא הגיבה התורה עליהם לפי שחטאו
בעידנה לא עסקו בה . והרונה להיות ירא השלם יהיה
כמותם לא ימוש ספר התורה הו' מפייהם . אך כי הו'
מיפטר רבין מבי רש"ב דל לפסוק לא ימוש אינו לא חובה
ולא מצוה ע"כ סל כי התורה אף בעידנה לא עסקו בה
אזולי מצלה מן החטא . וא"כ דואג ואחיתופל דעסקו
בתורה הו' מראוי שתגין התורה עליהם ואעפ"כ לא
הגיבה ע"כ כל כי הכל בידי שמים ונרין הכל לבקשת רחמים
עם התור והמנו לכך אמרי הכי אלופינו בתור ומסובלי במנות
ואין לתלות שהם נדויים ולא חטאו כלום לפי דהתורה אזולי
מצלה דא"כ למה לא הגיבה התורה על דואג ואחיתופל וכו' ל
לא כל שהכל תלוי בבקש רחמי לכך אמרו אין פרך ואין יוצאת
שלא תהא סיעתינו כסיעת שאול שינ' דואג ואחיתופל ודוק :

כבר למד הלל . תא גערוז ונפלו על זה נאמר אם יתן איש
כל הון ביתו וגו' הנה כל הקורא ודוק בהרים לדעת פירוש
דהאי גמרא לדעת המקשן שהקשה מאי בון יכונו לו אחרי
מימרא דרב יוסף שהם לא ידעו כי עבירה מכבה מצוה ואין
עבירה מכבה תורה פריך מאי בון יכונו לו . אבל כל דרך
זה שפירשנו למעל' דאם נא לתורה אף בעידנה לא עסקו בה
אזולי מצלה מן החטא . פסוק זה של לא ימוש לא נאמר לחובה
ולמצוה רק לברכה . כי אם עסק בתורה פעם א' לא יאונה
לו כל און . אבל אי נימא דתורה בעידנה עסקו בה דוק
אזולי מצלה מן החטא . או פסוק לא ימוש נאמר לחובה כתי
שהתורה תצילהו מן החטא והנה אם נאמר דהחטא רק שאין
עבירה מכבה תורה יקשה קושית הגמרא אחי לא הגיבה
התורה עליו דלא ליתי לידי חטא וכמו שהקשו בגמרא על
דואג ואחיתופל . אלא כל דתורה בעידנה לא עסקו בה לא
מצלה מן החטא . לכך המקשן לא רצה להקשות מאי בון
יכונו לו שסבור היה דשפיר קאמר קרא אחרי דמאי אהני זה
שמחוק ידי לומדי תורה כדי שילמוד תמיד הלל לא ימוש אינו
לא חובה ולא מצוה . ושכר תורה הו' אף למי שאינו הונה
בה ימוש ולילה כי אזולי מצלה אף בעידנה לא עסקו בה .
ואל תשיכני מדוד אחי לא הגיבה התורה עליו שלא יחטא .
באמת אמרו כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה וכו' נאמר
וה' עמו . אבל השתא דאמר רב יוסף והס לא ידעו כי אין
עבירה מכבה תורה ש"מ דוד חטא רק מה שהיה עמו ולא
עזבו לפי שאין עבירה מכבה תורה . אבל באמת דוד חטא
ול דתורה בעידנה לא עסקו בה לא מצלה מן החטא .
וא"כ טובה גדולה הו' מי שמחוק את חברו שיתמיד בלימודו
יומש ולילה וכוה מצילו מן החטא . ואם כן למה בון יכונו לו
אף יתן איש אתוהו ביתו בהבה . לכך משני באמת לא
כשמעון אחי עזריא אלא כהלל ושכנא שלא החזיק שבא ידו
הלל כלל . רק לסוף אמר תא ונפלו בהדדי ינא ב"ק אם
יתן איש את כל הון ביתו וגו' . והשתא דקאימ' באשתא דא
אמינא דהו' כונת מר"ל במדרש שחר טוב בפסוק יהי לבי
תמים בתקך למען לא אבוש ו"ל קדרה שבגלתי בה קדשים
לא אכלתי בה חולין למען לא אבוש . ביאורו כך הו' עדה ג'
בזכמים ו"ל אשכחן חטאת דמקדשת בגלוב . פ"א שכלו
בקדירה חטאת אסור לכל בה חולין שאר קדשים מ"ל
דמקדשים בגלוב . ומשני אמר קרא זאת התורה לעולה
למנחה לחטאת וגו' מה חטאת מקדשת בגלוב אף כל הקדש
מקדשים בגלוב . והנה ב"ל מה שפרטה התורה כל הקרבן
כפני עצמו עולה ומנחה ושלמים כל לכל איש מעל' מה שאין
בחבירו כדעביד באמה זריכותא , בגמרא דהדא מתדא לא
מצי למילף והנה עוד דר"ל במנחות מפסוק זאת התורה
לעולה למנחה שכל העוסק בתורה א"כ לא עולה ולא מנחה
וכו' ופרש"י ללפי שתורה מכפר עונות . וג"כ נרין לפרוש
כל הקרבנות ככל מאס דככל חד יש מעלה מה שאין בחבירו .
ואעפ"כ תורה עדיפא מכלהו והנה בגמרא דשבת פרק כמה
בהמה . ארש"ב ארי כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה
נאמר והי דוד בכל דרכיו משכיל וה' עמו אפשר חטא בא
לידו וה' עמו . אבל אי נאמר דאין עבירה מכבה תורה לפי
שתורה מכפרת עין י"ל כי דוד חטא . רק כי אין עבירה מכבה
תורה לכך וה' עמו . לפי' ושה אמר דוד קדירה לבגלתי בה
קדשים . אפילו שאר קדשים שאין חטאת היתו נוסה שלא
לאכול בה חולין והוריתו להלכה דקדשים מקדשים בגלוב כמו
חטאתהיקש דזאת התורה לעולה וגו' למען לא אבוש שאם לא
היתי עושה כן והיתי דורס זאת התורה לעולה לחרות כי
העוסק בתורה א"כ לא עולה לפי שתורה מכפר עון ואין
עבירה מפכה תורה היתו מתבייש שהין רבים אומרים לנפשי

ביאור
הגמרא
כי הו'
מיפטרין
רבין
מבי
רש"ב
א"כ
כ"י
וכו'

ביאור
הדרש'
יהי
א"כ
ח"י
בחיך
קדירה
שבגלתי
בה
קדשים
וכו'

פרק בשם

דוד חזקוני עמו לפי שאין עבירה מנכה תורה וככל דרך :

דבר בו ביום דרש ר' עקיבא או ישיר משה ובני ישראל ויאמרו לאמר שאין תלמוד לומר לאמר תלמוד שאין ישראל עונים אחיו משה בגדול המקור את ההלל והם עונים אחריו ראשי פרקים משה אמר אשירה לה ישראל אומרים אשירה לה ימשה אמר כי נאה נאה וישראל אומרים אשירה לה ר'א בנו של רבי יוסי הגלילי אומר קטן שמקרא את ההלל והם עונים אחריו מה שהוא אומר משה אמר כי נאה נאה וישראל אומרים כי נאה נאה וכו' : בסמי קטלנו ר' עקיבא סבד לאמר אשירתא קמייתא ואליעוד בנו של ר' הגלילי סבד לאמר אבל מילתא ומילתא :

פירש כי רע"ק סבר שמה שנאמר ויאמרו לאמר לא קאי רק אמילתא קמייתא שעל כל דברי השירה שאמר משה לא אמרו ישראל רק אשירה לה ור'א בנו של ר' הגלילי סבר שישראל בעצמם אמרו כל דברי השירה ולאמר קאי אבל מילתא ומילתא התמיהות בכאן מבוארות ומופשות מה ראו לחלוק רע"ק ור'א בנו של ר' הגלילי מסבד דנפשייהו כלי שום הבאת ראיה דהא בתיבת לאמר איכא לפרושי אמילתא קמייתא וגם אבל מילתא ומילתא וגם מה ראו לדרוש המדרשים האלו בו כיום דוק דהא ידעת כל היכא דתינון בו ביום ההוא וימא הוה שמיניהו לראב"ע לנשיא כל דתרווייהו בשיטתיהו אזלי רע"ק בשיטתיהו ור'א בנו של ר' הגלילי בשיטתיהו דאכנה ר' הגלילי ולכך הזכירו בשם אביו בנו של ר' הגלילי וכו' כיום דוקא הזכירו לדרוש כל אפי' של ויאמרו לאמר כדי לתרץ פלוגתתם שנמקום אחר מה שלא יקשה בוין אחר רק בו ביום ההוא וימא דקא גריס דוה תדע פלוגתת ר' הגלילי ורע"ק בפסוק אס לא יבאל באלה ר' הגלילי אומר באלה לשחרור פי גאולת קרובים לשחרור וגאולת שאר אדם לשעבוד ור'ע"ק לכוהיפך גאולת קרובים לשעבוד וגאולת כל אדם לשחרור ע"ש באריכות בגמרא דקידושין דף ט"ו והנה לפי דרז"ל שדרשו במדרש על פסוק אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים כדאי היא ההוצאה שתיחולי לעבדים ע"כ מוכח בזה דגאולת קרובים לשעבוד אשר אמר כדאי ההוצאה שנאל לכוני ישראל עם קרובו לכו לעבדים נשמע כי גאולתו וגאולת קרובים לשעבוד אך עוד דרשו רז"ל לפי שנים נראה כמחור ובסמי נראה כוון כי כוונת נאים הם ד"ת כשיוצאים מפי וקן וכדי שלא יאמרו שני רשויות הם לכך אמר אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים חני הוא שנים ואני הוא כסמי וואס כן לפי דאי נימא כדרש זה לא מצינו אסר דאיה דגאולת קרובים לשעבוד אך זה לא ידענו בפועל אס נאים הם לדברי תורה כשיוצאים מפי וקן או נימא קטן וגדול שם הוא ותורת זקן ונחור אס אך ההוא וימא שמינו לראב"ע לנשי דאיתרמיש ליה ניסא וזהדרו ליה תמיני סרי דרי חיותא כודאי לא עביר הקב"ה ניסא לשקרא להוקין לבן י"ב שנה אמור מעתה ויווכח בהוכחה גדולה כי נאים לד"ת נשעה שהם יוצאים מפי וקן דוקא ועוד יש בה טעם וסברא דאי נימא דראו ישראל ניס להקב"ה כדעת מרז"ל שראו אותו אפילו תיזוקות ואמרו זה אלי ואנוהו והורו באבנב זה אלי אזי נראה כדעת המדרש הכלל שלכך נאמר אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים לומר אני הוא שנים ואני הוא שנסמיני אבל אי נימא דישראל לא אמרו כלל זה אלי ואנוהו כי לא ענו אחרי משה רק ראשי פרקים משה אמר זה אלי וישראל אמרו אשירה לה כי לאמר לא קאי רק אמילתא קמייתא א"כ יקשה אנכי ה' אלהיך למה נאמר ונ"ל בפשט הראשון כדאי היא ההוצאה שתיחולי לעבדים לפי גאולת קרובים לשעבוד

רוב ונקמה וגזעקת ורע שאם היתה עקרה נפקת דרע"ק אל ר' שמעאל אב יסתרו כל העקרות ויפקדו וו שלא נסתרה חפסירח אלא שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח נקבות יולדת זכרים וכו' : הקפו כתוספת ולימא ר'י גס לנפשיה כן יסתתרו כל היולדות בצער וילדו בריוח וו שלא נסתרה הפסירה והיניח הלכך בצע ולעל כלק"מ אחרי דרז"ל בגמרא דסוטה בפסוק ותהר ותלד בן מקיף לידתה להורתה מה הורתה שלא בצער אף לידתה שלא בצער מכאן לנשים דקניות שלא היו בפתקה של חוה אס כן לק"מ דיוסתתרו כל היולדות בצער ויפקדו ואזה כשרה שלא תרצה להסתתר להביא ענמה לידו תעד תפסיד דלמה לה להסתיר ענמה הלא אס תהיה וראת ה' ומשכלת תלד בריוח אף בלא הסתר משא"כ אס היא עקרה להיות נפקדת זה פריך שפיר כי כויה דקניות עקרות היו ובני לאו כוכותא תליא מילתא וזהו נריכה להסתתר כדי שתפקד כמרז"ל על ויפקד את שרה וכו' וכוה תבין אמרות טהורות של אמנו רבקה שאמרה אס כן למה זה אנכי שדרז"ל אס כן גדול צער העיבור למה זה אנכי למה היתי מתפללת על ההריון אשר דכרתי נראים תמוהים וכי כשביל צער העיבור לא היתה מתפללת על ההריון אבל לפי נימא זה תדע מ"ש החכם הרב הגדול המנוח בספ' נחלת בנין והאריך בלשונו לשון לימדוים כי רבקה היתה נחשדת מאליעזר עבד אברהם כדאיתא בפ"א ורבקה היה לה דין'א נחשדת כי רבקה היתה ככר מקודשת ע"י שליח לניחא ור'א כדן היתה שתפקד ע"ש באריכות ואחר כך כהקדמה גפלאה הלל כנ"ס פרק השותפין בס"ד והנה לפי לא הית נריכה רבקה לתפל להתפלל על ההריון כי כדן הוא שתפקד מטעם הל"ל אך זה יתכן לדעת רע"ק שאם היתה עקרה נפקדת וכבר נסתרה דעה זו מקושית ר' ישמעאל שאמר יסתרו כל העקרות ויפקדו אס לא שנאמר דמטעם זה אינו נסתר לימוד שאם היתה עקרה נפקדת דהא גס לדברי ר' ישמעאל שאמר שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח גס כן הקושיא היא יסתרו כל היולדות בצער וילדו בריוח ולפירש שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח אחרי שנים עתה לא פלטינו מקושי' היא יסתרו כל היולדות בצער וכו' אבל אי נימא דנשים דקניות אינן בכלל הקוללה ויולדות בריוח יש להוציא המקרא מדי פשוטו בזה הקושיא של ר'י יסתרו כל העקרות ויפקדו דל"ל לימא ר'י גס לפשיה יסתרו כל היולדת בצער ויפקדו דו אינה נריכה להסתתר לפי שתוכל ללדת שלא בצער אף בלא הסתרה וכו' ונהנה משארז"ל בגמרא דסוטה הל"ל מקיף לידתה להורתה מה הורתה שלא בצער וכו' פ"ה המפרשים דמסתמו בעיבור ליכא צער וע"כ לא אסמיניהו קרא להורות כי הליך שיה היתה לעיבור לפי שגשים דקניות אינן בפתקה של חוה לכך יפה אמרה אותה דקת ותאמר אס כן גדול צער העיבור דא לא למדרש דמקיש לידתה להורתה מה הורתה שלא בצער דהיא נופיאמ"ל דהא חוינן כי גדול צער העיבור ואס כן דליתא להדרוש הל"ל קושיית התוספת במקומה עומדת שאף אס נפרש ונקמה וגזעקת ורע שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח יקשה גס כן קושיית הגמרא יסתרו כל היולדות בצער וילדו בריוח ואס כן לפי למה לנו להוציא המקרא מדי פשוטו ולפרש כי ונקמה וגזעקת ורע הוא שאם היתה עקרה נפקדת א"כ למה זה אנכי למה היתי מתפללת על ההריון הלא בלא תפלה היתי נפקדת כי כדן כן וככו"ל ודוק :

ביאור הפסוק של ותחר רבקה אס כן גדול צער העיבור למה זה אנכי מתפללת על ההריון אשר דכרתי נראים תמוהים וכי כשביל צער העיבור לא היתה מתפללת על ההריון אבל לפי נימא זה תדע מ"ש החכם הרב הגדול המנוח בספ' נחלת בנין והאריך בלשונו לשון לימדוים כי רבקה היתה נחשדת מאליעזר עבד אברהם כדאיתא בפ"א ורבקה היה לה דין'א נחשדת כי רבקה היתה ככר מקודשת ע"י שליח לניחא ור'א כדן היתה שתפקד ע"ש באריכות ואחר כך כהקדמה גפלאה הלל כנ"ס פרק השותפין בס"ד והנה לפי לא הית נריכה רבקה לתפל להתפלל על ההריון כי כדן הוא שתפקד מטעם הל"ל אך זה יתכן לדעת רע"ק שאם היתה עקרה נפקדת וכבר נסתרה דעה זו מקושית ר' ישמעאל שאמר יסתרו כל העקרות ויפקדו אס לא שנאמר דמטעם זה אינו נסתר לימוד שאם היתה עקרה נפקדת דהא גס לדברי ר' ישמעאל שאמר שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח גס כן הקושיא היא יסתרו כל היולדות בצער וילדו בריוח ולפירש שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח אחרי שנים עתה לא פלטינו מקושי' היא יסתרו כל היולדות בצער וכו' אבל אי נימא דנשים דקניות אינן בכלל הקוללה ויולדות בריוח יש להוציא המקרא מדי פשוטו בזה הקושיא של ר'י יסתרו כל העקרות ויפקדו דל"ל לימא ר'י גס לפשיה יסתרו כל היולדת בצער ויפקדו דו אינה נריכה להסתתר לפי שתוכל ללדת שלא בצער אף בלא הסתרה וכו' ונהנה משארז"ל בגמרא דסוטה הל"ל מקיף לידתה להורתה מה הורתה שלא בצער וכו' פ"ה המפרשים דמסתמו בעיבור ליכא צער וע"כ לא אסמיניהו קרא להורות כי הליך שיה היתה לעיבור לפי שגשים דקניות אינן בפתקה של חוה לכך יפה אמרה אותה דקת ותאמר אס כן גדול צער העיבור דא לא למדרש דמקיש לידתה להורתה מה הורתה שלא בצער דהיא נופיאמ"ל דהא חוינן כי גדול צער העיבור ואס כן דליתא להדרוש הל"ל קושיית התוספת במקומה עומדת שאף אס נפרש ונקמה וגזעקת ורע שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח יקשה גס כן קושיית הגמרא יסתרו כל היולדות בצער וילדו בריוח ואס כן לפי למה לנו להוציא המקרא מדי פשוטו ולפרש כי ונקמה וגזעקת ורע הוא שאם היתה עקרה נפקדת א"כ למה זה אנכי למה היתי מתפללת על ההריון הלא בלא תפלה היתי נפקדת כי כדן כן וככו"ל ודוק :

ביאור הפסוק של ותחר רבקה אס כן גדול צער העיבור למה זה אנכי מתפללת על ההריון אשר דכרתי נראים תמוהים וכי כשביל צער העיבור לא היתה מתפללת על ההריון אבל לפי נימא זה תדע מ"ש החכם הרב הגדול המנוח בספ' נחלת בנין והאריך בלשונו לשון לימדוים כי רבקה היתה נחשדת מאליעזר עבד אברהם כדאיתא בפ"א ורבקה היה לה דין'א נחשדת כי רבקה היתה ככר מקודשת ע"י שליח לניחא ור'א כדן היתה שתפקד ע"ש באריכות ואחר כך כהקדמה גפלאה הלל כנ"ס פרק השותפין בס"ד והנה לפי לא הית נריכה רבקה לתפל להתפלל על ההריון כי כדן הוא שתפקד מטעם הל"ל אך זה יתכן לדעת רע"ק שאם היתה עקרה נפקדת וכבר נסתרה דעה זו מקושית ר' ישמעאל שאמר יסתרו כל העקרות ויפקדו אס לא שנאמר דמטעם זה אינו נסתר לימוד שאם היתה עקרה נפקדת דהא גס לדברי ר' ישמעאל שאמר שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח גס כן הקושיא היא יסתרו כל היולדות בצער וילדו בריוח ולפירש שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח אחרי שנים עתה לא פלטינו מקושי' היא יסתרו כל היולדות בצער וכו' אבל אי נימא דנשים דקניות אינן בכלל הקוללה ויולדות בריוח יש להוציא המקרא מדי פשוטו בזה הקושיא של ר'י יסתרו כל העקרות ויפקדו דל"ל לימא ר'י גס לפשיה יסתרו כל היולדת בצער ויפקדו דו אינה נריכה להסתתר לפי שתוכל ללדת שלא בצער אף בלא הסתרה וכו' ונהנה משארז"ל בגמרא דסוטה הל"ל מקיף לידתה להורתה מה הורתה שלא בצער וכו' פ"ה המפרשים דמסתמו בעיבור ליכא צער וע"כ לא אסמיניהו קרא להורות כי הליך שיה היתה לעיבור לפי שגשים דקניות אינן בפתקה של חוה לכך יפה אמרה אותה דקת ותאמר אס כן גדול צער העיבור דא לא למדרש דמקיש לידתה להורתה מה הורתה שלא בצער דהיא נופיאמ"ל דהא חוינן כי גדול צער העיבור ואס כן דליתא להדרוש הל"ל קושיית התוספת במקומה עומדת שאף אס נפרש ונקמה וגזעקת ורע שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח יקשה גס כן קושיית הגמרא יסתרו כל היולדות בצער וילדו בריוח ואס כן לפי למה לנו להוציא המקרא מדי פשוטו ולפרש כי ונקמה וגזעקת ורע הוא שאם היתה עקרה נפקדת א"כ למה זה אנכי למה היתי מתפללת על ההריון הלא בלא תפלה היתי נפקדת כי כדן כן וככו"ל ודוק :

לשעבוד לכן כל הימים לא רצה רע"ק לדרוש פי' של ויאמרו
 לאמר רב דבי רבי לפי שבו ביום שמינוהו לראב"ע לכשי ואתרתי
 נקרא ויהדרו ליה תמימי סרי דרי חיותא ויאמרו כי פי' של
 אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים הוא לפי שנים
 גדמה בכחור ובסיני נדמה כזקן לפי שגאה לתורה כשיצאת
 מסיני הזקן והראיה נראה מראב"ע הנשיא ככל' אבל לא בא
 ללמדנו שגדאי ההוצאה שהוציא בני ישראל ממצרים להיות
 לו לעבדים לפי שגאולת קרובים לשחרור . לכן בו
 ביום דרש רע"ק או ישיר משה וגו' ויאמרו לאמר שלא אמרו
 ישראל רק ראשי פרקים על כל דבר ודבר שאמר משה לא
 אמרו ישראל רק אברהם לה' ולאמר לא קאי רק אמילת קמייהא
 א"כ מ"ל שנים ראו אותן דליכ למילף ממה שאמרו ישראל זה
 אלו והורו בארבע באמת לא אמר רק משה זה אלו . ור"כ
 ליכא למימר שלכן נאמר אנכי וגו' לומר אני הוא שנים ואני
 הוא שבסיני שלי' דרשתו לא ראו אותן ביום כלל . ונ"ל
 להורות בא כי כדאי ההוצאה שתהיו לעבדים אם כן מוכרת
 סבתו של רע"ק דגאולת קרובים לשעבוד . ור"א בנו של ר"י
 הגלילי כשיתיה לזכרה אזיל דם'ל גאולת קרובים לשחרור
 ונ"ל אנכי ה' אלהיך וגו' להודות לא אני הוא שנים ואני הוא שבסיני
 לפי שנים ראו אותן כבחר לכן דרש כי ישראל ראו אותן ביום
 שהם בעצמם אמרו זה אלו והורו בארבע על הקב"ה לכן בו
 ביום דרש כי ישראל אמרו את כל דברי השירה מה שאמר משה
 ולאמר קאי אבל מילתא ומילתא וא"כ יפה אמר אנכי ה' אלהיך
 וגו' אני הוא שנים ואני הוא שבסיני ובאמת גאולת קרובים
 לשחרור ודו"ק :

רבה בו כי דרש ר' בון הורקנס לא עבר איוב את המקום
 אלא מאהבה שנאמר הן אם יקטלני לו
 אייחל : וערויין חובר שקול לו אני מייחל . או אני מייחל
 ת' לו עד אנוע לא אסיר תומתי סמני לי מרשמהבה עשה
 אר יתושיע מי יגלה עפר מעיניך ריב' שחיית ודרש כל ימך
 לא עבר איוב את המקום אלא מראה שנאמר איש תם וישר ירא
 אלקים וגו' . והלא יתושיע בן הורקנס תלמיד תלמיד לומר
 שמאהבה עשה :

הנה יפלא מאד אשר משמיעונו התנא שבו ביום דרש ר' בן
 הורקנס לא לא עבר איוב וכו' כאלו ההוא יומא קא גרים לדחש
 כן מה שלא היה יכול לדרוש בשאר הימים . ונסמיה זה שא"ר
 יהושע מן יגלה עפר מעיניך ריב' אשר ר' בן הורקנס לא
 דרש כמוהו הלא התורה מוכחת בקרן זוית וכל הרונה לדרוש
 ידרוש . כ"ל לפי מאי דבסמוך לזה פריך בגמרא ונחוי האי
 לא היכי כתיב אזי בלמ' ד אלף לא הוא . ואזי בלמ' ד ו' לו הוא
 ומשני וכל היכא דכתיב בלמ' ד אלף לא הוא אלא מעתה דכתיב
 בכל צרתם לא נר הכ' דלא הוא . וכ"ת ה' ב' והא כתיב ומלאך
 פניו הושיעם . אלא משמע הכי ומשמע הכי . ועיין פרש"י
 ז"ל שהביא לשון הרמב"ם שאין ללמוד מזה כלל אם כתיב באלף
 או ביון איש לפרש על הן או על לאו . אף אם כתוב באלף
 לבד . והנה הראיה מוכחת מפסוק בכל צרתם לא נר
 שכתוב באלף ואעפ"כ מתפרש כמו ב"ו כי לו נר צרת
 ישראל כנודע כי השכינה עמנו בגלות . וכל מקום שגלו
 ישראל שכינה עמם . והנה זה יודעת גמרא ערוכה פ'
 תפלת השחר שבו ביום שמינו לראב"ע לנשיא היה מחמת
 השואל שאל בבה"מ תפלת ערבית רשות או חובה שאמר ר' ג'
 חובה . ור"י אמר משמו רשות והיה מחלוקת בבית המדרש
 עד כי עברו לר' ג' משאיותיה ואוקמוהו לראב"ע . והנה זה
 תלמוד השואל שאמר בגמרא רש"י הוא אשר חיבר ספר
 הוזהר תמצא סוד ה' ליריאיין בפרשת וינא באריות דאיות
 אמרי רבין תפלת ערבית חובה ורשות כי תפלת ערבית הוא
 חובה כי זו תפלה תקן יעקב נגד השכינה שהיא עמנו בגלו

ביאור
 הנראה
 תפלת
 ערבית
 רשות

רבנו אלא מעתה וכתיב בכל צרתם לא נר ה' ולא הוא
 וב"ת ה' הוא כתיב וסלאך פניו שיעם :

רש"י ראו בן תמוהו היכא רמיזא בקרא ומלאך פניו הושיעם
 כי בכל צרתם לומר . כ"ל לפי דתינין תמן פרוק בגמרא הדין
 אר"מ בשעה שהאדם מנטער שכינה מה אומרת קלני מראשי
 קלני מורעי . ואם על דמין של רשעים שנספך כך . ק'ן
 על דמין של צדיקים . וזה למוד רז"ל מדכתיב כי קללת
 אלקים וגו' פרש"י קללת לשון קללית שראשו אינו קל עליו
 כביכול כיראשו ככד עליו מרוב צעם . על דמין של רשעים
 שנספך אלו הנספלין ונתלין . וא"כ מנינו להדיא שהקב"ה
 מנטער צרתן של ישראל אף בצער הרשעים . אך כי
 בירושלמי פרוק כהן גדול איתא וז"ל אית בעי משמעיה מן
 הדא פי' מה שמעמאין למת מצוה יליף מן הדא לא יטמא בעל
 בעמ' ולאחלו . להחלו הוא דאינו מטמא . אבל מטמא
 הוא למת מצוה . ואית דבעי משמעיה מן הדא כי קללת
 אלקים וגו' כל שהוא מוזהר על קללת השם מוזהר הוא על מת
 מצוה

מסכת סוטה

גמ' כנכרות לעולם ויהר אדם בתפלת המנחה שהיה אליהו לא
 נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר ויהי כעלות המנחה ויגש
 אליהו וגו' . כי זה תדע מ'ש כאן בגמרא לכתך תפלה בכל
 לשון משום דתפלה רחמי נינהו . כל היכא דנביא מנבא .
 פרשי באזיה לשון שהוא שומע ומורגל בו ותפלל כד' שידע
 לכיון בתפלתו . והנה לדברי החולקים על הרמב"ם ל' דלאן
 ארמי לאו דוקא אלא כל לשון שאינו לשון הקדש אין מלאכי
 השרת מכירין ויודעים בו א"כ יחד שהוא עם הארץ ואינו
 יודע בלשון הקדש א"ל לו לכיון בתפלתו כי כל לשון הקדש אינו
 יודע . וכשאר לשונות א"ל לו להתפלל כנב"ל אך להכניס בסוד
 ה' היודעים כי תפלת שחרית מקבל מיכאל שהוא נגד אברהם
 שתיקן תפלת שחרית . וגבריאל שהוא נגד יצחק מקבל
 תפלת המנחה שתיקן יצחק . ולכך אליהו שרצה שתרר א"ל
 מן השמי' ותא"ל הקרבנות נגש בתפלת המנחה ע"י גבריאל
 שר של א"ל כנודע בגמרא דפסחים וא"כ כן יפה א"ל חלבו
 לעולם ויהר האדם בתפלת המנחה דייקא שזיהר לכיון בתפלת
 המנחה אף כי הוא אדם יחודי אפשר לכיון בתפלת המנחה לבי
 שראוי להתפלל בתפלת המנחה בכל לשון אף כי יחד דלא
 שייך כאן שאין מלאכי השרת נוקקין לו . שהרי גבריאל היודע
 בכל לשון כנב"ל ואף בלשון ארמי מקבל תפלת המנחה לכך
 אפשר להוהר בתפלת המנחה יותר מאשר תפלות המתקבלים
 ע"י המלאכים שאינם מכירים בשום לשון חוץ מלשון הקדש .
 זאת מאן יומר גבריאל ממנה על תפלת המנחה . שהרי
 אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר ויהי כעלות
 המנחה ויגש אליהו ויאמר ענני ה' ענני שתרר א"ל מן השמי'
 ותא"ל הקרבנות וע"כ הו' היה כוונת שליטת שר הא"ל
 שהוא גבריאל כנב"ל וא"כ אורחין נימא מילתא וטיבא לשבח
 מה שניגש אליהו בתפלת המנחה דוקא לומר ענני ה' ענני רק
 בהקדים מה שמעתי מפה מפיך מרגלית הרב המאמר

מצוה ואל"כ אם נא"כ קבלת חלקים אתי להור' שמשאין למת
 מצוה אין אף לימוד כי הקב"ה מנטער בגדת ישראל אך לגמ'ר
 דין וליף מ'ת'ען בעמיו כי בעמיו הוא דאינו מטמ' אבל מטמ'
 הוא למת מצוה אך על בעמיו יש עוד דרש בת"כ וז"ל יכ' אפי'
 פירשו מדרכי ציבור משאין להם . ת"ל בעמיו כוונת
 שהם עובדים מעשה עמיו ולא כוונת שפירשו מדרכי ציבור .
 והנה כוזה נדרש פסוק ולאחותו התולה וגו' לה יטמא על
 ישראל שהם אחותו של הקב"ה לה יטמא בגלות אמור מעתה
 אף כי הרשו מדרכי הציבור משאין להם . והנה הרד"ק
 ז"ל פירש על פסוק ומלאך פניו הושיעם דקאי על מיכאל שר
 הפנים שנקרא מלאך פניו וכל מקום שמיכאל נראה שם
 השכינה נראה והסיכו אשר דברו רז"ל אחרי שזה נודע כי
 מיכאל הוא הכהן הגדול למעלה א"כ בכל מקום שמיכאל
 נראה ורשאי להיות שמה . גם השכינה נראה אף כי אליהו
 פהו הוא רשאי להיות בכל מקום אשר מיכאל שם . אם כן
 יפה מדוקדק דברי רז"ל . אלא מעתה בכל כרתם לא נר
 ה"כ דלא הוא . ומקרא מלא דיבר הכתוב כי קבלת חלקים
 שהקב"ה מנטער אף בגדת הרשעים ומכ"כ צצרת הנדיקים .
 וזאת כי קבלת חלקים לאורווי . אלא על מת מצוה .
 וא"כ ז"ל כי בעמיו אתי ללמד שאין משאין למי שפורש עצמו
 מדרכי הציבור . וזה א"ל לומר שהרי כתיב ומלאך פניו
 הושיעם שזהו שר הפנים מיכאל הכהן הגדול והאך
 הוא מטמא עצמו להפורש עמם מדרכי ישראל . אלא
 ז"ל דבעמיו להורות אתי על מת מצוה . וקבלת חלקים
 להורות בא' שהקב"ה מנטער בגדת ישראל . וא"כ כן א"ל לומר
 דככל כרתם לא נר וכנב"ל דוק :

שעם
 על
 משרו
 כל
 מקום
 שמיכאל
 נראה
 שם
 השכינה
 נראה

פרק אלו באמריך

רבו תניא רשבי אוסריאוס אוסר שבחו בק"ל גמור' ונגותו
 בקול רם שבחובקול גמור' טוידומעשר . ונגות בקול רם טויוי
 בכורים ונגותו בקול רם . והאר יוחנן משום רשבי ספני סח
 תקנו תפלה בלחש שלא לבייש עובדי עבירה . שהרי לא
 חלק הכתוב בין חטאת לעולה . לא תימא נגותו אלא צערו
 כרתניא ושמשאמא יקרא צריך להודיע צערו לרבים וכו' :

פרשי ז"ל שחכו בקול נמוך מוידוי מעשר שלא כתיב ביה
 וענית ואמרת . ונגותו בקול רם דכתיב וענית ואמרת ארמי
 אונד אבי שזוכר גנות לבן בקול רם . והנה ככאן יש מקום
 לשאול ולהקשות מ"ל למילף דשכחו בקול נמוך אחרי שאמר
 ר' יוחנן משום רשבי שלכך תקנו תפלה בלחש שלא לבייש
 עובדי עבירה דלמא ה"כ הוא הטעם אחרי שכוידוי מעשר
 היה הזמן קבוע ב"ט האחרון במנחה שהיה טעון הכאת מקו'
 כדאיתא במשנה ואם הביאו כל מעשרותיהם ונתן תנין שאם
 הקדים מעשר שני לראשון לא היה יכול להתודות שנאמר ככל
 מצותך אשר ציויתני וא"כ כן א"ל היו מתודים בקול רם היה
 מתבייש מי שלא היה יכול להתודות לכך אמרו וידוי מעשר
 בקול נמוך . וכאמת א"ל אומר אדם ושכחו שאינו מביע
 גנאי לשום אדם מזה מותר לומר אף בקול רם ויש ליישב ודוק :

רכח ותפלה בכל לשון ויהר יהודא לעולם אל ישראל
 אדם צדיק בלשון ארמי לפי שאין מלאכי
 השרת נוקקין לו שאין מכירין בלשון ארמי . לא קשיא הא
 כי היר הא כציבור :

כיאור
 הנמרא
 לעולם
 יהר
 אדם
 בתפלת
 המנחה
 וכו'

פרשי ז"ל יחיד צריך מלאכי השרת שיייעוהו . משא"כ
 ציבור א"ל ככיר לא ימאם . מותרין להתפלל בכל לשון .
 הגאון כח"א מסיק כאן אף דגבריאל יודע גם בלשון ארמי
 כדמסיק כאן דאזנתו קול שינא מביית קדשו הקדשים גבריאל
 היה . מ' אינו ממנה לקבל התפלות . ועפ"ז ז"ל לפרש

כיאור
 הסטוק
 ויחיד
 ידעתי
 בני
 ידעתי
 וכו'

לכטל עבלי ורכעס דלתי מיוסף ניגש בתפלת המנחה שהיא
 עדיין בשלישית יוסף בשעה שביעית ולהראות כי ה' הוא
 האלקים לכטל כח הס' אף בשעת הגברת כמה נשליטה
 דילה ודוק :

רבת תר' כיצד עברו ישראל את הירדן וכל יום היו חלויים
 נושאים את הארון * ואותו היום הכהנים
 נשאוהו * שנאמר והיה כנחו כפות רגלי הכהנים נושאי ארון
 ה' ארון כל הארץ :

כאן הכן שואל מה נשתנה היום הזה מכל הימי' שכלל יום הלויים
 נשאנו הארון * וכיום עברו הירדן * הכהנים נשאוהו * כל
 לתרץ בהקדים מאי דסמיכ' להרא' אגדתא והוא ג' פלאי וז'ל
 עדיין בירדן אמר להם יהושע דעו שע' מן אתם עובדים את
 הירדן ע'מ שתורישו יושבי הארץ מפניכם שנאמר והורשתם את
 כל יושבי הארץ מפניכם וגו' * אם אתם עושים כן מוטב ואם
 לאו באים מים ושופטים אתכם שנא' עד השמידו אותיכם *
 מאי אותיכם * אותי ואתכם * והנה הוא פלאי שהזהיר יהושע
 על מנהו ודקא בעמדם עדיין בירדן * וגם למה אמר שאל
 לא יקבלו עליהם או המנוה המים באים ושופטים גם אותם
 עמהם וכי אם הם חשאו יהושע מה חטא להיות נספה עמהם *
 וביותר יפלא כמה דסיים סס שישראל עברו את הירדן לבדם
 והכהנים והארון נשתיירו בבר אחר עד שהארון נשא את נושאיו
 למה לא הלך הארון כפעם בפעם להיות מלכם לפנייהם וה'
 בראשם והיו עובדים בירדן הארון והכהנים ואת' כל איש
 ישראל * כלע' לתרץ הני מילי דתמייהי הכל בהקדים מר'ל
 בפ' נגמר הדין וז'ל * הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו
 עד עולם למה נקוד על לנו ולבנינו ועל עיני שבעד מלמד שלא
 ענש הק' על הנסתרות עד שעברו ישראל את הירדן דברי
 ר' יהודה * ח'ל' ר' נתניה וכו' ענש על הנסתרות לעולם * והלא
 כבר נאמר עד עולם הלא אלאמ' כשם שלא ענש על הנסתרות *
 כך לא ענש על עונשין שבגלו עד שעברו ישראל את הירדן וכ'
 פרש' ז'ל בדברי ר' כוכי ענש על הנסתרות לעולם והלא כבר
 נא' עד עולם * ועכ' כל דעד עולם קאי על הנסתרות שיהי'
 לה אלהינו עד עולם שלא יהיו נענשים אחר העולם עבור
 הנסתרות * דלא' לפרש דעד עולם קאי על הנגלות שיהיה
 לנו ולבנינו עד עולם דהא פשיטא היא כי מהיכי תיתי לפטור
 על הנגלות אחר שיעברו את הירדן * אחרי שהיו נענשים כבר
 קודם עברם הירדן * אלא כל כי הנקודה באה ללמד שאף על
 הנגלות לא נענשו קודם שעברו הירדן עכ' תורף דברי רש'
 ז'ל * והנה באמת יפלא קומית ר' ל' כברי ר' שהאין אפ'ל
 לומר שהנקודה להורות באה שעל הנסתרות לבד לא נענשו עד
 שעברו את הירדן * שהרי כתיב עד עולם * אבל באמת כל'
 לתרץ עפ'י מחלוקת גדולי המורים שלמדו ממדרשים חלוקים
 הוכח במורחי וביפה מראה פ'ו מהלכות שביעית * שלדעת
 כמהתנאי לא נאמר מקרא זה של לא תמיה כל נשמה רק על
 שבעה אומות לבד היושבים בא' אכן שאר אומות הדרים בא'
 ורצו להתגיייר היו ראשים לקבל אותם בגירות ולכן שלח יהושע
 הרונה להשלים ישלים לאותן יושבי ארץ שלא היו משבעה אומות
 וא'כ אפשר לומר כי גם ר' ס'ל כי הא דינא שהיו ראשים לקבל
 גרים בא' * וזה ידעת מה שא'ר חלבו קאים גרים לישראל
 כספחת ופרש' ז'ל משום ערבות הגרים * א'כ אפשר לומר כי
 הנקודה להורות באה על הנסתרות לבד שלא יהיו נענשים עד
 שיעברו את הירדן * ופסוק עד עולם קאי על הנגלות שיהיו
 נענשים עד עולם ולא יקשה מהיכי תיתי לפטור משום דהא'
 שאחר שיעברו הירדן ויתמספו עליהם גרים בא' לא ליחייבו

לכטל עבלי ורכעס דלתי מיוסף ניגש בתפלת המנחה שהיא
 עדיין בשלישית יוסף בשעה שביעית ולהראות כי ה' הוא
 האלקים לכטל כח הס' אף בשעת הגברת כמה נשליטה
 דילה ודוק :

רבת תר' כיצד עברו ישראל את הירדן וכל יום היו חלויים
 נושאים את הארון * ואותו היום הכהנים
 נשאוהו * שנאמר והיה כנחו כפות רגלי הכהנים נושאי ארון
 ה' ארון כל הארץ :

כאן הכן שואל מה נשתנה היום הזה מכל הימי' שכלל יום הלויים
 נשאנו הארון * וכיום עברו הירדן * הכהנים נשאוהו * כל
 לתרץ בהקדים מאי דסמיכ' להרא' אגדתא והוא ג' פלאי וז'ל
 עדיין בירדן אמר להם יהושע דעו שע' מן אתם עובדים את
 הירדן ע'מ שתורישו יושבי הארץ מפניכם שנאמר והורשתם את
 כל יושבי הארץ מפניכם וגו' * אם אתם עושים כן מוטב ואם
 לאו באים מים ושופטים אתכם שנא' עד השמידו אותיכם *
 מאי אותיכם * אותי ואתכם * והנה הוא פלאי שהזהיר יהושע
 על מנהו ודקא בעמדם עדיין בירדן * וגם למה אמר שאל
 לא יקבלו עליהם או המנוה המים באים ושופטים גם אותם
 עמהם וכי אם הם חשאו יהושע מה חטא להיות נספה עמהם *
 וביותר יפלא כמה דסיים סס שישראל עברו את הירדן לבדם
 והכהנים והארון נשתיירו בבר אחר עד שהארון נשא את נושאיו
 למה לא הלך הארון כפעם בפעם להיות מלכם לפנייהם וה'
 בראשם והיו עובדים בירדן הארון והכהנים ואת' כל איש
 ישראל * כלע' לתרץ הני מילי דתמייהי הכל בהקדים מר'ל
 בפ' נגמר הדין וז'ל * הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו
 עד עולם למה נקוד על לנו ולבנינו ועל עיני שבעד מלמד שלא
 ענש הק' על הנסתרות עד שעברו ישראל את הירדן דברי
 ר' יהודה * ח'ל' ר' נתניה וכו' ענש על הנסתרות לעולם * והלא
 כבר נאמר עד עולם הלא אלאמ' כשם שלא ענש על הנסתרות *
 כך לא ענש על עונשין שבגלו עד שעברו ישראל את הירדן וכ'
 פרש' ז'ל בדברי ר' כוכי ענש על הנסתרות לעולם והלא כבר
 נא' עד עולם * ועכ' כל דעד עולם קאי על הנסתרות שיהי'
 לה אלהינו עד עולם שלא יהיו נענשים אחר העולם עבור
 הנסתרות * דלא' לפרש דעד עולם קאי על הנגלות שיהיה
 לנו ולבנינו עד עולם דהא פשיטא היא כי מהיכי תיתי לפטור
 על הנגלות אחר שיעברו את הירדן * אחרי שהיו נענשים כבר
 קודם עברם הירדן * אלא כל כי הנקודה באה ללמד שאף על
 הנגלות לא נענשו קודם שעברו הירדן עכ' תורף דברי רש'
 ז'ל * והנה באמת יפלא קומית ר' ל' כברי ר' שהאין אפ'ל
 לומר שהנקודה להורות באה שעל הנסתרות לבד לא נענשו עד
 שעברו את הירדן * שהרי כתיב עד עולם * אבל באמת כל'
 לתרץ עפ'י מחלוקת גדולי המורים שלמדו ממדרשים חלוקים
 הוכח במורחי וביפה מראה פ'ו מהלכות שביעית * שלדעת
 כמהתנאי לא נאמר מקרא זה של לא תמיה כל נשמה רק על
 שבעה אומות לבד היושבים בא' אכן שאר אומות הדרים בא'
 ורצו להתגיייר היו ראשים לקבל אותם בגירות ולכן שלח יהושע
 הרונה להשלים ישלים לאותן יושבי ארץ שלא היו משבעה אומות
 וא'כ אפשר לומר כי גם ר' ס'ל כי הא דינא שהיו ראשים לקבל
 גרים בא' * וזה ידעת מה שא'ר חלבו קאים גרים לישראל
 כספחת ופרש' ז'ל משום ערבות הגרים * א'כ אפשר לומר כי
 הנקודה להורות באה על הנסתרות לבד שלא יהיו נענשים עד
 שיעברו את הירדן * ופסוק עד עולם קאי על הנגלות שיהיו
 נענשים עד עולם ולא יקשה מהיכי תיתי לפטור משום דהא'
 שאחר שיעברו הירדן ויתמספו עליהם גרים בא' לא ליחייבו

רל ואלה שמות אר' יצחק רבר זה מסורת בירינו מאבותינו
 מרגלים ע'ש מעשיהם נקראו :

כל על פי מ'ש למעלה בשמוק ושמה דלילה * לפי משאר'ל
 הנדיקים שם קודם להם שנאמר ושמי ה' והרשעים הם
 קודמים לשם * שבע בן בכרי שמו * לכך הוקשה לר'י
 כאן נמה נכתב בתחלה ואלה שמותם להיות שם קודמים
 להם * ואפ'כ ה'לל שמוע' בן זכור וגומר אלה שמותם *
 לזה אמר מרגלים ע'ש מעשיהם נקראו ושם מוכיח עליהם
 ועל מעשיהם * לכך קדמו שמותם להם ככלע'ד פשוט :

רלא ויעלו בנכב ויבאו עד הברון * ויבואו מיבני ליה *
 אמר רבא מלמד שפירש בלב מעצת מרגלים
 וחלץ להשתטח על קברי אבות שבחברון אמר יהושע בנב'
 ביקש משה רחמים עליו וכו' :

ב'יחז
 הפסוק
 ויחזיר
 ידעת
 כי
 דעת
 וז

מסכת סוטה

ובואו אל משה לכו מדקדק באכותיו ויבואו מתור הארץ ויהי

הא דפתח מרשא דקרא להקשות ויבואו מל ולא הקשה

רלב ויפסרו לנו ויאמרו באנו אל הארץ וגו' וגם זבת חלב

בקרנה ויבא עד חכרון ויבואו מל ולמה ליה רישא דקרא

ולכו מתמה בנא דקידושין מד ראש דברך אמת . ראש

בקרנה ויבא עד חכרון ויבואו מל ולמה ליה רישא דקרא

רלב ויחם פלב את העם אל משה וגו' : אמר רבא שהסיתן

בקרנה ויבא עד חכרון ויבואו מל ולמה ליה רישא דקרא

פרשי לא נרסין ויבואו . אלא וכתוב וילכו . פירוש כיון

בקרנה ויבא עד חכרון ויבואו מל ולמה ליה רישא דקרא

רלב ויבואו עד חכרון ויבואו מל ולמה ליה רישא דקרא

בקרנה ויבא עד חכרון ויבואו מל ולמה ליה רישא דקרא

פרשי לא נרסין ויבואו . אלא וכתוב וילכו . פירוש כיון

בקרנה ויבא עד חכרון ויבואו מל ולמה ליה רישא דקרא

רלב ויבואו עד חכרון ויבואו מל ולמה ליה רישא דקרא

בקרנה ויבא עד חכרון ויבואו מל ולמה ליה רישא דקרא

ביאור
הגמ'
הדרג'
דברך
הרצה
ולכו
מסוף
אומרים
לעיון
ראו
והקדים
פס' עין

ביאור
הדרג'
וכיוס
פיקוד
בעגל
ופדתי
במרגל'

מסכת סוטה

מב

לחם ללמוד ולא למדו לפי שדרשו לעצמם הקו' ההוא וכו' מחייבת לבאר שחת כנולד ודוק :

רלח אגא מורעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא בישא דבתיב בן פורת יוסף * בן פורת עלי עין ואר' אבא חאל תקרי עלי עין אלא עולי עין :

פרש' ז'ל עולי עין שבני אפרים ומנשה יהיו עולים עלי עין ואין העין עולה עליהם. הא דנזכר ר' אבהו לדרוש המקור הזה בא"ת ולהוסיף מירי פשוטו הלא גם עלי הוא לשון עליה ל' משור' אבהו מפי' להאי קרא בוכחים לדרש' אחר' סקד' קלים נאכלים בשילה בכל הרואה שז' בן פורת עלי עין עין שלא רתה להנות ממנה שאינו שלי-תאכל כמלא עין שלה. נמצא נדרש האי קרא עלי עין כמו בעבור עין שלא זן עיניו מן העבירה לכן וכה במשכן שילה שהיה בחלקו להיו הקדש נאכל' בכל הרואה לכן כאשר רצה לדרוש כאן דרוש אחר מפסוק זה הוכרח לדרוש ב' תקרי שאם לא יהיה נקרא עלי עין יש לדרוש כן שבורעו לא ישלט עין הרע שיהיו עולי עין ככלש' ד פשוט :

רלט וירגו לרוב בקרב הארץ מה דג' שנים אין עין הרע שולט בהם כך ורעו של יוסף אין עין הרע שולט בהם :

פרש' ז'ל וירגו לרוב כך בירך יעקב למנשה ואפרים. והנה פלגי הוא זה להיות רש' מורה מקום המקרא מה דקרו בו רב הוא. ל' בהקדים מדרש תימה אשר כבר קדמוני רבנן במד'ל שאמ' הקב"ה מדיין אל בנות כלפחד אתה מסתלק ומלפני אי אתה מסתלק. עניני ואמרתיו ומניני יצאו אלה הדברים עד דאשתמעו מזה דורו מילי אשר אצטעו מפיו זה הדבר. לפי כי שני שמענו במד'רול על פסו' וירגו לר' בקרב אתה הארץ. האחד נדרש במד' פ'כא שרמו יעקב לבנות כלפחד שהיו חמשה כמו דגים שנכראו ביום ה'הם יטלו חלק בארץ וכי לכן אמר וירגו בקרב הארץ. ועוד שנית נדרש שרמו יעקב מי ששמו נון שהוא דג יכניס ישראל לארץ לכן יפה דן הקב"ה אחרי אשר מדיין אל ב' אתה מסתלק ע"כ מספת' להאי קרא וירגו בקרב הארץ מי ששמו נון וכניס ישראל לארץ וא"כ למה מלפני אי אתה מסתלק עליה אל הר העברים וקח לך את יהושע בן נון וגו' הדרן לקמא כי שני דרשות הכל רמוזים בפסו' וירגו. וא"כ האיך בא ללמוד כאן שאין עין הרע שולט בורעו של יוסף מהאי קרא. לכן בא רש' לסתור שני לימודי הכל. כי אם תפרש דקרא וירגו קאי על בנות כלפחד שיטלו חלק בקרב הארץ לא בירך יעקב רק למנשה שבנות כלפחד היו ממנה מנשה יואם וירגו רמוז על יהושע בן נון. לא בירך רק לאפרים שהיה יהושע בן נון. מבט אפרים. ולכן פרש' כאן וירגו לרוב כך בירך יעקב למנשה ואפרים. ע"כ א"ל לפרש רק מה שהכרעה שייכא לשניהם יחדיו ולא תפרשהו רק על זה דלא שלטא עינא ש בישא בורעו של יוסף וכו' ברכת שניהם שזה ודוק :

רמ' יוסף שקידש שם שמים בסתר וזה והוסיפו לו אות אחת ששמו של הקב"ה. רבתי' ערות ביהוסף שמו וגו' יוסף מאי היא דבתיב ויהו' ביהוים ויבא הכיתה לעשו מלאכתו ואר' יוחנן שניתח לדרב' עבירה נתכוונו :

עין כח' א שהקשה שם דהלא הוא ראה לסתור וכלע' ד בהצטרף לזה מה שמעיינו ר' יוחנן כונת אשת א פוטיפרע דלעבירה נתכוונה מה מלמדנו בזה וע"כ ל' דלאפוקי ממד' במדרש רבה דלכך נסתר מעשה אשת פוטיפרע למעשה יהודא ותמר לומ' מה מעשה יהוד ותמר לשם שמים אף מעשה אשת פוטיפרע לשם לפי שראתה באסטרונוגין שלה שעתידה להעמיד בנים ממנו ולא ידעה אם ממנה ואם מבתה והנה אי נמצא רכות אשת פוטיפרע היה להעמיד בנים מאותו דיוק. ע"כ זה סותר למד'ל

דמיתה שכיהא חשבו ליהושע שהוא חס על כמותו שיטלו חלקם בארץ לכן אמר כן כי א"י מוחזקת היא ולכן גם הכמות יכולים לרש' מכת אביהם. לכן אמרו דין ריש קטיע'א ימלל שהוא רוצה לפסוק כן כי א"י ירושה היא לנו מאבותינו וכנ' ל' ודוק :

רלה ארץ אוכלת יושביה היא ודרש רבא אמר הקב"ה אני חשבתי לטובה והם חשבוה לרעה.

אני חשבתי לטובה רבל היבא דמשומיית חשיבא דידהו כי היבדיל שררו ולא לישאלו בתרייהו : והם חשבוה לרעה :

הדבר תימה אם קמי' שמיא היה גליא. להם מי היה גלוי מחבת הקב"ה. הלא הדבר באמת כן היה דכל היבא דמשומיית חשיבא דידהו. ל' ע"פ מ' למעלה שלכך הקדימו המרגלים לספר בשבת א"י כדי שיאמרו דבר אמת בתחלתו להיות השקר מתקיים בסופו. והנה אלו לא ידעו האמת שהארץ אינה אוכלת יושביה לא היו

מספרים כלל בשבת הארץ והיו מקדימים לומר זה הדבר ארץ אוכלת יושביה היא שהוא גמלי' ודבר אמת. אלא ל' כי גם הם היו יודעי' האמת כי אינה אוכלת יושביה וכל מחשבתו לטובה. לכן יפה אמר הקב"ה שחשבתו לטובה והם חשבוה לרעה כי לא היה כלל העלם דבר כזה ודוק :

רלו כתיב גורו כירון וכתיב נכון. בתחלה כירון ולבסוף נכון :

פרש' ז'ל כי קושית המקשן הוא שבדברי הימים כתיב ויבא הארון עד גורן כירון. ובשמואל כתיב גורן נכון. ומתוך בתחלה כירון שהרג את עוזא ולבסוף כשכירך בית עובד אדום היה נכון. ועוד פירש' באשר מנחה שהגירסא היא תחלה נכון כי גורן נכון הוא גורן אל ארונה היבסי. שהיה נכון ולבסוף כירון שהזבח שהיה בניו ע"כ כחרכ. עיין בת"א שחשב שני פ' רואים לדומק. ולענ"ל דשפיר גרים בתחלה נכון ולבסוף כירון כי קושית המקשן כך היא

שהמקשן היה ידע מזה שבתחלה היה כירון שהרג לעוזא ולבסוף נכון שכירך בית עובד אדום. אך הא גופא קאי ליה כי למה היפך הסדר שבשמואל כתיב נכון ובדברי הימים כתב כירון הלא בתחלה היה הרגת עוזא ולבסוף היה ברכת עובד אדום. ומשני הדרך כפירש' ר' יונתא הכל וגירסתו שבתחלה נכון ולבסוף כירון שנחרכ. לכן כתוב בשמואל נכון וכל' כירון. גר'ק :

רלח באותה שעה נתחתם גור דין על א"ה שירדו לבאר שחת שהיה לחם ללמוד ולא למדו :

הא דיוורדים לבאר שחת על שלא למדו ולא על שלא קיימו וכמ' ארול בגמרא רע' שר' הקב"ה הראשונות שימיעונו שבע מצות שקבלתם היכן קיימתם. ל' ע"פ י"מ דאיתא במי' פ' דברים שאל' עשו ליעקב לא אחים תאומים אכתנו כאל שנינו בבה' ובעה נ' וכו'.

כמא' שני הדין והראוי היה להיות האחים תאומים חלק כחלק יאכלו בעה' ובעה' ב. אך ראה זה מ' בתד'א שכל נכרי ומלכה שלא עינא את ישראל באים הם לימות המשיח. ח'ל רבי הואיל והם באים לימות המשיח. באים הם אף לבעה' ב. ח'ל בני כתיב כל בן נכר לא יאכל בו והרי דברי' ק'ו מה פסח שהיו א' מתרי' ג מצות אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל בו. ע"ה ב שכולו קדש קדשים עאל ויהנה ק'ו כזה נשא משה שזיכר הלמות אמר מה פסח שהוא א' מתרי' ג מצות אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל כל התורה וישראל משומדים עאלו.

וע' הקו' בתו' הא אמרין נכרי שפוסק בתורה הרי הוא ככ' ג נמינו למדן אלו לא פסלו עצמם מן התורה ולא היו לומדי הקו' הכל היה אפ' להיות באים לבעה' ב אך זו מחייבתו לגיהנס ויפה אמרו באות שעה נתחתם גור' על א"ה שירדו לבאר שחת ולא יהיה להם חלע' ג מכת הקו' הכל לפי שהיה

יאור
גמי'
ד' רלח
כרך
חית
בו ננס
יאור
גמר'
כני
ה
קדים
אשין

אור
דרש
יוס
וד
על
דתי
דנל'

מסכת סוטה

והנה בפסוק אלה פקודי המסכן מסכן העדות דרו'ל מסכן
מסכן שני פעמים לפי שנתמסכן המקדש שני פעמי' נתקשו
בזה הקדמונים למה לא חשיב גס שאר חורבנו משילה וטוב
ובבעון . והנה על כולם יש לתרץ דלא דמו לכ' החמירא
קדושתיה . דק על שילה יקשה למה יצא מן הכלל הלא אין
בין שילה לב'ה אלא שב'ה היו נאכלים לפניו מן החומה
וכשילה בכל הרואה וזה לא נחשב לחסרון כלל רק למעלה
יתירה מטעם עין שלא רצתה להטו וכו' אך אי נימא דלעז'ו
צרכו נכנס ובאמת רצה ליוון מדבר שאינו שלו . א"כ מה שהיו
נאכלים בשילה בכל הרואה כל לפי דק' לא קדושתיה מב'ה .
וא"כ שפיר לא קחשיב חורבן שילה עם שני בתי מקדשות
דחמירא קדושתיהו וחלמי שפי משילה . והנה ידעת מה
שדרו'ל בפסוק אלה פקודי המסכן וגו' שני פעמים לפי שחמיר
והמלאכה היתה דים אמרו ישראל למשה כבר עשינו נדבה
והותרנו טמאמר והמלאכה היתה דים מה נעשה בנותר .

אל משה עשו מסכן לדברות ה' אלה פקודי המסכן מסכן
אל להלל ואל לדברות . והנה פ' ד המדרש כל דפי' והמלאכה
היתה דים קאי על הנדבה ולא מלאכה ממש היא . לכך יפה
אובני ליה לרב יוסף ותלי תמיא בדתמיא אי ויבא הכיתה
לעשות מלאכתו ממניגא הוא אלא נכנס לעשות צרכו וא"כ
מה שהיו נאכלים בשילה בכל הרואה בדון היה שיטול שכרו
לפי שלא רצה ליוון ממה שאינו שלו . וא"כ לא ק' לא קדושת
שילה מב'ה ואם כן למה נאמר רק מסכן מסכן שני פעמים
ולא חשב מסכן שילה אלא כל דפי' מסכן מסכן לפי שעשו ג'
שני משכנות אלא הלא הוא לדברות עכ"ל . שהיה הנדבה די
והותר . א"כ פ' של והמלאכה היתה דים דשלימא עבדתא
ולאו מליצה ממש היא רק והמלאכה היא הנדבה היתה דים
והותר ולא ממניגא הוא . או נימא דפי' ויבא הכיתה לעשות
מלאכתו לאו מלאכה ממש היא רק כמ' ד לעשות צרכו נכנס .
וא"כ א"כ לפי מה שהיו נאכלים בשילה בכל הרואה מנד הזכות
לפי שלא רצה ליוון רק מטעם דק' לא קדושתיה מב'ה . ואם כן
יתפרש מסכן מסכן רק על ב'ה ולא חשיב מסכן שילה כהדי
שני בתי מקדשו' לפי דק' לא קדושתיה וא"כ כל והמלאכה היתה
דים ממניגא ולא היה נדבה יתירה ולא היה רק מסכן אחד
ופי' מסכן מסכן הוא לפי שנתמסכן שני פעמים ולא חשיב
שילה הקל עם החמורות ודק' :

וכב אסר ר' חנן אבא אר' יוחנן בשעה שאמר פרעה ליוסף
ובלעדיך לא ירדו ארץ מצרים . אל אצטנני ויעבד
שלחורבו נעשרים בסף תמש להו על נו א' גנוגו מלכות
אב' רואה בו . אל אם בירד בסכעיים לשון בא גבויאל
ולמדו על לשון :

מ'ו כח'א פ' שיש שנעים לשון חזן לשון הקדש שהרי בודאי ידע
יוסף כבר כלשון הקדש . והאיך אמר כאן בא גבויאל ולמדו
על לשון הלא כבר לי' הדא וערי החג יוכיחו שיש ע' אומות חזן
ישראל שיש ול' דאין הלכות תלוים באומות כלל . שהרי
תני רב יוסף על פסוק הנה קטן נתתיך בגוים כווי אתה מאד
על מלכות אדום שאין להם כתב ולשון וא"כ כבר ליה מ' על לשון
אבל תדע מ' שהתו עלמא שאר'ל במגיל בפסוק והכרתי לכלב שם
ושאר זה הלשון אע"פ שלשון בכל הוא לשון ארמי כתבו התו'
דמ' מ מקרי אין להם לשון לפי שכל אומה יש להם לשון שאדברי'
בו הגדולים החשובים והמולך לשון ידוע מה שאין מספרים בו
ההמוני עם . משא"כ לכלב ואדום שאין להם לשון מיוחד
שידברו בו המלכים והסורים . וזוהי כפ' לאתי מה שאמר רבנ'ו
שבגבויאל יודע כלשון ארמי דהא אמרין בא גבויאל ולמדו
בשבעים לשון שאין מזה ראייה כלל אהרי לשון ארמי לא מקרי
לשון וע"כ למדו בגבויאל לשון המלכים של כל לשון כמו
שהשיבס

למדו'ל שבקשה ממנו אף להיות עמה במטה ודרשו ולא שמע
אלהם לשבב חבלה . להיות עמה אף במטה אחת . כי לרעת
זה של'ש נתכוונה לא בקשה ממנו דבר כ'א במעב' להעמיד
תולדות . ואם כן לפי מדרו'ל על פסוק ויבא הכיתה
לעשות מלאכתו ואין איש שבדק עצמו ולא מצא עצמו איש .
א"כ לא יחשב כלל לזכות לאותו מדויק שבדק עצמו ולא מצא א'
עצמו איש וה' ל' ח'ו בחסרותה לגב'ה וכו' . אך אי נימא שדרו'ל
במדרש הג'ל שביקשה ממנו למלאות תאוותה שהיה לפחות
עמה במטה אחת ובכל זה לא שמע אף להיות עמה זה ודאי
לזכות גדול יחשב כמה שהיה כירו לעשות . לכך יפה נדרש
כאן דפרקי' יוסף מאי היא פ' שאמרנו יוסף שקידש ש"ס מאי
ק' הוה הלא בדיק עצמו ולא מצא עצמו איש לכך משני דכתי'
ויקי כהו' ויבא הכיתה לעשות מלאכתו וא"ר יוחנן שניהם נדבר
עבירה נתכוונו ולא היתה כוונת שניהם רק לעבירה ואם כן
שאשת פוטיפרע לא היה כוונת לש"ס בקשה למלאות תאוותה
אף בלא העמדה תולדות רק להיות עמה ואע"כ לא שמע
אליה זא שקידש ש"ס בסתר ודק' :

רמא ויבא הכיתה לעשות מלאכתו . רבו שמואל חר אסר
מלאכתו מסמס וחר אסר לעשות צרכו נכנסו :

הנה בשבת פרק כמה טומנין בעי רב יוסף אי ויבא הכיתה
לעשות מלאכתו לאו ממניגא הוא כי לא בא לעשות מלאכתו
ממש רק כמ' ד לעשות צרכו נכנס . ופסוק והמלאכה היתה
דים ממניגא הוא דקאי על המלאכה של מרדכי טמין שהיתה
מלאכתם די שעשו כפי הצורך לא פחות ולא יותר . או דילמא
ויבא הכיתה לעשות מלאכתו ממניגא הוא שפי' מלאכתו
ממש ולא לעשות צרכו נכנס . והמלאכה היתה דים לאו
ממניגא היא דפי' והמלאכה היתה דים לא קאי על המלאכה
רק דשלימא עבדתא פ' שהנדבה שהיו מביאים למלאכת
המסכן היתה דים והמלאכה פ' מלאכת ההנאה של הנדבה
למסכן ועלתה בתיקו . והנה כל הנוגע בויתמה מה ראה
רב יוסף להציג לו שני המלאכו' יחד להסתפ' דאם זה מן המנין
אין חבירו מן המנין דלמא תרווייהו ממניגא הוא . ובאיך ל'ט'
מלאכות שבתורה יש אחד מהם שאין פירושו מלאכה ממש
ולאו ממניגא הוא . וכל לפי מה דדרו'ל במגילה ובזבחים
בפסוק כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה מנוחה
זו שילה . נחלה זו ירושלים . ובהדיא תנינן אין בין שילה
לירושלים אלא שירושלים היו אוכלים קדשים קלים ומעשר
שני לפניו מן החומה . וכשילה היו נאכלים בכל הרואה .

נצינו למדן דמסכן שילה וכו' שניהם היו שנים בקדושתם
רק בזה בחלק קדושתם ששילה היו מותרים לאכול בכל הרוא'
וכזה הוקל קדושת שילה מב'ה דחמירא קדושת כ"ס שהיה
אסור לאכול מעשר שני וקדשים קלים רק לפניו יו' ג'
החומה . וזה יתכן דוקא אי נימא דויבא הכיתה לעשות
מלאכתו הוא לעשות צרכו נכנס ורצה ליוון עינו ממה ג'
שאינו שלו רק שבה דיהנו של אביו וכו' וא"כ אין טעם למה
היו נאכלים במסכן שילה בכל הרואה אלא דהוקל קדושתו
מב'ה . אבל אי נימא שיוסף הצדיק היה בצדקתו מתחלתו ועד
סופו ולא רצה ליוון אחיעינו ממה שאינו שלו ופי' ויבא הכיתה
לעשות מלאכתו הוא מלאכתו ממש ולא עלתה על דעתו
דבר אחר . א"כ י'ל כדררש ר' אבהו בזבחים שהנאחי למעלה
שלכך היו נאכלים בכל הרואה במסכן שילה שהיה בחלקו של
יוסף לפי שלא רצה ליוון ממה שאינו שלו לכך תזכה ותאכל
קדשים מלא עין שלו וכדררש ר' אבהו בפסוק בן פורת יוסף
עלי עינו עין שלא רצתה ליוון וכו' א"כ לפ' לא הורגת כח
כח שילה מב'ה כי מה שהיו אוכלים בשילה בכל הרואה הוא
מטעם זכותו של אותו מדויק יוסף ואדרבא מעליות הוא לגביה

שהשיבס פרעה גנוני מלכות אני רואה בו וע"כ לא למד
 לשון ההדיוטות שהכל ודעוים כובי מה גפר כגוברין וא"כ
 ע"כ לפי ה"ל לשון ארמי אינו בכלל לשון המלכים כלל
 וע"כ דאעפ"כ יש שבועים לשון שאמשים בזה המלכים
 חוץ ממלכות ארום ובכל וכו' וא"כ אין מזה ראיה כלל שגבריא
 נבדל משאר מ"ה שהיא מכור בלשון ארמי . וגם בר מן דין
 לפי ה"ל שגבריא היו מספרים בלשון ארמי ובהדיא
 אר"ל . מ"מ גלו ישראל לבבל מפני שבית אבותם משם
 פרש"י ז"ל שגבריא היה מעבר הנהר שהיא בבל וא"כ בודאי
 כל אבותינו היו מכירים בלשון ארמי ולא היה יוסף צריך
 להתלמד כלל בלשון ארמי וע"כ ז"ל שלמדו בשבעים לשון
 חוץ מלשון ארמי . ויש ליישב בדוחק וכו' :

דמג דוש ר"ב נחמני סתורגמני דר"ל כל הפרשה כולה
 בגואף ונאפת הכתוב מדבר דכתיב ארוך האיש אשר
 יעשה פסל ומסכה וגו' וכי טאן דעביד פסל ומסכה בארוד
 כגי ליה . אלא זה שבה על העוון והוליד בן הכתוב
 מדבר וכו'

מ"ו הגאון בת"א נדחק מאד בפי' רהאי אגדתא וכי מה
 מתרין בזה שבגואף ונאפת הכתוב מדבר מ"מ תקשי וכי גואף
 ונאפת בארוד סגי ליה הלא לפרש"י דקאי בניגואף אשת
 איש שיהיה מייב"ט חנק ולא סגי להו בארוד . ז"ל לתרין למאי
 דאפסוק ה"כא בטי"ד ס"ר ל"ז דארוד הוי שבועה כתב ה
 הטור וכלבד שיכור שס או כינוי כגון שיאמר ארוד אהא
 לה וכמו שהשביע יהושע ארוד האיש לפני ה' והוא ג"ס כן
 בסמ"ע בת"מ סימן פ"ו . ואם כן לפ"ז תמה על עמך
 למה שבשבעת הר גריזים והר עיבל לא נאמר שם איה שם
 או כימי רק ארוד סתמא . אם לא שנאמר לפי מדרש"ל שלא
 כרת הקב"ה עם ישראל רק שלשה בריתות ולדעת ר' שמעון
 בגמ' דסוטה שמוציא הר גריזים והר עיבל וחס"י א"כ סמיני
 באהל מועד וא"כ בערבות מואב . א"כ הר גריזים והר עיבל
 אינו בכלל הבריתות כלל לכך הקילו להיות בארוד סתם בלי
 שום כינוי ושם . אך לפי מדרש"ל בולקוט פרשת נביים שלכך
 שנה הקב"ה לברות ברית בערבות מואב לפי שאותו ברית
 שבסיני נשלו ישראל ע"י מעשה העגל שאמר אלה אלהי
 ישראל . אם כן לפ"ז אי נימא דהיו צריכים שלשה בריתות
 וברית הראשון על ע"ז כתבטל לדעת המדרש הכלל ע"כ ז"ל
 דהוצרכו לברית הר גריזים להשלים מנין שלשה בריתות על
 עון ע"ז דהיינו ברית ראשון באהל מועד אחר מעשה סיני
 וביטול הברית בעון העגל . ושני בערבות מואב . והשלישי
 כהר גריזים והר עיבל . אבל על שאר עבירות באמת לא
 הוצרכו לברית כהר גריזים כי כבר נשלמו השלשה בריתות
 בערבות מואב כ"ל . לכך יפה דרש ר"י בר נחמני כל
 הפרשה כולה בגואף ונאפת מדבר דכתיב ארוך האיש אשר
 יעשה פסל ומסכה וגו' ואי נימא דקאי על ע"ז ממש וכי מאן
 דעביד פסל ומסכה בארוד סגי ליה בלי הזכרת שם או כינוי
 הלא צריך היה לברית ושבועה כהר גריזים על ע"ז . הלא
 ז"ל דבגואף ונאפת ה"ו אמונה וא"כ לא היה צריך לברית
 כהר גריזים שכבר שלמו השלשה בריתות בערבות מואב כ"ל
 ולכך בארוד הוה סגי ליה . אבל באמת על ע"ז הוה צריכים
 לשבועה גמורה כהר גריזים כנלע"ד :

וטרר אלא זה החבא על העוון והוליד מסנה בן :

פרש"י ז"ל כל הארורים שבפרשה שייכי כוליה בגואף ונאפת
 כגון מכה רעהו בסתר שגורם ע"י הניגואף להיות הנאפת
 שותף מים המארורים ומתה ע"י זה נמצא מכה רעהו בסתר

זכן מסיג גבול רעהו נמצא שייכי כוליה י"א ארורים בגואף
 ונאפת יוה"כ לפ"ז אין אנו צריכים ליסודו שלר משה הדרשן
 שהובא ברש"י בחומש פ' כי תבא שנתן טעם למה נאמר
 י"א ארורים כאן והוצרך לתת טעם שנאמר נגד השבטי רק
 נגד שבט שמעון שלא ברכו משה לא רצה ג"ס כן לקלל .
 והנה לגמרא דידן אין אנו צריכים לטעמו ונימוקו של ר"מ
 הדרשן כי לא יפלא כלל למה לא נאמר רק י"א ארורים לפי
 שבגואף ונאפת לא שייכי יותר מ"א ארורי כי מכוון כן לא
 פחות ולא יותר לפרש"י בגמרא שהגואף מכה רעהו בסתר
 ומסיג גבול רעהו וגו' וא"כ אין להוסיף ואין לגרוע ממנין
 י"א ארורים . רק אי נימא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו
 והארורים נאמרו על אותה עבירה ממש כל אחת בפני
 עצמה כדרך משל על מכה רעהו ממש ומסיג גבול ממש
 ולוקח שוחד . לפ"ז יקשה למה לא נאמרו ארורים יותר
 ג"ס על שאר עבירות . בזה צריכים אנו לדברי ר"מ הדרשן
 ש"א ארורים נאמרו נגד י"א שבטים לכך כאשר פרש"י ז"ל
 ארור מכה רעהו בסתר על ל"ה נאמר . מיד בסמוך
 לזה פרש"י ב"סודו של ר"מ הדרשן מנאחי י"א ארורים נגד
 י"א שבטים וכו' אשר לכאורה קשה מאד לקרב ולחבר דברי
 רש"י ז"ל להדדי לדרו סמוכי לפ"ז א"ש הכל דוק וכו' יתור
 מאמר תמוה כמ"י בתהלים ס"ד ד בפסוק שמע אלהים
 תפלתי וז"ל א"ר יודן אמר דוד רבש"ע בא דואג קיבל שאול
 לה' . ושמע לו באו הויפים והאזין להם . ולא נתנו חלקים
 דעתם על מה שכתוב ארור מכה רעהו בסתר אלא נתנו חלקים
 דעתם על מה שאמר להם שאול ברוכים אתם לה ואני אומ' וגו'
 כיון שאררם משה כתורה ארור מכה רעהו בסתר אלהים
 עזור לי . מי אמר לך כן . עד שאני במעי אמי כבר
 נתבא עלי איתן האורח"י מנאחי דוד עבדי בשמן קדשי א
 משחתי . הנה ה' בסומכי נפשי עכ"ל . והנה תמוהת
 המאמר נראה לעין כל מה דאז ככה הבעלי לשון לסמוך
 עצמם על מה שאמר להם שאול ברוכים אתם לה . וכבר
 אררם משה בתורה . וגם ל"ל להביא ראיה מנאחי איתן
 עד שהיה במעי אמו הלא בר מן דין יפה אמר שהעוור לו
 אבל לפ"ז א"ש הכל רק ידוע תדע משאר"ל בירושלמי
 במעשה פילגש בגבעה שהחרימו השבטים באמרם ארור
 האיש אשר יתן בתו לבנימין דר"ל שמקרא קראו ורחקו
 אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי וא"כ כבר נשלמו
 י"ב שבטים ובנימין האחרון אינו בכלל י"ב שבטים . אך
 אחרי כך מקרא קראו וקרבנו וגו' וקהל גוים יהיה מניך
 גוי זה בנימין וקהל גוים אלו אפרים ומנשה והנה בסמוך
 לזה איתא ומלכים מחלניך יצאו דר"ל זה שאול ואיש בשת
 פי המפרש"י דהא כהא תלי דא קאי גוי וקהל גוים על בנימין
 נדרש ג"כ ומלכים מחלניך יצאו על מלכות בנימין זה שאול
 ואיש בשת ואי נימא דגוי וקהל גוים לדרשה אחריתא
 וכדאיתא במדר"ל במה דרשות על פסוק זה לא נלמד ז"כ
 דמלכים מחלניך יצאו קאי על שאול ואיש בשת דלא איירי
 כאן מבנימין כלל . והנה אי נימא ד"א ארורים כתיב כאן
 נגד י"א שבטים לפי שנגד שמעון לא נאמר ארור לפי
 שלא רצה לברכו לכך לא קיללו ג"ס כן אם כן ז"ל דשכני
 יה אינס רק י"ב שבטים וע"כ שבט בנימין אינו בכלל אי
 נחשב שבט יוסף לשנים להיות אפרים ומנשה כראובן
 ושמעון דא"כ דה"ל י"ג שבטים וכיודע מדעת הקדמונים
 שנחשבו השבטים ל"ג מנין האחד להיות נגד י"ג מדעי
 השנה עם מודש העיבור . ואם כן לפי דעת החושבים
 ג"ס בנימין בכלל השבטים וה"ל י"ג שבטים ח"א לפ"ז א"א
 ארורים נגד השבטים נאמרו וז"ל כדעת הגמרא דכל
 הפ

ביאור
 ה"י
 בתהלים
 בפסוק
 שביע
 חלקים
 חסתי

מסכת סוטה

השיב אתו וזון ר"ב בן שמוע כי מה שאתם מתמהים על אריכות מיוזו כשכיל זכות בה"ב שהוא מקדש מעט כי מימי לא עשיתי קפנדריא בבית הכנסת לפי שגדול בעיני זו הקדושה של בה"ב כקדושת המקום ממש וקרינן שפיר למען רבו ומיכס על האדמה והא דאחינו ל' ודוק :

רמז מותר לחתניף לרשעים בעה"ז וכו' ושל אמר סחבא כדאית פני אלקים והרצני . ופליגא דר' לוי ור' לוי משל דיעקב ועשולמה הדבר דומה לארס שישן את חבורו לסעודה ויוזע בו שמבקש להרנן אל טעם תבשיל זה שאני טועם בטעם תבשיל בבית המלך אמר יזע ביה מלכא מסתשא למיקטלי :

פרש"י ו'ל הא דרש לקים פליג' אד' ר' לוי דר' ל' ל' להחניף אמר יעקב כן . ולר' לוי ס' ל' לא להחניף אמר כן רק כדי לאיים עליו כי ראה פני אלקים . ובאמת הנהו תנאי כהני תנאי . דמאן דס' ל' שאלת מלאכים ממש ע"כ א"א לומר לאיים עליו אמר כן שהרי שאלו מלאכי ממש ומי גדול המאלת או המשתלח וכו' ע"כ ל' להחניף אמר כן כי מותר להחניף . ומאן דס' ל' שאלת מלאכי נ"ו ל' לאיים עליו נתכוון ולא להחניף לרשע והנה כמה שאמר כדאית פני אלקים יש לתקן שלא להחניף אמר כן רק כדי לאיים עליו וכו' . רק על הדורון אשר שאל ע"כ להחניפו נתכוון . אך גם נזה איתא מדרו' ל' לפי שידע שנסמי ח' ל' אין בהם ברכה לכך שאלת לעשו כי מתקום הטובות באו וכו' וזוהו חבין דעת מרז' על יעקב חבין סהתקין ענמו לשלשה דברי לדורון ולמלחמה ולתפלה להיות השני מוכיחים על האחד לפי מרז' כי המחניף לרשע סוף נופל בידו . ונס' בסמוך לזה איתא כל המחניף לרשע אין תפלתו נשמעת . וזוהו סהתקין ענמו לתפלה ולמלחמה מזה תדע כי הדורון לא באל להחניף לרשע והטובו אשר דברו התקין ענמו 'שלשה דברים לדורון ולמלחמה ולתפלה להראות כוונתו הישרה ודוק :

רמז ואר' כל ערה שיש בו חנופה מאוסה בנייה שנאמר כי ערה חנף גלמוד . שבו בכריבי הים קוראים לגיזה גלמוד . סא גלמוד גמ' לה דא סבעלה :

פ"ה טהרה קרויה גלמודה שגארה גלמוד מכעלה ועפ"ז כל אי"כ המקוין ויבא מן בת צוין כל הדרה שדר' ל הדרה זה הקב"ה להיות ישראל כנידה ביה"ס גמולה א מכעלה למה לפי ששריה היו כאלים שדר' ל ראשו של זה כגד זכנו של זה שלא הוכיחו זה את זה כי היו עדת חנף ולזה מסיים חטא חטאה ירושלים ע"כ לנידה היתה כי כמה שחטאה ירושלים כחמ' ל שלא הוכיחו זה את זה לפי שהיו עדת חנף ע"כ לנידה היתה כי עדת חנף גלמוד . ולכך כל מכתביהוילוח כל מי שהיו מכתבים אותם מפני החנופה הוילוח התחילו לבנותם ולא להחניף אותם כי ראו ערות שהם נענשו על זה לכך עתה הוילוח ודוק כי בכון הוא א מאד . ועדיין בעו"ה זה השטן מרקד בטינו להחניף לרשעים ובעלי זרועות ירחם עלנו וזרוע רמה תשבר ולא יאמר עוד לנבל נדיב ולכילי שוע וטוין במאפע תפדה חמ :

פרק משוח מלחמה

רמז משוח מלחמה בשעה שהיה מדבר אל העם ב'טוין הקדשה טובר שנאמר זה בקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן וברך אל העם בלשון הקדש . הא דאמרו בלשון הקדש כל משוח דמיק ל' כתיב ולכר אל העם

הפ' כנואף ונואפת הכתוב מדבר ולא תמצא יותר מ"א עבירות הכל לים בעון זה של כנואף ונואפת וכו' ל' לכך יפה נדרש האדרס הזה כמין חומר שהמחויקים עם שזול וחושבים כי עליו נאמר המקרא הזה מלכים מחלניך יצאו שמרמו על שאלו ואים בשת לפי שגוי וקהל גויים נאמ' על בנימין ואפרים ומנשה וכו' וא"כ שנימין נחשב ככלל השבטים וה' ל' ג' שבטים א"א לפ"א ארורים נגד י"א שבתים רק כל הפרשה כנואף ונואפת הכתוב מדבר לכך לא נחגו דעתם על מה שאררס משה בתורה ארור מכה רעהו בסתר רק נתנו דעתם על מה שאמר להם שאלו ברובים אחס לה' כי לכבוד עצמו דרש שארור מכה רעהו בסתר לא נאמר על לה' רק כשנא דואג וכו' והיפים קיבל שאלו לה' רק בא דוד לסתור דעתם באמרו ואני אומר כיון שאררס משה בתורה ארור מכה רעהו בסתר אלהים עונר לי כי אני אומ' כי בנימין אינו בכלל השבטי' י"א ארורים נגד י"א שבטים נאמר ומכה רעהו בסתר על לה' נאמר . ונס' שאלו אינו בכלל ומלכים מחלניך יצאו והא בהא תליא וכו' . לכך מסיים מי אמר לך כן . דלמא בהיפך הוא שנאמר המקרא הזה על שאלו וגם בנימין בכלל השבטים . לזה מסיים שא"א לומר כן שהרי כבר כשהייתי בנימי אחי התנבא עלי איתן שדר' ל זה אברהם התנבא עלי מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משתתיו וע"כ האיך אפשר לומר שנתנה המלכה לשאלו להיות נאמר המקרא ומלכים מחלניך יצאו עליו שהרי כבר קדמו איתן האורחי להתנבאות על מלכותי אמור מעתה שלא עליו נאמר המקרא הזה וגוי וקהל גויים לדרשה אחרינא איתי ובנימין אינו בכלל השבטים ודוק היטב ותמצא נחת :

רמז וארי'ל איז נרננין בוס של ברכה לברך א אלא לשוב עין שנאמר טוב עין הוא יבורך אל תקרי יבורך אלא יברך :

הא דהניח ריב'ל המקרא הזה מידו פשוטו לדרשו באל תקרי יבורך . כל לתרן עפ"י משאר' ל' במסכת עירבין בפסוק מברך רעהו בקול גדול וגו' קללה תחשב לו . על מאן דאקלע לאושפזא וטרחו קמי' שפיר למחר נפק לשוקא אמר רחמנא ליברי' לפלניו דהכי טרח קמאי . קללה תחשב לו . ולכך ארז' ל' בהי' תלת מיני עבדו דמטני רבין באושפזא וכו' וא"כ כן האיך יתכן לומר טוב עין הוא יבורך לכך יבא לידון בדבר החדש באל תקרי יבורך . כי אסור באמת לברך לטוב עין רק טוב עין הוא יברך ודוק :

רמז שאלו תלמודיך את ר' אבן שמוע במח הארכת ימים . אל מי' לא עשיתי קפנדריא בכחב :

ל' דשאלת התלמידים היה כמו שתמה ר' יוחנן כשאמרו לו איכא סבי בבבל אמר למען ירבו ימיכם על האדמה כתיב אבל בח' ל' לא לזה הוקשה ג' להתלמיד' כמה הארכת ימי' שהרי למען ירבו ימיכם על האדמה כתיב . ובודאי לא נעלה היה אהם התירון כיון דמקדמי ומחשבי לבי א כנישתא אחר ר' יוחנן היינו דאחינו . אך הא נופא הו' קשיא לכו אי קדושת בה"ב הו' כקדושת המקום ובאמת הרכה עשו כן דמקדמי ומחשבי לבי כנישתא ולא הועילו כלום ומתו בחצי ימיהם . אבל באמת הנור תמים פעלו שמי שהוק' בעיניו קדושת בה"ב כמו שעדיין אותו שטן מרקד בטינו בעו"ה להשיח שיחה בטילה ולנהוג קלות ראש בבה"ב כבודאי לזה לא יועיל זכות שמקדים עצמו לבה"ב להיות ירבו ימיו כמו על האדמה . אבל מי אשר הריחו ביראת ה' והאמור בעיניו קדושת המקום . כזה קרינן ביה שפיר למען ירבו ימיכם על האדמה . לכך יפה

ביאור הירוש' סהתקין יעקב ענמו לדורון ול' חמ' וכו'

העם ואמר אליהם שמע ישראל וארזל מ' ש מע ישראל ח' ר
 וחזק משום רש' ח' קב' ה לישראל אפילו לא קיימתם אלא
 מצות ק' ש שחרית וערבית אין אתם נמסרים ביד א' ה
 והנה רש' ל' טעמיה אול במנחת ד' ל' לאפילו לא קרא אדם
 אלא ק' ש שחרית וערבית קיים לא ימוש ספר התורה וגו' כי אלו
 הנליות ואו תשכיל . רק מסיים סס בגמרא דבר זה אסור לאמרו
 בפני עם הארץ . לכך באו במחנה ישראל כאשר דבר אל העם
 ואמר אליהם שמע ישראל שרו להם בק' ש שחרית וערבית
 בלשון הקדש היה מדבר כי דבר זה אסור לגלות בפני עם הארץ
 לכך לא היו מדברים בכל לשון אשר יכולים לשמוע ופשוט
 הוא לעב' ד :

קנ ת'ר פעמיים היה מ' בר עמהם אחד בספר . וא' במלחמה
 בספר אומר שמעו דברי מערכי המלחמה במלחמה
 מה הוא אומר אל ידך לבבכם וגו' כי האלהים ההולך עמכם וגו'
 נמצינו למדים שעל הספר היו מכריזים מי האיש אשר פנה
 אשר ארז וגו' מי האיש הירא וגו' ובמלחמה היה אומר אל ידך
 לבבכם כי האלהים ההולך עמכם וגו' . ל' רבא לתרץ בזה
 במה שהקשה הגאון בח'א על מה שדרשו במשנה כ' ה
 אלהים ההולך עמכם זה הארון . מ' ל' למדרש על הארון
 דלמא כפשוטו כמשמעו כי האלהים קאי על השכינה ונלע' ד'
 עפ' מ' ש בספר הזוהר בפסוק ויסע עמוד הענן מפניהם
 ויעמוד מאחריהם . שם ישראל זכאי השכינה הולכת לפנייהם
 כמ' שה' הולך לפנייהם יומם ובלדס' בנינו השכינה הולכת
 בשוה כמ' ש גבי נח שנימל ולא פרע את האלקים התהלך נח .
 ובזמן שאינם זכאים ויסע עמוד הענן מפניהם . ויעמוד
 מאחריהם השכינה הולכת אחריהם . והנה אחרי אשר כבר
 ארז' לאפילו שכן תפלה לתפלה חויר ממערכי המלחמה .
 א' כ' ש' צ' אלו למלחמה היו כולם נדיקו מה ראוי היה לעבור מלכס'
 לפנייהם וה' בראשם ולא להלך עמהם בשוה . אס לא תאמר
 שעדיין לא היה זה הכרוזי האיש הירא ודך הלכב מעבירות
 שנידו שישוב לביתו . בשעה שאמר הכהן כי האלהים ההולך
 עמכם . אול שנרד לדרשו דקאי על הארון שהלך עמהם
 ולא לפנייהם כי באמצע היה מהלך כנודע . לכך האי תנא ד' ל'
 כי האלהים ההולך עמכם קאי על הארון ולא על השכינה
 ממש פתח בזה ואמר פעמיים היה מדבר הכהן עמהם א' בספר
 ז' במלחמה . בס' מה היה אומר שמעו דברי מערכי המלחמה
 כפ' ש' ז' ל' מי הראוי לילך במלחמה ומי שילך וישוב לביתו .
 ז' כ' כ' ש' אלו למלחמה כבר שבו בביתם כל מי שעבירה בידו
 ז' כ' כ' במלחמה מהו הוא אומר אל ידך לבבכם כי האלהים
 ההולך עמכם . א' כ' א' ל' פרש' כפשוטו על השכינה שהרי
 אס' כולם נדיקים ה' בראשם ויעבור מלכס לפנייהם . אלא צ' ל'
 דקאי על הארון וכתנא דמתנתין וד' ק :

רנב ויגש הפלשתי השכם וחרבו . א' ר' יוחנן שהלך לבטלם
 מק' ש שחרית וערבית :
 הנה יפלא מאד מה ראה על ככה זה הרשע ליגש השכם
 והערב לבטלן מק' ש מה אכפת ליה בזה שקורין ק' ש שחרית
 וערבית . ל' עפ' הדברים האלה אשר כבר קדמי הגדול
 בעל נחלת בנימין ז' ל' בספרו ואני בעיני בנימין בספרו והדברי'
 עתויקין יצאו ג' ממיני ונשמעו לרבים ותוכן הדברים כי זה
 נודע מספרי הקדמונים כי ג' ערפה נתגיירה רק שחורה
 לסורה ולכך אמרה נעמי הנה שכה יבמתך אל עמה ואל אלהיה
 כי אחרי אשר בתרה באלקי יעקב חורה לג' ול' בית אביה
 וה' ל' דינה כמו גיורת שחורה לסורה וה' ל' כישראלית מומרת
 כדאיתא בט' ד' וש' ע' ס' ר' ס' ב' ו' א' כ' ג' ל' ג' ל' מן ערפה
 שבאו עלי נכריים ה' ל' דינו כמו ו' ל' הנולד מבת ישראל שגא'
 עליה נכרי דפליגי ביה תנאי אי הולד כשר או ממזר . והנה
 לדעת האומרים הולד ממזר יפה כחולד של ישראל הבא על
 בכרית שהולד כמוה ואס' נתגיייר ה' ל' ישראל מעליה . מורע
 ישראל שגא' עליה נכרי הולד ממזר . אך לדעת האומרים כי
 נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר . יפה כחולד
 זה יותר מן ולד הבא מנכרית שגא' עליה ישראל כי שס ולדה
 כמוה ולא יוכר כש' ישראל . והנה זה תדע כי אפרים ומנשה
 וכן רע' ק' נולדו מגוי הבא על בת ישראל לדעת העשרה
 מאמרות כי אפרים ומנשה נולדו מאסנת בת דינה שגא' עליה
 שסס בן חמור ולכך אמר יעקב מי אלה שאינם ראויים לברכה
 ורע' ק' ג' נולד מסיסרא שגא' על יעל אשת חבר הקניזי ולכך
 הוצרך למסור גופו לחינוכים וסרקו את ג' שרו במסרקות
 של ברזל לנכר חמורו הטהור משמא' כנודע . והנה הדרשן גדול
 מהר' ר' בצלאל ז' ל' בספרו עמודי שבע מאריך בזה כאשר חש
 יעקב ואמר שמא ח' י' שפסול במטתו מטעם ה' ל' כי
 אפרים ומנשה היו מביאת איסור וכ' ל' השיבו אחוה בניו ואמרו
 שמע ישראל האלהינו האחד שהוא מספר י' ל' להורות שבניו
 הם מספר ה' אחד ושמו אחד שהוא י' ב' צירופים ועם הכלל ה' ל'
 י' כן הם בני יעקב שסס י' ע' אפרים ומנשה וא' כ' ע' כ' ג'
 אפרים ומנשה בכלל שבטי יה ויחשבו ג' הם . ע' כ' דעת' ח'
 א' כ' עינינו הרואות כי אפסוקא הלכתא ג' י' ויעבד הבא על
 בת ישראל הולד כשר וה' ל' ישראל מעליה . לכך כאשר
 הוציאו לרע' ק' וסרקו ג' שרו במסרקות של ברזל היה מאריך ל'
 באחד לבין ה' ג' צירופים ואעפ' כ' היה מקבל עליו עול מלכות
 שמים באהבה בקבלת היסודין ואף כי היה מקום להרהר אחר
 מדותיו ויתברך . אחרי כי ה' אחד ג' צירופים ע' כ' כל מה

ביאור
 הגמרא
 כשהוא
 רע' ק'
 הרגה
 זמן ק'
 היה וכו'
 שם

יאור
 מזרח
 זרחון
 יעקב
 בניו
 הרגה
 זמן ק'
 היה וכו'

מסכת סוטה

כל לתרץ עפי' מ' הנאון כח' דמה דקאמר ר'א נערים שהו
מנוערימן המצות וקטני אמנה . או או קטני . או שהו
נערי' ממש והיו מקטני אמנה . או שהו קטני והיו מנוערים
מן המצות . והנה לפי' יקשה איך ס' ד למימר שהיו קטני ממש
רק שהיו מנוערים מן המצות . הלא לא היו בני עונשים ולמה
קיללם אלישע שיענשו עד שיאזכרו דוכים מן היער וגו' .
אלא כל כדעת המפרשי' שהובא לעתם בכל יקר על עשרים
וארבע . שראה כרה'ק שעתידים לחטוא וכדעת המ' דראה
שלא יהיה בהם שום תוחלת עד סוף כל הדורות . אך גם זה
לא יתכן להיות האדם נידון ע"ש סופו ולא באשר הוא ע"ש . לבד
ראה זה מנאתי מ"ש הגלאנטי על מגילות קינות בפסול'ועות
אדם כריכו' אדני לא ראה . כי אין לך עוונות הדיון גדול מזה
להיות האדם נידון ע"ש סופו ומה שעדיין לא חטא וזה לעוונות
אדם כריכו' אדני לא ראה . וא"ת בן סורר ומורה נידון ע"ש
סופו . שאני בן סורר ומורה כי מלוה ישנה יש להקב"ה עליו
שהוא נולד מאיסורי' ביאה מיפת תואר במלחמה לכך נידון ע"ש
סופו . ע"ש בארכות . נמצינו למדון בני סגולד מאיסורי'
ביאה יכול להיות נידון אף כשהוא קטן ע"ש סופו . וז"ל מרז'ל

באור
מ"י
בשבת
יוסף
היה
יעקב
בוכה
אוי' י'
שכחתי
כ'אחיות

שיש כמעלה יש במטה וגם שטני יעקב הס' יג' ואם כן כל כי
גם אפרים ומנשה בכלל המספר והמנין וכל כי גופם טהור
דכרי ועבד הכא על בת ישראל הולד כשר וא"כ למה יבא זה
הנדיק להחמיר דינו להיות סורקים בשרו במסרקות של ברזל
הלא גם הוא טהור כמותם . מ"מ הנדיק עליו זה הנדיק דין של
מעלה והיה מקבל על מלכות שמי' באהבה . ולכך ח"ל תלמידיו
רבינו עד כאן כלומר מה אהם מאריך בכונתך אחרי ראותך כי
דניס גופך לוכך החומר טהור מטמא א"כ ש"מ דהולד פגום .
וא"כ מה אהם יוכיון באחד . ולכך השיבם כל ימי היותו
מנטער עלי הפסוק בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך אמרתי
מתי יבא לידי ואקיימנו לידו דייקא לו ולא לוולתו כי אף אם
אהיה נהרג על קדושת שמו אעפ"כ לא אהרהר אחרי מדותיו
יתברך בכל ה"ג צירופים של אחד ואף שיהיה לי מקום
להרהר . ועכשיו שפא לידי לא אקיימנו היה מאריך באחד עד
שיגתה נשמתו באחד יגתה ב"ק אשריך רע"ק שגופך טהור כי
הדיון היה גלוי לפניו יתברך כי נכרי ועבד הכא על בת ישראל
כ"ל ישראל מעליא וכשר ולכך נשמתי יגתה באחד להורות כי
גם שטני יש הס מספר אחד וה"ל אפרים ומנשה בכלל שם
ג"כ מגוי ועבד הכא על בת ישראל וכמותם כמות . הדרן
לקמא כי זה הרשע גלות דומה כנפשו להכדיל בין הקדש ובין
העמאל להיותו נולד ג"כ מנכרי ועבד הכא על בת ישראל הוא
ערפה אמו שה"ל גיורת שחורה לסורה ודינה כישראל'
וככל לכך וג"ש הפליתי ששם והערב בכל זמן שהיו ישראל
קורין את שמו כי ה' אליהו האחד וא"כ אין פסול במטתו של
יעקב וככל לפי שהדיון אמת כי גוי ועבד הכא על בת ישראל
הולד כשר רצה גם הוא להתקרב ולהתחבר לטהורים ופשוט
טלפיו כחומר להראות סימני טהרה שלו שאם ירחק הוא מיעב
יבטלנו גם הס' ק"ש שחריית וערבית כי הא' בהא תליא ודו"ק :

פרק עגלה ערופה

דגג תניא אר"י בשאל מפני מה אמרה תורה הכא
עגלה ערופה בנחל . יבא דבר שאינו
עושה פירות ויכפר על מי שלא הניחיהו לעשות פירות :

כל לדרקק בלישנא דהאי תבא שאמר מ"מ אמרה תורה כך .
לפי דאיתא במרז'ל שאלו לתורה חוטא מה ענשו . אמרה וביא
קרבן ויתכפר לו . שאלו להקב"ה חוטא מה ענשו . והשיב
קחו עמכם דברים . נמצינו למדון לדעת הקב"ה וילדיו דברים
היא הכפרה . איכא למימר טעם העגלה ערופה שבה בנחל
אף כי אין קדש' קרבים בחון לפי שלא באה העגלה לכפר רק
כדי שיוודע המנח ע"י העגלה ערופה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל
שהולכים התולעים מן העגלה למקו' המנח . ועיקר הפסרה
הוא הירדו דברי כמה שאומרי' הזקנים כפר לעמך אשר פדית
ה' . אך לדעת התורה כי החוטא צריך דוקא קרבן להתכפר
וע"כ כל כמ"ש רז"ל כפרה כתיב בעגלה כמו בקדשים וא"כ
אחרי אשר העגלה היא במקו' קרבן כדי שיתכפר החוטא ע"י
א"כ למה אמרה תורה הכא עגלה ערופה בנחל . ולא במקום
הקדש . לכך מתרץ יבא דבר שאינו עושה פירות ויכפר על
שנא הניחיהו לעשות פירות ודו"ק :

דגג מאי נערים ומאי קטנים . אר' אנערים שהיו מנוערים
מן המצות קטנים שהיו מקטני אמנה . ויפן
אחריו ויראם ויקללם נשם ה' . מה ראה : אפר שמואל ראה
שנתעברה אמן מהם ביה"ב :

הנה יפלא על המקאן דפריך מה ראה . הלא יכול לתרץ לנפשי'
כי מאי דאמר ר'א נערים שהיו מנוערים מן המצות והיו
מקטני אמנה זה ראה שאינם ראויים לכרכה רק לקללה ויקללם
בשם ה' ולמה לנו לדברי נביאות שראה כי נתעברה אמן ביה"ב

דגג רנה אלישע מאי היא דכתיב ויאמר נעמן הואל וקח כברים
בסף וגו' וכתיב ויאמר אליו לא לבי הלך
כאשר הפך איש מעל מרכבתו לקראתך העת לקחת כסף וחב
ובגדים וחתיים ובדמים וגו' ומי שקל כולי האי וכו' אר' יצחק
מלמד שבאותה שעה היה אלישע עומק בשמחה שרצים ובא נחוי
ועמד לפניו אל רשע הגיע עת ליטול שכר שמחה שרצים וצדעת
נעמן תרובק בך וגו' :

הנה המאמר הלו נראה תמימתו הלא אף אם לא היה שקיל כסף
וזהב וכגד' . והיה אלישע עומק באותו פעם כשימנה שרצים
והוא לא נתחבר עמהם כלומוד . לא היה נוטל שכר שמחה
שרצי' . ועל לקיחתו היה ראוי לענוש בפני עצמו ולא קרב זה
אל זה . להסייך העונש לזה שביטל מלימוד שמחה שרצי' כל
כי דוקא מתורה זו ששנו באותו זמן באו עליו לפסוק דינו וענשו
כי אלנו שנה אותו פרק עמהם לא בא לעבירה זו לקחת כסף
וזהב וכגד' . כי זה תדע מה שמנו חמ"מ על כמה דברי'
נעמי' באים ואחד מהם הוא על הנול וגם כאן נחוי' אשר לקח
מן נעמן כסף וזהב וכגדים מה שלא היה מלדת אלישע וה"ל
גזל גמור כידו ולכך קיללו בצרעת להי' צרעת נעמן בן וכו' ועו'
עד עולם כנודע . אך בזה יש לתרץ מעשיו אחרי שארז"ל נעמן
גר תושב היה ולדעת כמה תנאי גי'וליו יותיר . אך עכ"פ לא
גרע מגזל נכרי . ולמאן דס"ל גזל נכרי אסור לא גרע גר
תושב ממנו . והנה חדשות אני מגיד מה שינאיתי ראיה מן
התורה כמה שדרשו רז"ל בפסוק והסיר את מוראתו בנותי' א"ר

תנחום בר חיילאי העוף הזה עם ככל העולם. ונהיה מן
הגזילות והמסים לכך אמרה תורה והסיר מוראתו בנוצתה. אבל
הבהמה שעומדת באבוס בעליה לפיכך מקריב את כולה.
אומר מעת שהקפיד הק"ה אף על גזל נכרי דהא רובא דעלמא
א"ה נינהו והוא אומר העוף עם ככל העולם. והכתוב אומר
והסיר מוראתו בנוצתה. אומר מעתה כי הק"ה שונא גזל
בעולה אף על נכרי אף אם נאמר דלכך פסל הק"ה את המוראה
בנוצתה כשגזל הגזל. נסתר הקל וחומר בתורת כהנים וז"ל.
והסיר מוראתו והשלך. אותה בהשלכה ואין עולת בהמה בהשלב
שיכול והלא דין הוא. מה במקום שלא פסל את העור. פי'
גזי עוף לא פסל העור. דכתיב ושיטע אותו בכנפו לרבות
העור. ואעפ"כ פסל בו הרעי דכתיב והסיר מוראתו בנוצתה.
מקום שפסל העור דכתיב והפשיט את העולה. אינו דין שיפסול
בו הרעי ת"ו והשלך אותה. אותה בהשלכה ואין עולת בהמה
בהשלכה. והנה לכאורה דברי תורה סותרין את הקל וחומר
ההוא. אבל לפי טעם הכלל דפסל המוראה משום גזל א"כ נדקו
יחדיו להיות עולת העוף בהשלכה. ואין עולת בהמה בהשלכה
כי הבהמה לא שייך גבה גזל שאוכלת מאבוס בעליה וכו"ל.
והנה בגמ' דאמנה שר"י לוי דגם עוף יש לו עור מדכתיב ושיטע
אותו בכנפו לרבות העור. ש"מ דאית לי עור לעוף. ופרך
מאי קמ"ל דאית לי עור לעוף תנינא החובל בהם חייב ש"מ דאית
ליה עור. וחסיק התם בגמ' דמשום דאית לי עור לעוף אנטרין
קרא לרבותי שמקריבין את העוף עם העור. והנה זה ידעת
המשנה שלימה ששנינו אמנה שרצים החובל בהם חייב מפני שיש
להם עור. לכך יפה אמר אלישע בשעה שהיה עוסק בשמנה
שרצים וגזחו פירש ממנו באותו פעם ולא למד פרק זה שאלו לא
פירש ונהי זה הפרק דשמנה שרצים חייב מפני שיש להם עור.
וא"כ החובל בעוף שתייבא"ל ג"כ מפני שיש להם עור ולפ"ו יקשה
למה אמרה תורה ושיטע בכנפו לרבות העור הלא מה במקום
שלא פסל הרעי פסל העור. מקום שפסל הרעי אינו דין שיפסול
העור. אלא כלל דלאו טעמא משום מאיסותא הוא חלא משום
הגזל וכו"ל. א"כ היה מעלה על הדעת שגם גזל נכרי אסור ולא
היה שולח יד לקחת כסף והסב מנעמן. אך עתה אשר פירש
מלימוד זה א"ל אלישע רשע הגיע ליטול שכר שמנה שרצים.
ועתה הפסדת הלימוד וגם לקחת כסף והסב ובגדים מנעמן אשר
גזל בידך ועל הגזל נגעי' בחיים לכך צרע נעמן תדבק בך וגו' ודוק

הגדה ואף גם כאן נאמר טעם נכון למה לא קאי עלמ' רק איהא
שמי' רבא דאגדת' הלא סתמא אמרו חז"ל והפליגו במעל' איש' ר'
כי אפי' יש בו שימץ של ע"ז מוחלין לורק תדע כי זה נמצא בכל
ספרי המוסר ומדרז"ל כי אין הק"ה חפץ בקילוסו של רשע
אך בכתבי הקדש שז האר"י ז"ל כא"כ הלימוד הגד מכפ' עונותיה'
של ישראל כי הגדה היא נגד השכינה ה' אחרונה ולכך אמרו
לרע"ק עקיבא מה לך אצל הגדה וכו'. אף גם כילפי פשוטו
כ"ל לפי מאשארז"ל במס' גיטין דאפליגי תנאי ר"א ס"ל תורה רובה
בכתב ומיעוטה בע"פ. ור"י ס"ל רובה בע"פ ומיעוטה בכתב
טנא כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית וגו' ופרך לוי'
תורה רובה בכתב. הא כתיב כי ע"פ הדברים האלה. ומשני וכו'
הוא משום דתיקפי למגמריניהו. נמיניו למדין כי אי נמיא
דתורה שבכתב מרובה מבע"פ כלל מה טנא כי ע"פ הדברים
האלה משום דתיקפי למגמריניהו כי כתיב אצל הק"ה הלימודים
החמורים וכמו שניקב דהע"ה שיהי' ספר תהלים חשוב העוסק
בו כאלו עסק בנגעים ואהלות. כדאית' במדרז"ל. והנה
רש"י ז"ל פירש דכברי ר"א הכלל דס"ל התורה רובה בכתב אף כי
החשוב מכחיש זה שהרי עינינו רואות כי תורה שבע"פ מרובה מן
הכתב. לפי שכל הלימודים הנרמזים בכתב ה"ל כתורה
שבכתב. והקשה הגאון בח"א לפ"ו מ"ט דמ"ד דאמר רובה
בע"פ. ותירץ שם בדוחק. והנה זה נמצא וידוע ליודעי' מן כי
מעלת רע"ק היה בזה אשר ראתה עינו מה שלא ראה עין של
משה כי מרע"ה היה יודע הלימוד אלא ידע מקומו היכן רמיו'
באוריית' בתורה שבכתב. אבל רע"ק ידע את מקומו לדרוש
כתרי' אותיות על כל קוץ תיני' תילים הלכות דייקא על כל קוץ
וקוץ. נמצא לרע"ק ה"ל תורה שבכתב מרובה ולדידי' קשה
אשרי שרמיו' הכל בתורה שבכתב. והוא מרובה מבע"פ למה אמר
כי ע"פ הדברים האלה כרתי אתך ברית וגו'. אלא כלל דמעלת
תורה שבע"פ הוא משום דתיקפי למגמריניהו וחכמים לפני
הק"ה דברי ספרי' החמורים. א"כ עקיבא מה לך אצל הגדה
כלך אצל נגעים ואהלות ההלכות החמורות. ולפי מ"ש למעלה
רמזו עוד לסוד זה שהוא עקיבא בן יוסף שהוא בסוד הא"י של
הסם וצריך יסוד עולם ומעלתו גבוה שהוא בסוד שיתא סדרי
משנה שהוא הוי"ו וא"כ מה לך אצל הגדה שז"י רק נגד האחרונה
אבל אנתנו מה ומה חיינו שהיא האחרונה שהיא בסוד מה וצרכים
אנתנו לאקמא שכינתא מעפרא שהיא עמנו בגלות לא קאי
עלמא רק איהא שמייה רבא דאגדת' וזה היה שמי' רבא עובל
ביותר אחר הגדה שהק"ה חפץ בקילוסו זה לפי שכבר נתכפר
עונם בלימוד האגדה. וזה קיום העולם שהוא השכינה כנוגע
בסוד מן העולם ועד העולם. וחלקיה' אמרה נפשי להיות ג"כ
מלומדי' אגדה המכפרת עונם של ישראל וסר עוני וחטאתי
תכופר ולהיות מנגדיקי הרבים בככבים עולם ועד אמן :

כיאוי
הנחל'
עקיבא
מה לך
אצל
אגדה
וכו'

חידוש
הטעם
שגולה
אסור
חפסוק
והסיר
מוראתו
בנוצת

ביאור
מי
השכחה
יוסף
היה
יעקב
בזה
אוי
שכחתי
ב'אחי

דנו אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו דכתיב בנקה תאמר
מיתן ערב וכערב תאמר מי יתן בקרי' הי בקר אילישא
בקר דלמחר מי ידע מאי הוה. אלא בקר דהוה וכו' :

הגאון בח"א מקשה למה לא דייק מרישא דקרא דכתיב מי יתן
ערכי. הי ערב. כלל לתרץ ע"פ מה שדרז"ל בפסוק והוא ישפטו
תכל בצדק דין לאומים במשך כשהק"ה דן את אומי' העולם דן
אותם כלילה בשעה שהם ישנים מן העבירות. ולישראל דן ביום
פשעה שהם עוסקים במצות. נמיניו למדין דגבי רשעים ופה
הלילה כי שינה לרשעים נאה להם ונאה לעולם משא"כ בצדיקים
ועיין בחידושינו ריש מסכת ב"ב לקמן וא"כ לק"מ אחרי אשר זה
היאקרא של בנקה תאמר מי יתן ערב נאמר בדברי האה ותוכחה
של משנה תורה אם לא תשמעו אל מצות ה'. ובזמן שאין ישראל
עושים רצונו יפה נאמר המקרא הזה בנקה תאמר מי יתן ערב
כי הלילה טוב להם מן היום. אבל בהיפך יקשה כי בערב תאמר
מי יתן בקר למה להם לנשות' ועל היום. לכך נדרש כי אין יום
שאינו קללתו מרובה מחבירו כנלע"ד :

דנו ואלא עלמא אמאי קאי אקידושא דסדרא ואיחא ששיח
רבא דאגדתא :

הנה מזה תראה מעלת הגדה כי עלמא קאי אהא ועיין
בהקדמתנו לספר זה תראה משם דברים ערבי' ומתוקי' במעלת

מסכת קידושין

רבנן תנאי ר' ש אומר מפני מה אמרה תורה כי יקח איש
אשה ולא בי תקח אשה לאיש מפני שרובו של
איש לחור על אשה ואין דרכה של אשה לחור על איש. משל
לאדם שאברהלו אבידה מי חזור על מיוב' :

כלל לדיוק ג"כ בלישכ' דהאי' תנא מפני מה אמרה תורה דייק לפי
שמנינו בירושלמי בשלשה מקומות הלכ' עוקר המקרא וזה אמהם
התור אמרה וכתב ספר כריתות בספר דוקא. והלכ' אומרת בכל
דבר לכך מתמ' ר"ש על התור דוק' אמר' בספ' דוק למה לא אמר'
י א א M א כי